

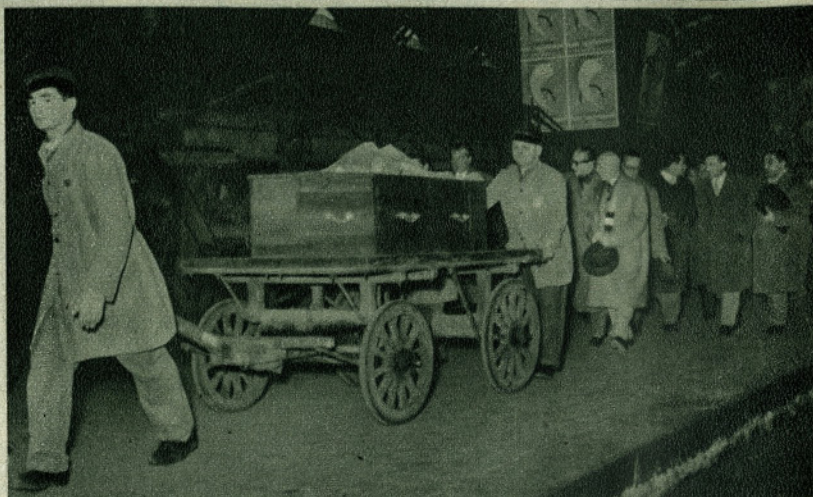
torvaris

Good bey! ...

Po daljšem oklevanju se je od Evrope poslovila Clare Booth Luce. Mnogo pozornosti je vzbudila, ko je prišla pred leti za veleposlanico ZDA v Rim. Mnoge nevšečnosti je skušala pripraviti sosedoma na tej strani Jadrana. Mnogo diplomatskih neuspehov je žela. In naposled je morala prestatiti še mnogo strahu, ker je začutila znake zastrupljenja zaradi nevšečnih barv na stropu svoje spalnice... A vse te peripetije tonejo v pozabo, odkar se je gospa Klara povrnila v New York k svojemu možu, velemagnatu tiska. Ob vrnitvi jo je sprejel prezident Eisenhower.

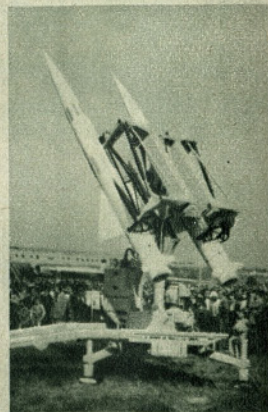

Na poti vsega minljivega

V glasbenem življenju je vzbudila obžalovanje nenadna smrt mladega dirigenta milanske Scale Guida Cantella. Prištevati so ga k eliti sodobnih mojstrov dirigentske palice. Smrt ga je ugrabila ob katastrofi italijanskega potniškega letala, ki je treščilo na tla blizu letališča Orly pri Parizu. Posmrtne ostanke (na sliki) so prepeljali v Milan, kjer je bila pred Scalo velika žalna svečanost.

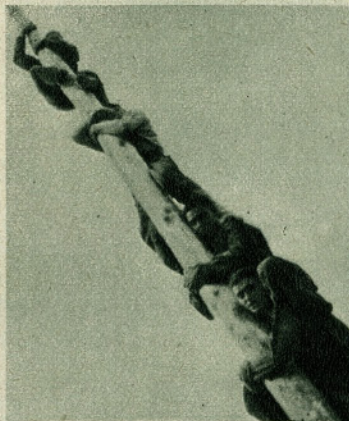
Rakete

Včasih smo imeli rakete za paradne iluminacije. Dandanes so velike rakete pripravljene za morebitni nov svetovni požar. Tole baterijo so izdelali v najmiroljubnejši deželi na svetu, v Švici. Pravi: samo za obrambo.

Padalci

Skrajnega napora in volje zahtevajo vaje padalcev v modernih armadah. Splezati je treba na mlaj, pomazan od tal do vrha z maščobo. Toda mladost zmore vse — zlasti ob vzajemni podpori. Tako so tudi fantje pri nedavni vaji nekje v

Evropi plezali na mlaj, kakor kažeta naši dve sliki. Junaka spodaj sta morala najbolj napeti moči, da so se drugi zlahka pomikali proti vrhu. Tako ni samo pri padalcih, marsikdaj je tako tudi v civilnem življenju. Kako se že temu pravi? »V slogi je moč!«

To vam je izbira konfekcije!

Vsako pomlad in jesen pokaže Salone mercato internazionale dell'abbigliamento, kratko SAMIA, v moderni razstavni palači v Torinu zbirke italijanske in inozemske konfekcije. Razstavišče obsega približno 7000 m², urejeno pa je kot majhno modno mesto z ulicami, trgovinami, izložbami, s pošto, trafiko in banko, celo tudi s parkom. Vsak razstavljaletc ima svoj salonček z vitrinami in s prostorom za preoblačenje. Vsako popoldne so modne revije.

V prekopu

Škoda, ki jo je povzročilo brezglavo, brutalno početje imperialističnih napadalcev v Sueškem prekopu, je treba prej ko prej odpraviti, da bo prekop spet služil svojemu namenu. Medtem ko čete OZN skrbijo za varnost, so že prispeli potapljači in začeli reševati potopljene ladje, ki so takoj prve dni napada zavrle promet skozi prekop. Tudi Angleži in Francozi so ponudili svoje strokovnjake za odpravljanje škode v prekopu. Zakaj pa ne! Saj so se izkazali kot strokovnjaki že, ko so prekop onesposobili.

V spodnjem kotičku

Mnogi grobovi, razdejani domovi, razgubljene družine... To so samo tri glavne postavke v bilanci madžarske tragedije. Tisti, ki ob velikih tragedijah narodov in človeštva največ trpe, so otroci. Kakor ptički brez gnezda se znajdejo na begu, na cesti, v tujini. Vsa sreča, da se povsod najdejo ljubeče in darežljive roke. Ob velikih tragedijah zaživi v miroljubnem človeštvu svetla zavest, da skrb za mladi rod ni in ne bo izumrla. Jugoslavija je ob madžarski tragediji pokazala, da njeno gostoljubje do pregnancev iz Madžarske ni samo v skladu z Ustanovno listino OZN, marveč predvsem v skladu s srcem.

VILHAR STANE,
zunanjepolitični urednik
Radia Ljubljane

PO KONGRESU KP ITALIJE

Ko sem stopil iz zadnje postaje podzemeljske železnice, sem se znašel sredi njiv in gozdičev. Lahko bi si mislil, da sem nekje v ljubljanski okolici, če bi me zelenilo polj in dreves ne opozarjalo na drugo, toplejše, sredozemsko podnebje. Sonce je razganjalo rimsko meglo in topilo slano.

Postaja se imenuje »Esposizione« (Razstava), torej nisem zgrešil! In res, ko se dvignem iz kotline in se ozrem po gričevju na nasprotni strani, vidim, raztresene po širokem prostoru velikanske zgradbe, ki jih je gradil Mussolini za svojo Svetovno razstavo. Z delom so začeli že pred tridesetimi leti. Razstava naj bi pomenila triumf fašistične vladavine in privabila naj bi milijone domačih in tujih turistov. Monumentalni kompleks orjaških palač naj bi prekosil vse, kar so v Rimu zgradili imperatorji, papeži in kralji. Mussoliniju se ni posrečilo uresničiti svojih sanj. Tri, štiri zgradbe so danes končane — in prazne. Nekaj drugih polagoma dokončujejo, menda za nekatera ministrstva, večji del razstavnih objektov pa je ostal na papirju. Kasneje so mi povedali, da se je vlada že odločila in del ne bo nadaljevala. Zemljišča razprodaja, toda v večjih kosih in samo za gradnjo velikih stavb.

Ena med dokončno urejenimi razstavnimi velikankami je »Palača Kongresov«. Tja so sklicali 8. Kongres KP Italije. Palače ni težko najti. Še bolj kot napisi kažejo pot italijanski policaji. Čim bliže prihajam, tem več jih je, vsepovsod uniforme vseh barv in krojev: na pločnikih, na motornih kolesih, jeepih, kamionih in na konjih. Zares, kaži-poti niso potrebni.

Vlada je poskrbela za varnost delegatov, imela pa je istočasno še drugačen namen. Bilo je očitno, da je hotela ustvariti vtis, kot da kongresu KP Italije grozijo od vseh strani najhujše nevarnosti. Toda kakšna komedija vse to! Po rimskih ulicah sem videl vse polno plakatov s fanatičnimi napadi na komuniste in pomislil sem, da denar za to agitacijo proti kongresu in plače

za policijo, ki straži kongres, prihajajo iz ene in iste blagajne...

Kljub temu, da je oblast skušala dati nekaj opravila svoji varnostni službi, ni bilo nikjer niti najmanjšega incidenta. Saj na vsem razstavnem prostoru ni bilo drugih ljudi razen delegatov, policije in delavcev na številnih stavbiščih. In ti delavci so nekje sredi kongresa, ob opoldanskem počitku, v delovnih oblekah, umazani od zemlje in cementa zares »udrli« v kongresno dvorano, toda s šopi rdečih nageljnov. Kongres je s prisrčnimi klici in ploskanjem odgovoril na pozdrav njihovega predstavnika.

Treba je priznati, da je bil kongres KP Italije zelo dobro pripravljen. Kongresne teze so proučili na 99 pokrajinskih kongresih, kjer so tudi izvolili delegate za nacionalni kongres. O disciplini, resnosti in delavnosti delegatov govori že dejstvo, da je bila dvorana po šestih dnevih kongresa prav tako natrpa-

Jugoslovanske čete v Egiptu, ki so pod poveljstvom sil OZN, napredujejo vedno globlje v Sinajsko puščavo. Sedaj so oddaljene od sueškega prekopa že dobrih 100 km. Toda to napredovanje ni lahko. Naši vojaki se dan na dan srečujejo z izrednimi težavami in ovirami. Izraelski vojaki so ob umiku razrušili vse ceste in položili številna minska polja, a jih niso označili na zemljevidih, ki so jih izročili generalu Burnsu. — Jugoslovanskim enotam sledijo skozi puščavo tudi egiptovske čete, ki popravljajo komunikacije.

Na sliki: srečanje naših vojakov z arabskimi bengunci v puščavi.

no polna kot prvi dan, čeprav so seje trajale vsak dan osem ur. Poleg delegatov je bilo na kongresu tudi 800 povablencev in med njimi številne osebnosti italijanskega političnega in kulturnega življenja. Med gosti sta bila tudi naši javnosti znana pisatelja Carlo Levi in Alberto Moravia. Na kongres so prišle delegacije komunističnih partij iz 16 dežel. Jugoslovansko je vodil tov. Peter Stambolić. Njegov pozdrav kongresu so delegati poslušali z izrednim zanimanjem. Razume se, da so delo kongresa spremljali številni italijanski in tuji novinarji.

V velikanski dvorani ni bilo običajnih slik voditeljev in nadpredsedstvom je eno samo geslo opozarjalo delegate na glavno točko kongresne diskusije: »Za italijansko pot v socializem!«

Postavlja se torej vprašanje, če je bil kongres že začetek te nove poti, če Togliattijev referat in debata pomenijo res nekaj novega v življenju KP Italije. Na to vprašanje lahko odgovorimo takole: Kongres je dejansko počistil z nekaterimi starimi koncepcijami, sprejel je spremembo partijskega statuta, ki bo omogočila demokratizacijo notranjega partijskega življenja in odprla vrata nadaljnjemu razvoju. Vendar pa je kongres šele začetek v iskanju te nove, italijanske poti. Ustvaril je šele prve pogoje za obnovo partije in njene dejavnosti. Vse zavisi sedaj od vprašanja, kako bo ta dva in pol milijonska partija znala v vsakdanjem življenju uresničevati kongresne zaključke.

Generalni sekretar partije Palmiro Togliatti je že na kongresu očital nekaterim delegatom, da so bili njihovi nastopi preveč agitacijski ali pa, da so se omejevali na teoretska razglabljanja brez povezave s stvarnostjo. Seveda so tudi delegati očitali Togliattiju — nekateri, bolj redki, na tribuni, drugi številnejši v medsebojnih razgovorih —

da ni posvetil dovolj časa nekaterim težkim vprašanjem. Delegati so namreč z odobravanjem pozdravili Togliattijeve besede o Poljski, da tam odpirajo široko cesto v socializem, pričakovali pa so več, širšo analizo in ne samo splošne načelne izjave. Vendar so tudi te načelne izjave izredno pomembne: »Ni ne države-vodnice ne partije-vodnice, edini vodič so naša načela«, je dejal Togliatti.

Te besede kažejo na nov odnos italijanske partije do Sovjetske zveze. Takih novosti je bilo na kongresu nešteto in generalni sekretar je že ob začetku svojega referata poudaril: »Koliko vprašanj, koliko stvari je, ki jih bo treba še temeljito, globoko proučiti!« 8. Kongres KP Italije je zato v pogledu iskanja italijanske poti v socializem samo začetek. Kongres je dal smernice, pravo delo pa se bo šele začelo.

Kdorkoli je spremljal kongres italijanske partije, je lahko prišel do zaključka, da je med italijanskimi komunisti kar dovolj ljudi sposobnih, da nove naloge uresničijo. Novo vodstvo pa bo moralo tem ljudem in tem prizadevanjem po splošni obnovi krepko utirati pot. Vloge in odgovornosti novega vodstva ne more zmanjšati nobena notranja demokratizacija, saj to niti ni njen cilj. Demokratizacija — in o njej je bilo na kongresu mnogo govora — mora utrjevati in širiti zvezo med Partijo in množicami ter med člani in vodstvom. Uresničenje tega načela, kot je razvidno iz vse kongresne dejavnosti, je sedaj ena izmed osrednjih nalog italijanskih komunistov. Na kongresu se je sicer pokazalo, da vezi med množicami in partijo niso oslabele, da so komunisti ohranili svoje postojanke med italijanskim delovnim ljudstvom. Toda s to ugotovitvijo se kongres ni mogel zadovoljiti. Partija mora naprej in to po novi poti, stara ne pelje več nikamor.

ALI ZNAMO JESTI?

DOLGOLETNE RAZISKAVE V SRBIJI SO ODKRILE, DA PREBIVALSTVO PONEKOD NE IZRABLJA DOBRIN, KI Z NJIMI RAZPOLAGA ● KAKO PRITI DO NAJBOLJŠEGA IZHODA?

NA PRAGU NOVEGA LETA

Na pragu novega leta se radi ozremo v preteklost, toda — priznajmo — še vse bolj nam mikata prihodnost. To je pravilno. Zavedajmo se, da se z vsakim dnem pričenja naša bodočnost. To spoznanje lahko daljnosežno preoblikuje življenje posameznika in celote. Daje nam notranji mir, podžiga nas k delu. Zavest, da se je prihodnost že pričela, nas sili, da gledamo naprej, da mislimo naprej, da delamo naprej, po svojih najboljših možnostih, po svoji najboljši volji. Ta zavest nas sili, da pri vsakdanjem oblikovanju svojega življenja storimo tisto, kar je po naši sodbi najkoristnejše, in da se sproti iznebimo vsega, kar nas pri delu ovira. Današnji dan je vsebolj mikaven in razburljiv kakor včerajšnji, ker je tu, ker je takorekoč oprjemljiv. Čas sproti zabriše vse, kar je bilo včeraj in kar je šlo z nami. Torej križ čez preteklost, začnimo z novim letom!

In ko se takole razgledujemo na pragu novega leta, se vprašujemo, kaj nam bo prinesel jutrišnji dan, kaj nam bodo prinesla prihodnja leta, kako bo preživelo človeštvo ostanek XX. stoletja. Veliko zaupanje nam vlivajo dognanja moderne znanosti. Genij moderne znanosti lahko danes uredi vse, kar si zamisli človeški duh. Poslednjih sto let — samo trenutek v človeški zgodovini — nam je prineslo več kakor vsa prejšnja tisočletja. Dobilni smo elektriko, dognali smo mnoge vires bolezni, odkrili smo narkotična sredstva, razvili smo množično proizvodnjo, odkrili nova področja elektronike in jedrske fizike — samo nekaj drobcev iz velikankega mozaike moderne znanosti! Ze v bližnjih desetletjih nam obetajo znanstveniki in tehniki atomske ladje, atomska letala, atomske lokomotive, atomske avtomobile povrh pa še mnogo koristnega za dom in domačijo s pomočjo atomskih generatorjev. Človeštvo bo izkoriščalo tudi druge vires energije: sonce, letne čase, viharje. S filtrirano, neslano morskovo obetajo spremeniti puščave v cvetoče dežele. Z dna morja pa bodo pridobivali kemikalije in živila.

Ves ta napredek bo prinesel človeštvu blaginjo. Tako vsaj nam zagotavljajo učeni moške svetovnega slovesa. Toda vse, kar je novega na materialnem področju, se mora odražati tudi v družbenih odnosih, v njihovem napredku in v nenehnem razvoju socialističnih sil na svetu. Na drugi strani ne smemo pozabiti, da poteka tak razvoj tudi v krčih in da mednarodni odnosi še vedno niso v skladu s težnjami človeštva in z materialnim razvojem družbe. Vsakršna vojna bi danes mejila na samomor človeštva. To je odločilno dejstvo, ki mora državnike kratkoma pomorati, da bodo zavrgli vojno kot politično sredstvo. Nedavni dogodki nam vsaj kolikor toliko potrjujejo to prepričanje. Toda kdaj in v kakšni obliki bo ves svet ena sama družina, tega nam zaenkrat še nihče ne more prerokovati.

Naša domovina se z vsakim letom odločneje uvršča med narode napredka in miru. Zato lahko tembolj z zaupanjem gledamo v prihodnost. In v tem zaupanju želi »Tovariš« vsem svojim bralcem, da bi zadovoljno praznovali novo leto, ki naj jim prinese obilo uspehov.

Nekaterim rečem posvečamo še vedno premajhno pozornost. Med takimi so zlasti vprašanja, kakšna je naša prehrana, in ali imamo možnosti, da bi se bolje hranili.

Mnogim ljudem je popolnoma vseeno kaj jedo. Njihova poglavitna skrb je, da se »najedo«, ali bolje, da napolnijo želodec, da »niso več lačni«. Vse drugo: nepraktičnost pri pripravljanju hrane, neekonomičnost, kalorična vrednost hrane pa jim je neznana stvar, včasih pa, četudi so že slišali o teh rečeh, deveta briga.

NEZNANI GOSTJE

Tisti, ki so se lotili obsežne akcije »boj za prehrano ljudstva« v Srbiji, so se zavedali, da jih čaka dolgotrajno delo. Vse potrebne predpriprave so namreč trajale kar nekaj let:

Dolgo je že tega, kar so bili nekega jutra kmetje na Kosovu, v Vojvodini, v Podrinju in okolici Valjeva močno iznenadeni ob obisku neznanih ljudi. V vasi so prihajali z džipom ali peš, s seboj pa nosili različne zavoje, male tehtnice, svinčnike in beležnice. V vaški gostilni so si oblekli še bele plašče, potem pa šli od hiše do hiše, trkali na vrata in zastavljali kopico zelo nenavadnih vprašanj.

Ljudje v belih plaščih so namreč spraševali, koliko potrošijo masti, sladkorja, moke in ostalih hranil za gospodinjstvo, kolikokrat na dan jedo, koliko oblek imajo razen tiste, ki jo imajo na sebi, koliko denarja porabijo za hrano!

Ni treba reči, da so dobili zelo piškave odgovore. Gospodarji siromasnih družin so bili užaljeni. Imovitejši pa bi se morda pobahali in povedali še več, kakor je v resnici; toda ko bi vedeli zakaj to sprašujejo! Resda se je v obveznem odkupu čas tedaj že iztekel, vendar... Potem pa gospodinjice: ali lahko poveste le za eno samo, ki bi prenesla, da ji člani družine dvigajo pokrovke in gledajo v lonec ter postavljajo najrazličnejša vprašanja, kadar je sredi opravljenosti? Tisti ljudje v belih plaščih pa so bili povrh vsega čisto neznani!

KDO SO BILI NEZNANCI

Naj vam jih predstavimo: ljudje, ki so hodili okrog po srbskih vaseh in zastavljali tako nepričakovana vprašanja so bili sodelavci Inštituta za prehrano Srbije. V nekaj letih so prehodili več kot sto petdeset kilometrov in zbrali toliko podatkov o ljudski prehrani, da bodo v začetku 1958. leta z nekaterimi dopolnilnimi podatki objavili prvo geografsko karto o prehrani prebivalstva v Srbiji. Gradivo so obdelovali sistematično. V iste vasi so se vračali poleti, jeseni in sredi zime in vedno so počeli isto: spraševali so s čim se hranijo, zapisovali odgovore, brezplačno pregledovali zdravstveno stanje otrok in prebivalcev in svetovali. Tako so se jih ljudje sčasoma navadili in tudi njihovi odgovori so počasi postali obširnejši in bližji resnici.

Veliko delo, ki so ga začeli na pobudo akademikov prof. dr. Dušana Boriča in dr. Aleksandra Djaže, seveda ni bilo samo sebi namen. Čeprav geografska karta o prehrani prebivalstva v Srbiji še ni dokončno izdelana, pomenijo izbrani podatki dragoceno pomoč vsem tistim, ki skrbijo za popljšanje prehrane in popljšanje splošnih življenjskih pogojev. V nedavni akciji, ki jo je začela Zveza ženskih društev Srbije, s pomočjo sekcije žen-zadružnic, predstavnikov Inštituta za ljudsko prehrano, zdravstvenih ustanov, Rdečega križa itd., so zbrani podatki o ljudski prehrani pomenili orientacijo, kje in kako začeti »boj za ljudsko prehrano«.

NEIZKORIŠČENA BOGASTVA

Ob obisku vasi so se prvenstveno posvetili poduku prebivalcev, kako naj bolje pripravljajo hrano, kako naj se privajajo na vsakodnevne obroke, vedno ob istem času, opozarjali so jih na pomen snage v hiši, razlagali so, kako je treba hraniti živila in nagovarjati, naj bi predelovali sadje, gojili povrtino in podobno. Samo v Srbiji propade namreč vsako leto za okrog 50 milijard dinarjev sadja in povrtine.

Pomembno delo so v času akcije opravili tudi v nekaterih vaseh v

vzhodni Srbiji. Podatki, ki so jih zbrali člani inštituta za prehrano, so kazali, da tam vse doslej niso gojili paradiznikov, graha, špinace in nekaterih drugih vrst povrtine. Zato so jim v času akcije razdelili najrazličnejše seme in jih podučili, kako rastline gojiti.

PRIPRAVITI NE ZNAJO

Zbrani podatki iz drugih krajev so opozarjali, da v nekaterih vaseh sploh ne pijejo mleka, ne uživajo mlečnih izdelkov, ne jedo jajc in živinskega mesa, čeprav imajo vsega tega dovolj. Izkazalo se je, da kolikor že uporabljajo ta hranila, jedi ne znajo pravilno pripravljati. V drugih vaseh zopet niso skrbeli za ozimnico. Čeprav so pridelali vsako leto dovolj sadja in zelenjave niso spravili za zimo ničesar. V takih vaseh so odprli stalne šolske kuhinje. V le-teh sedaj pripravljajo kmečke žene pod strokovnim nadzorstvom najrazličnejše jedi, otrokom pa so pri šolah odstopili vrtilčke, kjer goje različne rastline. S takimi »centri« za popljšanje ljudske prehrane bo velika akcija, ki pa bo upamo kmalu žela tudi sadove.

SPODBUDA

Čeprav je akcija trajala le nekaj mesecev, je vendar pokazala lepe rezultate in lahko tudi nam služi kot spodbuda. Res je sicer, da so življenjski pogoji v naših vaseh v marsičem različni kot v nekaterih vaseh zaostalih predelov na jugu države. Toda akcijo bi vsaj v nekaterih oblikah veljalo nemara posnemati tudi pri nas. Gotovo bi odkrili marsikaj takega, kar je doslej ostalo neopaženo ali čemur smo dosedaj posvečali premajhno pozornost, saj neredko na primer ugotavljamo, da je hrana kmečkega prebivalstva, posebno v hribovitih predelih močno primitivna. Zanimivo pa bi bilo vedeti tudi o prehrani prebivalstva v mestih, ki ima neredko iste pomanjkljivosti: nesmotrna izbira, neekonomičnost, slaba priprava itd., ki so posledica neznanja, nevednosti in nespretnosti.

Na Dan republike, 29. novembra 1956, je sekretar CK ZKS Miha Marinko odprl v Trbovljah novi Delavski dom, ki je eden najlepših v naši državi. Ta veličastni dom so zgradili na pobudo starih trboveljskih revolucionarjev in ob živem sodelovanju rudarjev in vsega prebivalstva Trbovelj.

PO NOVI PROGI

v Novo leto

V obsotelski dolini in po hribih to in onstran bregov mejne rečice med bratskima republikama ni minulo soboto, na Dan JLA, nikogar zdržalo doma. Takega praznika namreč zlepa ne pomnijo. Tisti dan je bila uresničena njihova davna želja. Po obsotelski dolini je vriskal prvi vlak, ki so jim ga politiki obljubljali v predvolilnih govorih že pred petdesetimi leti. V prazničnih oblekah, z zastavami in zelenjem, s strumnimi gasilskimi četami in godbami so pričakali posebni vlak na osmih novih postajah, nekaj nad trideset kilometrov dolge nove proge, ki bo prinesla novo življenje v te, doslej po krivici premalo znane kraje. Graditelje proge — vojake in oficirje Jugoslovanske ljudske armade, ki so progo zgradili v izredno kratkem času in s tem dokazali visoko tehnično usposobljenost, so potem pogostili na kosilih in veselicah v vseh vaseh ob novi progi. Na veliko slavlje pa so prišli tudi nestrpni prebivalci iz tistih krajev, do koder bo JLA že prihodnje leto zgradila podaljšek nove proge, ki bo potem v dveh ali treh letih priključena na progo Zidani most—Maribor.

S prvim vlakom se niso pripeljali le gostje, temveč tudi najbolj »iznajdljivi«, ki so skočili na vlak po otvoritveni svečanosti v Savskem Marofu. Seveda je bilo posebno doživetje, kadar so znanec in prijatelj lahko stisnili roke skozi okno prvega obsotelskega vlaka.

Praznično vzdušje so na vseh postajah še povečala številna dekleta v narodnih nošah. Vendar naj se vam ne zdi čudno, ker so se vsi, čeprav so bile narodne noše lepe, dekleta pa še lepša, mnogo bolj zanimali za prvi vlak, kot pa zanje.

Ko je naposled prisopihal izza ovinikov na nove postaje dolgo pričakovani vlak, ljudje niso mogli več skrivati veselja. Sprejemali so ga z vzklikanjem in nasmejanih obrazov, otroci pa so, če se je le dalo, potipali lokomotivo, kot bi se hoteli prepričati, ali je »prava«.

Štirje, ki jih vidimo na sliki, se niso znašli pri prvem posebnem vlakcu. Toda kmalu za njim je pripeljal drugi, ki je »pobiral« vse, ki so se hoteli tisti dan peljati, brez vozovnice seveda, — do Kumrova in nazaj do Savskega Marofa.

tovaris

Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva ul. 7/I, tel. 20-556. — Uprava: Tomšičeva ul. 8/II, tel. 22-575, poštni predaj. 239. — Naročniški oddelek: Titova 3

ŠT. 51 - 30. DEC. 1956

VSEBINA:

Nekaj vtisov z 8. kongresa KP Italije
Ali znamo jesti?
Po novi progi v Novo leto
Slikar naše domačnosti
Pismonoša, kaj nam prinašaš?
Prijatelji s Kalimegdana
4 novoletne zgodbe
Začarana mesta
Visoki cilji
Vlak št. 856 pripravljen za odhod
Prečudni svet čarovnije
Njen šesti čut
Blodna pota ameriške mladine
Cvetje za Venezuelo
Razvedrilo
Nenavadna zbirka

Slovenci smo bili pred leti »uvozili« svojega Dedka Mraza. Zato se je marsikdo vpraševal, kakšno zunanjo podobo naj bi imel tipični slovenski Dedek Mraz. S tem vprašanjem se je bavil tudi slikar Maksim Gaspari in je za naslovno stran »Tovariša« ustvaril takega, kakršen naj bi bil — vedra grča s kučmo, s pisano uvezenim plaščem in košem. Na zadnji strani objavljamo Gasparijeve zimske motive s starimi ljudskimi običaji.

Ilustrirana revija »Tovariš« izhaja vsak teden. Izdaja Časopisno-založniško podjetje »Slovenski poročevalec«, direktor Rudi Janhuba. — Glavni in odgovorni urednik Dušan Fortič. Tiska: bakrotisk tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani. Besedni del tiskarna »Slovenskega poročevalca«. — Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo. Posamezna številka 50 dinarjev, mesečna naročnina 200 dinarjev. — Za inozemstvo mesečna naročnina 250 dinarjev. Poština plačana v gotovini. Številka čekovnega računa 60-KB-5-2-370

Slikar naše domačnosti

ZIVLJENJSKA POT OD KREDE DO OGLJA, RDEČEGA IN MODREGA SVINČNIKA DO PREŠERNOVEGA NAGRAJENCA ● »JERNEJEVE MUHE V BEGUNJAH«, »SLANIK«, »KAMNIŠKA DEKLICA« IN ŠE KAJ ● NAŠA DOMAČNOST NA PLATNU ● LIK DEDKA MRAZA ● KOLIKO RADOSTI PRINAŠA OTROKOM

* Cankarjeva založba v Ljubljani ni mogla nuditi ljubiteljem dobrega domačega branja, lepšega in dragocenejšega noveletnega daru, kakor s tem, da je izdala v štirih okusno opremljenih in zajetih knjigah zbrano delo Prežihovega Voranca, našega največjega pisatelja — epika.

Urednik (Cene Vipotnik in Beno Zupančič) sta se, spričo tega da so razprodani, odločila predvsem za romane, kakor tudi za celoten izbor Prežihove novelistike. K »Samorastnikom« sta v celoti vključila tudi izbor novel »Kanjuh in Zagate«. Razen tega smo dobili tri poglavitna Vorančeva dela: Požganica, Doberdob in Jamnico; izostale so »Solzice«, ker jih bo kot drugo izdajo izdala Mladinska knjiga, potopis »Od Kotelj do Belih vod« in »Naši mejniki« ter še nekateri krajši spisi, objavljeni večinoma kot ostalina, po pisateljevi smrti, v knjigi »Kanjuh in Zagate«.

Tako smo dobili zbrano delo Prežihovega Voranca skoro v celoti. Mimo tega dela ne more in ne sme noben slovenski kulturni človek, saj v redko kateri knjigi najdemo več izvirnosti, čudovite preprostosti, pa tudi ljubezni do ljudi in krajev pod Peco.

Cankarjeva založba je izdala še »Balado« Iva Brnčiča, kjer je urednik (Mitja Mejak) zbral — mimo »Generacije za zaprtimi vrati« — še izbor Brnčičevih beletrističnih spisov: pesmi, nekaj novel in dramo. Tako smo dobili trinajst let po tragični pisateljevi smrti v dveh knjigah in pregledni obliki izredno delo književnika, ki je s prodornim razumom in naprednimi idejami krepko posegel v slovensko javnost v zadnjih letih pred vojno.

* »Kmečka knjiga« je v zbirki »Strokovne knjige iz kmetijstva« izdala pomembno znanstveno delo izpod peresa prof. ing. Cirila Jegliča: »Arboretum Volčji potok«. V knjigi je opisan pomen in sestav našega največjega drevesnega parka. V zbirki »Strokovne knjige iz gozdarstva« pa je izšla ing. Rada Kregarja: »Površinska obdelava lesa II. del«. Odobrena je kot pomožni učbenik za vaješke šole, mizarske mojstrske šole ter za Tehnično srednjo šolo. Knjiga je napisana z velikim strokovnim znanjem in bo dobro služila svojemu namenu.

* Pri DZS v Ljubljani je pred kratkim, kot 52. knjiga zbirke zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev, izšla prva knjiga zbranega dela Otona Zupančiča. Knjigo sta uredila Josip Vidmar in Dušan Pirjevec. Zbrano delo Otona Zupančiča, ki je prvokrat izšlo za pesnikovo 60-letnico, prinaša po splošnih smernicah najprej pesmi iz obdobja 1895 — 1904 — vmes so tudi v knjigi še neobjavljene pesmi. V nadaljnjih vzevkih pa bo sledila dramatika, prozni spisi in pisma. Skupno delo bo velik doprinos k spoznavanju enega največjih evropskih pesnikov v prvi polovici 20. stoletja.

* V pariški Narodni knjižnici so pred nedavnim odkrili več daljših in krajših, še nepoznatih rokopisov slavne ruskega pisatelja Ivana Turgenjeva (1818-1883). Rokopise je odkril francoski slavist A. Mason in segajo v prvi čas pisateljevega ustvarjanja. Med njimi so odlomki doslej nepoznane komedije »Dve sestre« ter romana »Dva rodova«. Največ pozornosti je vzbudil rokopis »Zapiski misleca«. Carska cenzura jih je bila prepovedala in so tako do danes ostali neobjavljeni.

Na Gradišču v Ljubljani boste često srečali moža z naočniki, s psičkom na konopcu ter dobrodušnim nasmehom na obrazu. To je Maksim Gaspari. Sedem križev in še tri leta na vrhu mu je že naložil stari čas na pleča, toda Gaspari je grča, ki mu niti sedem križev in še tista tri leta ne morejo do živega. Ni čudno, saj je kmečka korenina iz Selsčaka pri Cerknici, se pravi, z notranjske zemlje izpod Javornika.

Verjetno niti Maksim Gaspari ni bil v mladih letih do kraja prepričan, da bo postal slikar, da bo vzljubil barvo in da bo z barvami vtisnil na platno precejšen del naše ljudske lepote. Sicer pripoveduje sam, da mu je bilo risanje že v otroških letih najljubša zabava. S kredo in ogljem je bajé porisal in počel vse mize in klopi. Vendar teh čačk ni bil ...ce vesel, najmanj

jal je in prebredel vse težave ter se čez dve leti vrnil v domovino obogaten s spričevali in znanjem.

Vrnil se je srečen in vesel. Kmalu so pod njegovim čopičem nastajale tople, barvite krajine, podobe ljudskih običajev, preprostih domov in ljudje iz kamniške okolice in krajev pod Šmarno goro. Risal je vse, kar je vzljubil in vse, kar je vzljubil je bilo lepo. Postal je slikar in takega so ga povabili v Ljubljano za profesorja risanja. Pozneje pa je delal vse do upokojitve 1952 v Etnografskem muzeju v Ljubljani. To leto je prejel za življenjsko delo tudi najvišje priznanje — Prešernovo nagrado.

Gaspari je že v mladih letih spoznal, da bo imel največ povedati o življenju preprostega ljudstva. V

Slikarja Maksima Gasparija (levo) so vedno hudo zanimali starinski pravljicni in folklorni motivi. Nešteto teh je zajel v svoje tople barve, pa bodisi možakarje v škornjih in s kučmo ali dekleta, ki so si same stakle obleke, peče in avbe ter vanje uvezle dragocene vezenine in ornamente. Gasparija je zamikal tudi tipičen slovenski Dedek Mraz. Zato ga je upodobil nalašč za naslovno stran »Tovarišac«. Zares ne more biti drugačen, kakor vedra in hudomušno slovenska grča, z zvrhanim košem darov ter s piščalko v krogu veselih razposajenčkov. — Kar je med slovenskimi pesniki Gregorčič, to je med slikarji Gaspari — najbolj ljudski je, zato tudi med ljudstvom znan in priljubljen. Težko je reči (slika spodaj), kateri motiv je bolj ohranil spomin na ljudsko umetnost v preteklosti.

pa njegovi domači. Pomemben dogodek za »mladega slikarja« je bil, ko mu je stric prinesel moder in rdeč svinčnik. Rdeča pa modra barva — to je bilo naravnost čudovito. Kar pile so ju oči. Takega svinčnika ni še nikdar videl, kaj da bi ga še imel! Zdajci je risal s potrjeno vnemo; narisal je celo podobo po ljudski pripovedki iz turških časov: Jernejeve muke v Begunjah, kjer je upodobil krvoločne Turke, ki so jih čebele pognale v beg. Te slike je bil vesel celo njegov učitelj in mladinski pisatelj Janko Leban. To je Gasparija vzpodbudilo, da je na thoma, a čedalje iskreneje gojil željo posvetiti se slikarstvu.

Z devetim letom se je moral posloviti od notranjskih travnikov in otroških iger. Odsel je v ljubljanske šole. Toda v tem letu mu je umrla mati, edina opora v njegovem stremljenju. Oče, po poklicu trgovec, za sinova nagnjenja ni imel posebnega razumevanja in, čeprav je bil Maksim med nadarjenimi dijaki, ga je oče poslal za trgovskega vajenca zancu v Kamnik, se pravi, daleč od Maksimovih iskrenih sanj in veselja.

Kamniški trgovec je bil brihtna glava. Kmalu je zaslužil, kje mladega komija žuli čevlji, zato mu je poveril v delo risanje reklame za izložbo. Nekoč je za izložbo narisal slanika in prav ta slanik mu je odprl vrata umetnosti. Slanika, ki je bil med drugim dobra, risba, je namreč opazil tudi kamniški zbiralec starin Sadnikar ter s tem spoznal vajenčevo nadarjenost za risanje. Ta se je za Gasparija zavzel in ga učil. Seme, ki ga je sejal ta mož, ni padlo na pesek. Iz njegovih vzpodbud so v okorni podobi zaživeli rokovnjači, ilustrirana pravljica o kamniški Veroniki — pol deklici, pol kači in še marsikaj drugega. Tako se je Gaspari napotil na umetno-obrtno šolo v Ljubljani in nekaj let nato na visoko šolo za slikarstvo na Dunaj. Tu je doživljal s prijateljem Smrekarjem usodo mnogih slovenskih študentov: pridno je študiral, a bil večkrat lačen kot sit in često brez strehe nad glavo. Ali vztra-

svojih delih je s čopičem opeval starinske običaje in tako ohranil marsikaj, kar bi bilo sicer zatonilo v pozabo. Mikala ga je barvitost starinskih oblek, običajev od koledovanja, tepežkanja, do pisanic in raja pod lipo. Vselej so mu bili zelo pri srcu otroci v svoji pristrčni preprostosti, saj skačejo bosonogi tako veselo po cvetočih travnikih, kakor po mrzlem snegu. Izredna topla podoba mu je bila slovenska mati ob zibelki ali z otrokom v naročju, pa tudi vedra babica in dobrodušen ded, pripovedujoč vnukom stare pravljice.

O tem in še o marsičem sva se pogovarjala s slikarjem Gasparijem, ko je skiciral slovenskega Dedka Mraza, ki naj malim in odraslim prinese za prihodnje leto čimveč darov v obliki zdravja in zadovoljstva.

C. S.

KAJ NAM PRINAŠAŠ, PISMONOŠA?

Prešiček, dimnikarček in pismonoša so trije tako imenitni simboli letoletne sreče, da si gorših ne morete zamisliti. Dobra prireja, varen dom pa vesela pošta v hišo — če le mogoče z denarjem od koderkoli, ali s paketom iz »zamejstva« — kaj si še morete boljšega želeči. Pomudili se bomo za novo leto pri tistih, ki nam prinašajo žalostne in vesele novice in vzdržujejo naše stike s svetom.

Sto let je že minilo, odkar ne drdajo več pošne kočije po naših cestah. Sto let že ne odmeva več pošni rog, pošta se je z vlakovnim in drugim naglim prometom modernizirala. Tudi pismonošem je prinesla samo mnogo novih bremen. Konkurenca med železnico in pošno kočijo splošno nikakor ni bila prehuda. Stephensonov lukmatija ni bil za mlada nič hitrejši od vseh dotedanjih vozil. Polihistor Morus nam pripoveduje kako je to bilo.

Prvi osebni vlak na progi med Liverpoolom in Manchestrom (1830) je prevozil 24 km na uro, medtem ko so francoske pošne kočije že 1815. leta premerile na mnogo daljših progah redno po 14 km na uro. Pri ekspresnih vozňah so dosegli dvojno hitrost. Že 1750. leta je dosegel angleški športnik Queensberry rekord čez 30 kilometrov s tem, da je zapregel 4 dirkalne konje z jezdec v 150 kg težak voz in je dirjal v drncu celo uro po deželni cesti. Da »parni konj« ne more vstric dobrega jezdeca, o tem sploh niso dvomili. Leto dni potem, ko je bila izročena prometu prva železniška proga, je stavil slavni angleški jezdec Osbaldeston tisoč gvinej, da bo v desetih urah predirjal 200 milj. Na 22 različnih konjih je nato opravil dogovorjeno pot v 8 urah in 42 minutah, torej domala po 37 kilometrov na uro. Takšnih posebnosti si kajpada ni mogel privoščiti kdor-sibodi. Toda s pogostnim in naglim menjavanjem konj so redni pošni promet tako razvili, da si podobnega kdaj prej niso mogli misliti: pisma so prispela v dveh dneh iz Lyona v Pariz. Ampak razvoj parnih vlakov je napredoval z velikanskimi koraki. Kmalu so vozili nekateri vlaki nad 40 km na uro. To je bila naglica, pravi Morus, ki se je približevala ptičjemu poletu; katera štirinožna žival bi s tem še tekmovala?

PO DESETIH LETIH

In danes? Danes tekmujejo z vlakom avtobusi in letala in parniki. Pošta je tolikanj važen instrument moderne dobe, da ji služijo vsa prometna sredstva. Tudi mi moramo vstric s svetovnim razvojem pošnega prometa. S pošto pa je tako, kakor z vsakim važnim problemom, ki se ga dotaknemo; vsak ima zametek svojih pomanjkljivosti in svojega novega napredka v stanju, v kakršnem smo se znašli na ruševinah minule vojne. Vendar lahko po desetih letih zapišemo, da je novi čas tudi pri naši pošti pospravil z zastarelostjo. Že sama organizacija pošnega prometa se je tolikanj spremenila, da je ustvarjen temelj za napredek naše pošne dejavnosti.

POŠTNO OMREŽJE V SLOVENIJI

V Sloveniji je danes 449 poš. Po ena na vsakih 3359 prebivalcev, oziroma na vsakih 45 kvadratnih kilometrov. Številka sama pove, ali je pošno omrežje v Sloveniji dovolj gosto. Treba ga je primerjati z ostalimi republikami in z omrežji v nekaterih tujih državah. Če vzamemo vso Jugoslavijo, imamo po eno pošto na 5878 prebivalcev, oziroma na 84,7 kvadratnih kilometrov. Drugod po državi so torej na slabšem kakor pri nas. Toda zato pa pride pri nas na sto prebivalcev mesečno 268 pošiljk, v vsej državi pa samo po 135. V drugih evropskih državah so seveda mnogo na boljšem. Pošni promet je mnogo večji in se ne zmanjša, četudi se vedno bolj širita telegrafski in telefonski promet. Za primer lahko vzamemo Anglijo. Telefonski promet je desetkrat močnejši kakor pri nas. Kljub temu pa pošni promet ne nazaduje. Vzemo za primer mesto Cardiff, ker imamo slučajno podatke pri roki. Mesto Cardiff je po številu prebivalstva dvakrat tolikšno kakor Ljubljana, ima pa trikrat toliko pismonoš. Vsak pismonoša v Cardiffu dostavi štirikrat toliko pisemskih pošiljk kakor pismonoša v Ljubljani. Ali si lahko to predstavljate, ko vidite kako že naši pismonoše vsak

dan težko otovorjeni hiše po mestnih ulicah in se vzpenjajo po nešteti stopnicah? A kaj pravijo v naši pošni centrali? — »Če upoštevamo, da je v Sloveniji povprečno po 1 pismonoša na 1580 prebivalcev, lahko rečemo, da je naše pošno omrežje kljub zaostalosti v primerjavi z drugimi državami dovolj razširjeno. Treba ga bo samo dopoljevati, hkrati z gospodarsko rastjo posameznih krajev in z izboljševanjem življenjske ravni prebivalstva.« Čim višji je standard, tem več je treba poštnih uslug.

STOKRAT OKOLI SVETA

Ko se naši pismonoše pomikajo s svojimi tovori po mestnih ulicah do najvišjih nadstropij ali pa na deželi do najbolj samotnih zaselkov, tudi razmišljajo o svojih tegobah, o svojih vsakdanjih poteh, o svojih nešteti korakih. V Sloveniji je 966 pismonoš. Pa so izračunali, da prehodijo vsi skupaj na dan po 12.210 kilometrov. Ali si lahko predstavljate, kako velika je ta tura? Saj bi opravili v enem letu skoraj stokratno pot okoli sveta, če bi koračili naravnost po ekvatorju.

Koliko pa tehtajo vsa tista vsakdanja bremena, ki jih tovorišjo pismonoše od pošte do bližnjih in daljnih naslovljencev? Tudi to so

izračunali. Teža pisemskih pošiljk in časopisja — brez paketov — znaša v Sloveniji vsako leto več ko milijon kilogramov. Za tolikšne tovore bi bilo treba sedem tovornih vlakov, ki bi vsak imel po petnajst vagonov.

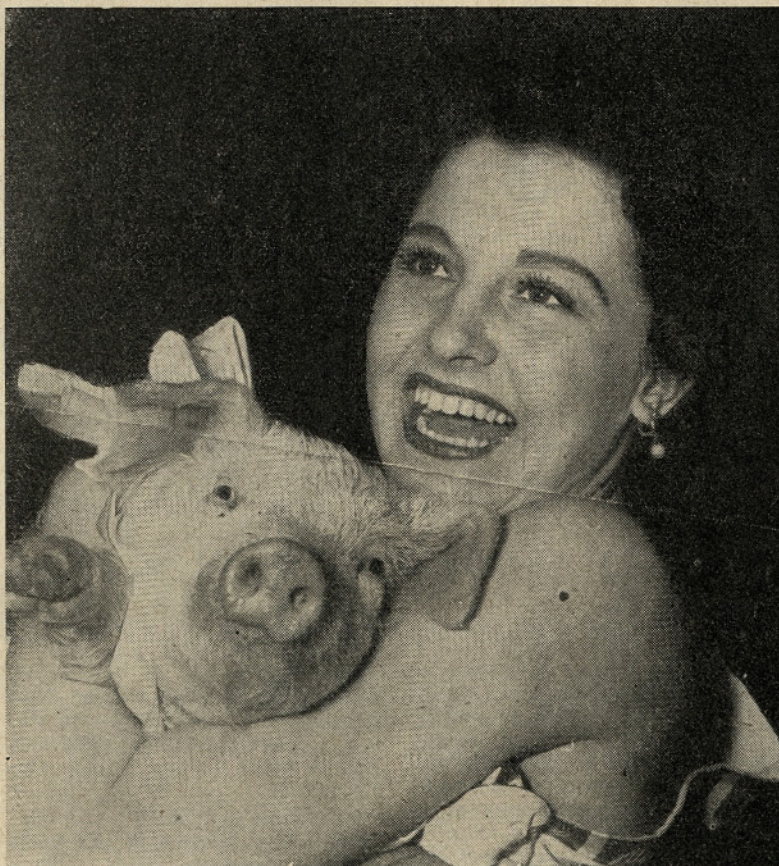
Kaj pa, če bi zložili pisemsko in časopisno pošto, kolikor je raznosijo vsako leto naši pismonoše, drugo na drugo? Zrasel bi gromozanski stolp, da bi segel že kar v stratosfero. Visok bi bil namreč 80.000 metrov.

Ali pride vsa pošta v roke naslovljencem? Seveda pride, če je naslov pravilno napisan. Toda zaradi pomanjkljivega ali nerazločnega naslova ne morejo naši pismonoše v enem letu vročiti naslovnikom okoli 20.000 pošiljk. To je 0,05% vseh pisemskih pošiljk in časopisov v Sloveniji.

Z VSEM NA USLUGO

Naši pismonoše resda ne prihajajo s svojimi težkimi tovari tako nasmehljani, kakor tisti denarni pismonoša, ki ga vidimo na novoletnih razglednicah. Saj pa tudi nimajo vedno opraviti s prijaznimi ljudmi, zlasti kadar prinašajo kakšne račune, davčne terjatve, opomine in podobne nevrščnosti, da ne govorimo o žalostnih obvestilih, ki najgloblje prizadenejo zdaj to, zdaj ono družino. Toda zvečine vsi poznamo njihovo težavno službo in jo vemo ceniti. Pismonoše, zlasti na deželi, opravljajo vsakovrstne usluge. Od prebivalcev sprejemajo pošiljke in denar in jim prihranijo dolgo pot na pošto. Prodajajo pošne vrednotnice, znamke, dopisnice, pisemske ovitke s papirjem, papir za letalsko pošto, nakaznice za pošiljanje denarja, spremnice za pošiljanje paketov, položnice in — srečke državne loterije. Kaj bi še radi? Prebivalci v oddaljenih naseljih lahko oddajo pismonoši tudi brzojavko, ki jo bo pismonoša oddal takoj, ko se bo vrnil na svojo pošto. E, zato pa tudi privoščimo podeželskemu pismonoši, če ga ta ali oni gospodar povabi pod streho in mu — potnemu ali premraženemu — postreže s šilcem domačega žganja, s poličkom sadjevca ali s pokušnjo letošnje dobre novine.

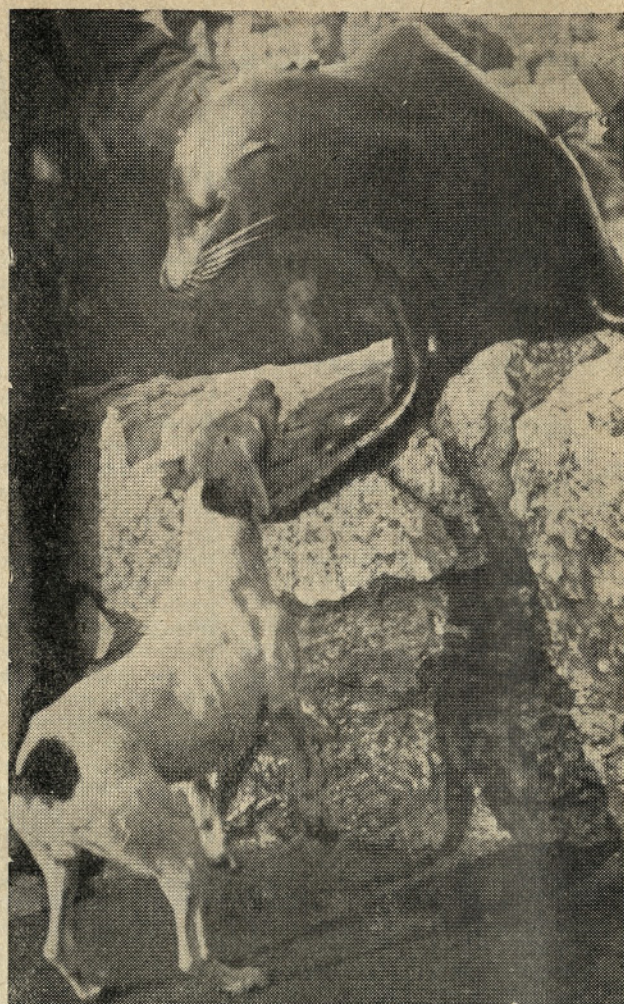
Medtem ko je z našim poštnim prometom na deželi zaenkrat še bolj po domače, napreduje modernizacija v centrali in po okrajnih poštah. Treba je šolanega, razgledanega naraščaja. Kajti pošna služba se ne razvija samo pri okencih na poštah in v vsakdanjem popotovanju pismonoš, marveč še marsikod drugod, kjer je treba novih tehničnih pridobitev in širšega znanja. To zlasti v turističnih krajih. Zato pa pošna uprava štipendira nekatere študente elektrotehnik, prava in ekonomije, da bodo nekoč lahko zasedli ustrezna mesta v centrali in v izvršni službi. Tudi absolventom srednjih šol so vrata k PTT na stežaj odprta. Znanje tujih jezikov in splošno izobrazbo nagradjujejo. — Takšno je ob novem letu stanje v naši pošni službi, ki je s Podjetjem PTT za Slovenijo na čelu — postavljena na socialistično bazo samouprave,

Voščimo vam srečno novo leto! Zakaj s prašičkom? Zato, ker pravi stari pregovor: »Kakor prase predse ruje — tako ti sreča napreduje«. Prašiček je od nekdaj pri vseh narodih, ki uživajo svinino, simbol blagostanja, zadovoljstva in s tem sreče. Perutnina pa za novo leto ni priporočljiva, ker razbrskava srečo... Kljub temu se nič ne obotavljajte, pa naj bo na novoletni mizi prašiček ali puran, zlasti če vam bo postregla tako zala kuharica.

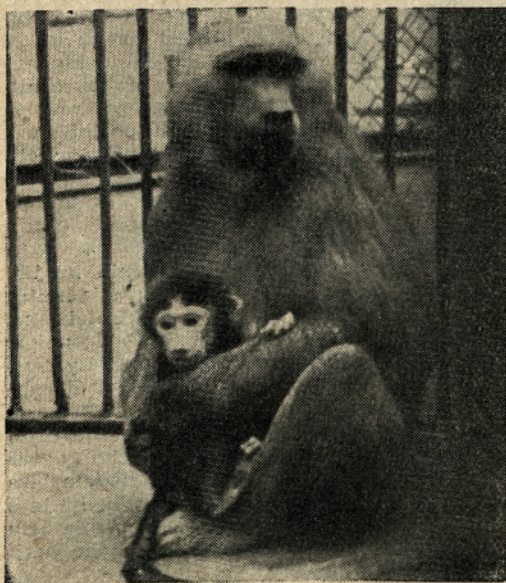
O sivem medvedu Marku (prva slika na desni) ne moremo trditi, da se je iz sovražnika do kraja spreobrnil v prijatelja. Bivanje v njegovi »zahrbtni« bližini je vse prej ko brez smrtne nevarnosti. Posebno hud je na nepoznane ljudi: to rentaci in brunda! Gorje tistemu, ki bi se mu v tem trenutku neopazno približal, zakaj kar doseže šapa medveda Marka, je zapisano vsaj boleči praski, če ne še hujšemu.

Morska levinja Oliva (druga slika na desni) je nekak šegava žival; morda zaradi dolgih brk. Razen leva, moža Popaja, s katerim dnevno pojesta do 25 kg morskih rib, ima zvestega tovariša še v psu Tobiju, ki jo po večkrat na dan obišče. Pogovarjata se lajajoč eden na drugega.

Prijatelji s Kalimegdana

Sleherno večje mesto ima svoj poseben kotiček: živalski vrt. Nekatera evropska mesta, kot na primer Rim, Pariz, London celo slovó po svetu po bogatem in razkošnem živalskem vrtu. Naš ljubljanski je prav pravcati liliputanec v primerjavi z zagrebškim v Maksimiru ali beograjskim na Kalimegdanu, čeprav niti ta dva nista dosegla predvojnega števila živali. Vojna namreč ni prizanesla niti živalskim vrtovom. Tako so ob prvem nemškem bombnem napadu na Beograd, 6. aprila 1941 padale bombe tudi v živalski vrt ter uničile znatno število dragocenih živali. Mnogo pa jih je med vojno uničila tudi lakota.

Opica (levo) je sama zase kaj komična žival, zlasti kadar oponaša in posnema ljudi. Mladič opice pavijanke je eden najmlajših prebivalcev beograjskega zoološkega vrta. Niti imena mu še niso dali, ko ga je posnel fotograf. Razen tega pa ima dan za dnem mnogo obiskovalcev in prijateljev med beograjskimi otroki, ki mu prinašajo zaželenih sladkorčkov.

Živalski vrt je kotiček, katerega ima sleherno večje mesto. Pri nas se z živalskim vrtom upravičeno lahko ponašata le Zagreb in Beograd, medtem ko je ljubljanski, kljub temu, da je že star nad deset let, še vedno v embrionalnem stanju, z drugimi besedami povedano, ima le nekaj pri nas živečih divjih živali.

Nedvomno je živalski vrt za mlade in stare, posebno če ima večje število eksotičnih živali, nadvse priljubljen kraj za razvedrilo, bujna paša za oči in zadoščenje radovednosti. Človek se rad sprehodi med kletkami in bazeni, gleda in občuduje te, po sili priseljence iz afriških džungel ali azijskih pustinj. Zoologom pa služi takšna zbirka živih živali za proučavanje zveri »na licu mesta«. Tudi otrokom ne more zlepa nuditi večje radosti, kakor da jim omogočimo obisk v

živalskem vrtu. Priložnost videti medvede, leve in opice je zares zanimivo doživetje.

Tudi Beograd ima na Kalimegdanu svoj dokaj velik živalski vrt. Nad njim se vzpenja kalimegdanska trdnjava, na vznožju se vali Donava; na položnem pobočju med zelenjem pa so razmeščene kletke z živalmi. Ta kraj ima na tisoče vsakodnevnih obiskovalcev. Lansko leto se je tu mudilo kar tri četrt milijona ljudi, se pravi skoro četrt milijona več od prejšnjega leta.

Sprehodimo se še mi mimo kletk, prečitajmo na tablicah imena živali in zvedeli bomo marsikaj zanimivega. Zvedeli bomo na primer, da je nilski konj najstarejši prebivalec tega živalskega carstva — star je 22 let. Med zadnjo vojno so tik okrog njega padale nemške bombe, toda niti ena ga ni ranila. Zvedeli smo tudi o levu Paši, ki se je rodil

v eni izmed levjih kletk leta 1941 in je zdaj takorekoč vladar vrta.

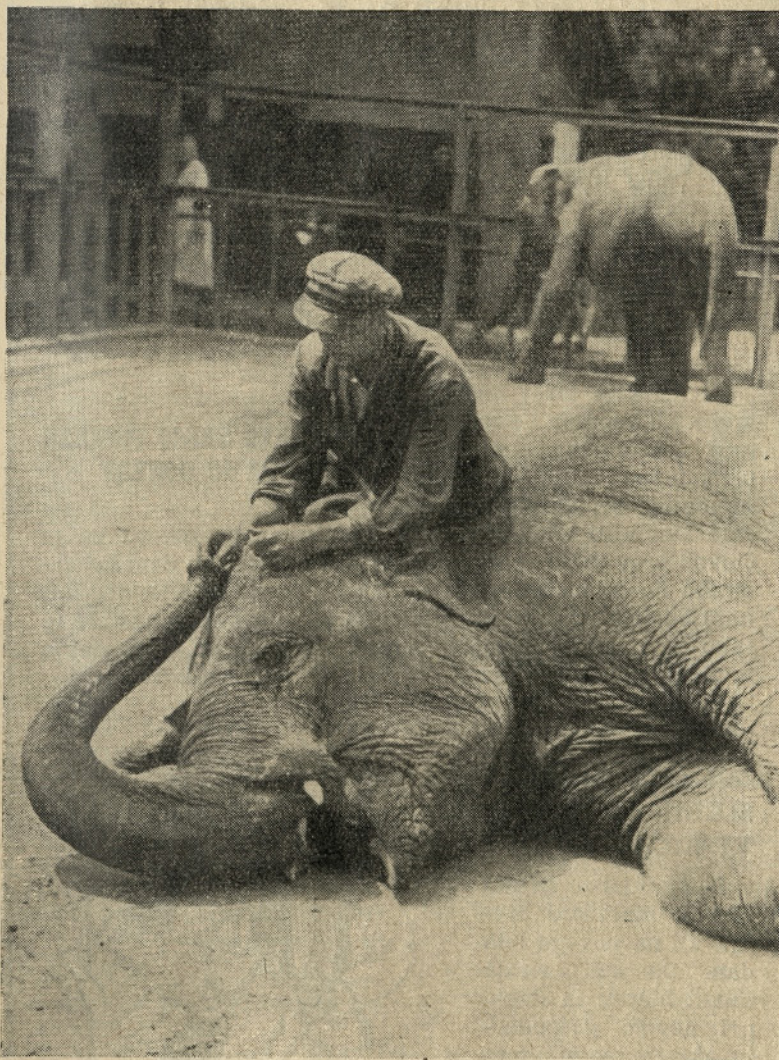
Živalskega vrta nikakor ne moremo primerjati s filmom, se pravi, da bi si ga ogledali enkrat za vselej. Človek se vanj rad napoti še in še, ogleduje živali, se zabava, hoče zvedeti, kaj jedó, kako živé, kaj jih vznemirja in radosti.

Beograjski živalski vrt je imel preden so ga l. 1941 razrušile bombe, precej večje število živali. Tedaj je bilo v kletkah in bazenih nastanjenih kar 260 eksotičnih živali in 60 različnih vrst. Samo ptic in ujed je bilo nad 500. Od tega, razmeroma velikega števila, je dočakalo konec vojske komaj 50 najodpornjših živali. Odtlej je preteklo več ko deset let, a število živali v razmerju s pred vojno, je še vedno majhno, majhno za tako veliko mesto in za živalski vrt s precejšnjo tradicijo. Zdaj je v vrtu le 110 živali ali 40 vrst in okoli 200 divjih ptic. Razumljivo je, da obiskovalci vedno pričakujejo kakega novega prišleca iz džungle, vendar pridejo v pričakovanju le redkokdaj do zadoščenja.

Zakaj? Živali so namreč fantastično drage. Ker imajo prav na Kalimegdanu nekaterih živali pre-

beograjski živalski vrt nima niti noja, ne tigra, ne leoparda, ne kondorja, ne lame in ne zebre ter še kake druge dragocene živali. Največ pa imajo levov. Verjetno je tu za leve precej ugodno podnebje, ker levinje pogostoma koté mladiče. Leve tudi zamenjujejo za druge živali.

Prvikrat je beograjski živalski vrt dobil nekaj novih živali pred dvema letoma. Bivši burmanski predsednik U Nu je namreč ob obisku v Jugoslaviji daroval predsedniku Titu dva slona, ki sta danes v tem zoološkem vrtu. Samec Mita ima deset let, samica Tisa pa sedem. Ta dva bivša prebivalca rangunskega živalskega vrta sta kar prijetna prijatelja. Posebno Mita je pohleven in ubogljiv, na svoje »akrobatsko« znanje pa kar ponosen. Ne pusti se »vleči za nos« ali pa bi ga imli »za norca«. Ni mu namreč vseeno, če mu otroci nudijo sladkorčke ali kamenčke. Slon je sploh ena najbolj pametnih živali. Mitu so napravili celo sedlo, da ga jezdarijo otroci — tudi na to je ponosen. Nova prebivalca sta še nekaj metrov dolg pitom Ajmah, katerega so pripeljali iz živalskega vrta v Kalkuti ter bodeča svinja.

več, bomo navedli za primer, kaj vse in koliko je uprava vrta dala v zameno za dve dvogربی kameli: tri leve, štiri bivole, dva pelikana, šest črnih štorkeļ in pet orlov. Temu se ne bomo čudili, če vemo, da stane slon od 3.500 do 4.000 dolarjev, žirafa 2.200 do 2.400, nilski konj od 2.200 do 2.300, kamela 1.500, tiger ali leopard 800, noj 500 in mladi lev okrog 200 dolarjev. Zaradi tega

Marsikoga bo zanimalo koliko stane vzdrževanje takega živalskega vrta in koliko prehranjevanje živali? Slonu je treba dnevno kakih 30 kilogramov sena, do 15 kg zobi in še kak kilogram sladkorja. Opice so največji sladkokusci. Njim je treba streči s pomarančami, jabolkami, bananami in rožiči. Popijejo tudi precej in močno osladkanega čaja z mlekom. Morska leva Po-

Nilski konj Buca (desno) je napram poznanim paznikom čuda krotka žival. Naravnost strašen pa je, če ga obiskovalci s čimerkoli razdražijo. Zarije se pod vodo in škropi z vodo na vse strani, iz vode pa moli velikansko žrelo, da človeka spreleti groza. Sreča, da je njegov bazen ograjen z močnim železnim plotom, ki varuje preveč radovedne obiskovalce.

Morski lev Popaj (desno) je, čeprav nenavadne podobe, dobrodušna žival. Čim ugleda znanega paznika, s katerim ga veže zvesto prijateljstvo, skoči iz bazena in teče za njim tudi do sto metrov. Popaj namreč dobro vé, da bo njegov trud dobro poplačan in da bo obdarjen z edino in izključno poslastico — morskimi ribami, ki mu jih ni nikoli dovolj

Slon Mita (levo) je star deset let in je na Kalimegdan priromal iz rangunskega živalskega vrta kot darilo bivšega burmanskega predsednika U Nuja predsedniku Titu. — Kljub silni moči je izredno poslušen in ubogljiv, saj na ukaz, naj leže, tudi leže ali opravi kako drugo umetnijo, zaradi katere ga obiskovalci, posebno še otroci, mnogokrat obdarujejo s priljubljenimi mu sladkarijami.

paj in Oliva pospravita dnevno do 25 kg svežih morskih rib, letno v vrednosti milijon dinarjev. To je vsekakor draga menza! Mesojedim zverem je treba dnevno pripraviti vsaj 150 kg konjskega mesa. Pojede pa vse, kar jim pride pod zob in tako stane prehrana živali nad milijon dinarjev mesečno. Razen tega živali ne čakajo in brez prave hrane tudi poginejo, kar pomeni seveda še večjo škodo.

Kljub temu, da je stroškov veliko, je živalski vrt mladim in starim v veliko razvedrilo. Resda živalski vrt ni posebno bogat z različnimi živalmi in tudi ne po številu, so pa v njem nekatere redkosti, zaradi katerih je še bolj vabljivo. Zanimivo je opazovati prijateljstvo med pazniki in zvermi. Nilski konj je precej divja zver, vendar

čim ga pokliče paznik Žunić, hitro plane iz vode in se mu dobroika. Nevarni črni medved je ves krotak ob čuvaju Todoroviću in se mu priljuje kakor mačka. Slona ubogata edino paznika Uzelca. Prav tako skočita iz bazena morska leva, čim zaslišita glas svojega paznika. Neki mladi veterinar brez sleherne nevarnosti prihaja v kletko k mladim levom. Edino beli medved je neukrotljiv ter stalno na preži, da bi koga oplazil z močno šapo. Mnogo boljše ni sivi medved Marko, ki stalno rentachi, se divje spenja na kletko ter grozi s svojimi silovitimi šapami.

Tako je ta prostor s kletkami in bazeni sredi Beograda zelo priljubljen in v razvedrilo otrokom in odraslim.

Dvojno stečanje smrtjo

PO DIVJEM SPOPADU S SAVO,
KI JE VDRILA V VLAČILEC, NE-
SREČE SE NI BILO KONEC ●
NOV BOJ S SMRTJO

Sredi novembrske noči je posadka vlačilca »Tamiš« nadaljevala z delom, ki ga je začela podnevi. Sredi narasle ledene vode in divjega mrzlega vetra so morali čistiti strugo, da bi zagotovili neovirano preskrbovanje železniške postaje z vodo prek podvodnih cevi, ki so bile položene v strugi.

Tekoči trak z železnimi vedri, ki z njimi zajemajo podvodno blato in naplavine, se je enakomerno obračal. Ljudje v pelerinah in s kapucami na glavi, ki so vztrajali na palubi kljub vodi, ki jo je dvigal veter, so spominjali na lovce, ki love kite v Severnem morju. Naglo so se premikali in opravljali svoja dela. Vsak gib je bil preračunan na nevarnost in naročilo, da je treba delo čimprej opraviti.

Nihče ni mogel slutiti, da bo kos železniške tračnice že v naslednjem hipu povzročil dramo, ki se bodo v njej z oči v oči srečali s smrtjo. Tudi danes se pravzaprav nihče ne spominja več, kako je prišlo do nesreče. Motor je iznenada nepričakovano močneje zabnel. Pod ladjo je bilo slišati udarec in neko lomljenje, ki ga najprej niso mogli razumeti. Sekundo pozneje je eno izmed vedr dvignilo kos železniške tračnice, ki je povzročil nesrečo.

»LADJA SE POTAPLJA!«

Možje v pelerinah so se spogledali izpod kapuc. Še preden so prišli do besede je že stal za njimi strojnik, ki je brez sape priteknel na palubo:

»Vlačilec se nagiba na levo stran, v mornarski kabini se nekaj podira.«

Nekaj ljudi je brez oklevanja steklo v notranjost ladje. Bilo je natanko tako, kot so že mnogokrat videli v prvem snu in od strahu trznili: notranjost je bila že poplavljenjena. Vrat ni bilo moč odpreti. Upri so se vanje z vso silo. Ni šlo... Zaleteli so se in jih z močjo svojih ramen premaknili. Tedaj se je zlil nanje pravcati slap vode, ki je domala napolnil sosednjo kabino.

Začela se je borba na življenje in smrt. Ladja je bila v nekaj trenutkih močno poplavljenjena. Izgubiti še nekaj trenutkov je pomenilo zgubiti življenje. Iz narasle Save se v tistih dneh ne bi mogel nihče rešiti.

»Prinesite odeje,« je klical nekdo, ki se je prvi znašel. »Ostali vzemite vedra, zajemajte vodo in jo zlivajte prek palube.

S PRSI NA ODPRTINO

Povelje je bilo pravilno. V hipu so znosili skupaj vse odeje kar jih je bilo na ladji. Mornarji so se z njimi bližali nevarni odprtini, skozi katero je divje vdirala voda. Storili so vse kar je bilo mogoče. Tudi s svojimi širokimi prsi so jo poskušali zamašiti in preprečiti smrti, da bi slavila novo zmago.

Toda odprtine ni bilo mogoče zadelati le z notranje strani.

Dva preizkušena mornarja sta si na palubi privezovala vrv okrog pasov. Nekdo jim je v roko potiskal dvajset kvadratnih metrov nepremočljivega platna, ki bi ga bilo treba potisniti pod vodno gladino v odprtino in preprečiti nadaljnje vdiranje vode.

Še enkrat sta preizkusila vozle na železni ograji in jo potresla, da bi se prepričala, če je dovolj trdna. Potem sta se počasi spuščala v hladno vodo. Ostra vrv jima je posnela kožo z dlani, vendar nista odnehala. Za vsako ceno sta morala platno zadelati v odprtino, da ne bi mogla voda, ki je divja in polna peska ter drobnega kamenja vdirala v podpolubje.

KRVAVE ROKE SO ZMAGALE

Vlačilec se je kljub temu vedno bolj nagibal. Tisti, ki so stali na palubi so imeli občutek, da se bo vsak čas prevrnil. Pogled jim je begal prek reke in zaman iskal v temi samo samcato možnost rešitve.

Onadva v vodi sta delala tiho, ali pa je njune pridušene vzklike preglasil šum vode. Vse je bilo odvisno od tega, kako bosta uspela. Minute so se vlekle kot večnost.

Naposled, ko so že vsi obupali, je bilo slišati vzklike iz kabine:

»Rešeni! Zamašila sta! Kličite pomoč.«

Ladja s črpalkami je kmalu prispela in vodo, ki je visoko preplavila notranjost vlačilca, so v dobri uri izčrpali.

SMRT SE NI HOTELA UMAKNITI

Mornarju je ladja drugi dom. Četudi se ob nesreči reši, ladja pa potone, se dolgo ne znajde. Mornarji na »Tamišu« so bili zato presrečni, ker so nesrečo premagali, rešili svoja življenja in ladjo.

Njihovo veselje pa so kalili trije tovariši, ki so jih popolnoma izčrpali in prezeble potegnili iz mrzle vode. Vse tri so takoj odnesli v kabino in na vso moč zakurili peč, da bi se ogreli. Potem so vsi legli k počitku.

Zgodnje jutro je vse privabilo na palubo, kajti dan, ki ga človek preživi po taki nesreči je težko dočakal, saj je neznansko lep. Sredi veselega razgovora pa so pogrešali one tri tovariše, ki so ponoči omagali.

Ko so odprli vrata njihove kabine, jim je udaril v obraz plin, ki je uhajal ponoči iz peči. Njihovi tovariši pa so ležali brez zavesti in s še tako glasnim klicanjem jih niso mogli prebuditi. Odnegli so jih na palubo. Začeli so z umetnim dihanjem. Vendar zaman. Poklicali so pomoč in jih skoraj nato odpeljali z motornim čolnom na obalo, od tam pa v bolnišnico.

Dolgo je trajal boj, ki jim ga je vsilila smrt ob drugem srečanju v tisti noči. Naposled je zmagala sodobna medicina.

Ko so trije nesrečni mornarji odprli oči in se zavedli, niso mogli prav verjeti, kaj se jim je zgodilo.

V OKVIRU

Je že tako, da so nekateri ljudje bolj, drugi pa manj založeni z denarjem. Tudi danes bomo naleteli na dva taka. Miha je Boštjanu po-

POVRNIL BO, KADAR VRABEC PROSO

sodil voz sena in ta se mu vneto zahvaljuje, da mu bo ob letu vrnil. Sosed Cene pa je Mihi, potem ko je voz s senom že odškripal po vasi, samo skeptično povedal današnji pregovor. No, ta vrnitev bo res izpolnjena ob svetem nikoli. Če bomo na novega leta dan ugotavljali vreme in bodočo srečo, ali ne bi bilo dobro malo pobrskati po spominu in današnji pregovor postaviti na laž?

ZARJA NA NOVEGA LETA SLABO VREME OBETA

Ob vsakih večjih praznikih ali letnih obdobjih je preprosti človek vedeževal. Za kmeta poljedelca je vreme prav gotovo najvažnejše. Zato ni čudno, če se je že navsezgodaj na novega leta dan nestrpnost oziral v nebo, čakal prvega

svita in ugibal, kakšno bo vreme. Če bo izrekel današnji pregovor, mu to leto vreme res ne bo preveč naklonjeno.

Vreme smo torej že ugotovili. Le koga pa ne zanima tudi naklonjenost usode v prihodnjem letu? — Samo spomnimo se, koliko svinca

NOVO LETO SREČO PRINESE ALI PA JO ODNESE

smo lani vlili v ta namen. V današnjem pregovoru pa je človek prav malo vraževeren. Mirna ugotovitev današnjega izreka bo še najbolj držala. Res je, prav malo vemo, kaj nam bo prihodnje leto prineslo, pa če so iz svinca nastale še tako lepe, dobro obetajoče figure. Najbolje bo, če pridamo temu pregovoru še enega: Vsak je svoje sreče kovač.

ENO LETO MORA ODSLUŽITI, PA ČE BI DRVA SEKALI NA NJEM

Posle, hlapce in dekletke so marsikod menjavali na novega leta dan. Da sta morala mladi hlapec in dekla pri novem gospodarju okusiti marsikatero grenko, o tem nam govori tudi naš pregovor. Oče pa svojega sina na poti v novo službo ni nič kaj preveč pomiloval. Novoletnemu voščilu je pridružil življenjsko odriilo: eno leto moraš odslužiti, pa če bi drva sekali na tebi!

Ali je dedek Mraz?

Ančica, radovedna kakor vse Ančice, Marjančice in Frančice, je sedla za mizo in napisala pismo uredništvu:

»Ljubeznivi tovariš urednik! Stara sem osem let. Nekateri tovarišice mi pravijo, da Dedka Mraza sploh ni. Prosim, povej mi resnico. Lep pozdravček!

Ančica.«

Urednik, ki je moral odgovoriti na Ančino pismo, je sprva mislil, da sploh ni vredno odgovoriti. Nato pa se je bolj in bolj otajal. In je sprevidel, da ga je Ančica postavila pred odgovorno nalogo. In sedel je za mizo in napisal:

»Ljuba Ančica! Tvoje male prijateljice nimajo prav. Dvomijo, kakor dvomi ves današnji rod. Verjamejo samo tisto, kar vidijo. Mislijo, da sploh ni tistega, česar ne morejo doumeti s svojo majhno pametjo. Ampak vsi, draga Ančica, odrasli in otroci, imajo samo majhno pamet. Kajti v neskončnem veselju je človeški duh tako majhen kakor duh kakšne muhe, če ga primerjamo z brezmejnimi prostranstvom in če ga merimo z duhom, ki sploh lahko razume vso resnico.

Pač, Ančica, Dedek Mraz je! Prav tako gotovo je, kakor je na svetu ljubezen, velikodušnost in požrtvovalnost. In to troje je povsod na svetu, ni res? To je tisto, kar je najlepše in najboljše v Tvojem življenju. O, kako žalostno bi bilo na svetu, ko ne bi bilo Dedka Mraza! Tako žalostno, kakor če ne bi bilo nobene Ančice. Kajti potem ne bi imeli otroške zaupljivosti, nobene pesmi, nobene romantike. A to je edino kar nam olajšuje naše življenje. Ničesar ne bi bilo, kar bi nas razveseljevalo — izvzemši tisto, kar vidimo in razumemo. Luč otroškega sveta, ki sije v veliki svet, bi ugasnila.

Da ne bi verjeli v Dedka Mraza? Potem prav tako ne bi smeli verjeti pravljicam. Nihče ne more videti pravega Dedka Mraza, toda to še ne pomeni, da ga ni. Pristno in resnično je navadno to, česar ne morejo videti otroci ne odrasli.

Ančica, saj lahko razdeneš punčko svoje sestrice, da boš doglala, zakaj se punčka joka. Toda tistega pajčdлана, ki zagrinja nevidni svet, ne more raztrgati niti najmočnejši možak, niti vsi najmočnejši možje na svetu. Samo zaupanje, domišljija, ljubezen, poezija in romantika lahko odgrnejo to zaveso, da nam pokažejo lepoto bajnega sveta. Ali je le-ta resničen? O, Ančica, ničesar ni, kar bi bilo tako pristno in resnično!

Da ni Dedka Mraza? Ej no, — Dedek Mraz je in bo večno živ. Še čez tisoč let, še čez deset tisoč let bo osrečeval otroška srca.«

Zadeva s puranom

Za novo leto je mamica pripravila pitane purane. Ej, kako lepo rumeno ga je zapekla. Potem pa ga je postavila v skrambo.

»To bo za večerjo,« je rekla. »Za vse ga bo dovolj. In tudi sladkega kompota vam bom skuhal, da boste šli siti in posladkani v novo leto.«

Ampak, ojoj! Popoldne sta nas obiskala stric Jaka in teta Lena in z njima vseh njunih 11 otrok. Zadeva s puranom je postala resna. Goste, zlasti če so sorodniki, je treba po stari navadi pogostiti na novega leta dan. To je zahteval ugled naše družine, to je zahtevala gospodinjska čast naše matere. Saj se ni zgodilo niti ob navadnih praznikih, ali celo ob delavnikih, da ne bi bila naša mati postregla gostu. Kaj ne bi na novega leta dan! Toda v skrambi ni bilo nič drugega, kakor sočni in rumeno zapečeni puran in pa velika skleda sladkega kompota.

4

novoletne zgodbe

Mama nas je poklicala v spalnico — petero nas je bilo takrat še pri hiši — in je rekla ljudomilo in resno: »Otroci, storite meni na ljubo: če vas bom vprašala, ali bi jedli purana, recite, da ne!«

Kaj smo hoteli? Videli smo, kako je mama v zadregi. Prav. Pač ne bomo jedli purana. Enkrat ali pa nobenkrat, saj je vseeno. Sedli smo z drugimi za mizo. Seveda sta nas stric in teta prigovarjala, naj vendar tudi mi krepko in pogumno mahnemo po puranu.

»Ne, hvala, striček! Hvala, teta! Mi sploh ne jemo perutnine!« smo odgovarjali v en glas.

In tako sem tudi jaz sedel za mizo kakor skesan grešnik in občudoval strašanski apetit svojih malih bratrancev in sestričen. Nu, naposled smo tudi to skušnjava premagali. Zdaj je mama prinesla tisto veliko skledo kompota na mizo. Ostro nas je pogledala in rekla:

»Tako, otroci, če perutnine ne čete jesti, tudi kompota niste za služili!«

Indijanci, kavboji ...

V našem trgu — Oh, kako ste radovedni! imena vam nalašč ne povem.

V našem trgu imamo brivskega mojstra, ki mu pravimo Mazek. Mojster Mazek se v resnici ne piše tako, ampak tako mu pač pravimo in tega nikomur ne zameri. Otroke ima strašno rad. Vse kar zastoj ostriže. Kadar nima dosti opraviti, rad pripoveduje, kako je popotoval po svetu. In zato njegova brivnica nikoli ni prazna. Vsi, ki prihajajo k brivcu, so se že navadili njegove majhne družine. Samo kadar prisopiha gospod Žuža, tedaj je joj. Zlasti ob sobotah, če mora malo potrpeti. Kajti ob sobotah ima mojster Mazek največ opraviti.

Pa se je zgodilo, da je ravno na Silvestrovo dopoldne prišel tovariš Žuža v brivnico. Otroci so se podili ven in noter. Kaj se ne bi! Dedek Mraz je obljubil, da bo obiskal tudi naš trg. In mojster Mazek je bil nekako po skrivnih virih natanko poučen, kako se bo pripeljal blagorodni Dedek Mraz, s kakšnim spremstvom, kje bo nastopil, kaj vse bo pripeljal kar v treh koših in bisagah. Bilo je že kar sumljivo, ko je vse to razlagal, ne samo neugnanim paglavčkom, marveč tudi vsem svojim cenjenim »klientom«.

Nu, prav tedaj je prisopihal gospod Žuža. Široko se je usedel na stol in rentočil: »Ali bo treba še dolgo čakati? Saj tu ni mogoče zdržati! ... Ta preklicana svojat!« ... In tako dalje je robantil in sopihal tovariš Žuža. Tako tudi še potem, ko je prišel na vrsto. Mojster Mazek ga je namilil in ga tudi spodobno obril. Še tistih par las mu je lepo počesal čez plešo in ko se je tovariš Žuža že unesel, je rekel mojster Mazek vljudno in prijazno: »Ampak, tovariš Žuža,

pomislite vendar, saj to niso otroci, ki gredo iz šole domov, to so vendar sami Indijanci na bojnem pohodu. Med njimi je Vinetu iz Old Šaterhand. Saj to so vendar kavboji, ki preganjajo bandite na preriji. To so lovci za zlatom. To so sami junaki divjine, stezosledci in iskalci zlata, drzni pomorščaki na razburkanih oceanih, sami Robinzoni in osvajalci obeh tečajev!«

In je mojster Mazek odgrnil tisto belo ogrinjalo s tovariša Žuže in ga za slovo nasmehljano vprašal: »Mar se ne spominjate, tovariš Žuža? ...«

»Mhm!« je zdaj prijazno potrdil Žuža in mirno odšel iz brivnice. Odtihmal se prav nič več ne znaša nad »temi preklemanimi trškimi paglavci.«

Pepel na drobno in na debelo

Našemu enajstletnemu Petru hrepeni, ne, kar vpije srce po biciklu. Ko je nedavno jutro pošteno pritisnil mraz in je Peter ravno nesel pepel iz hiše, je zagledal avto, ki se je divje poganjnal po cesti, a ni prišel naprej. Kolesa so se mu vrtela kakor cirkularka, toda avto ni prišel skoraj niti za korak dalje po lahki vzpetini mimo naše hiše. In tedaj je Petru šinila bistra misel v glavo. Dne 23. decembra je izšel v nekem našem dnevniku tale mali oglas:

PEPEL je dobrodošlo darilo za vaše prijatelje, ki obtičijo z avtomobilom na ledeni cesti. Vrečo pepela dobite za 100 dinarjev, izven mesta za 130 dinarjev. Telefon 2771.

In lejte, kdo bi si mislil, naš Peter je takoj razprodal vso zalogo pepela, zlasti tistim hudomušnejšem, ki so tako prišli do originalnega darila za svoje prijatelje. Nu, pa je naš Peter objavil 30. decembra nov oglas:

PEPEL! — Prva zaloga je žal pošla in mnogim ni bilo mogoče ustreči. Medtem pa je zaloga spet narasla. Položite vrečo pepela v svoj avto, pa boste mirno potovali po zaledenelih cestah.

Na starega leta dan je razsajala strahovita burja s snežnim metejem. In prišlo je toliko naročil, da je moral Peter v vse sosedne hiše po pepel. Naslednji oglas se je glasil:

PEPEL! — Sedem hvaležnih odjemalcev se je zahvalilo s prijaznimi pismi, ker na Silvestrovo niso obtičali z avtom na cesti.

Kupčija je bila torej v vsem razcvitu in je nevarno ogrožala Petrove šolske naloge, tako nevarno, da je Petrova mati napravila kupčiji konec s temle oglasom, ki ni bil popolnoma v skladu z resnico:

TRGOVINA S PEPELOM je začasno ukinjena. Odšel sem na zimsko počitnice. Pristrčna hvala vsem odjemalcem!

V resnici pa sta Peter in njegova sestra medtem že dobila vsak svoje novo blesteče kolo: delno z izkupičkom za pepel, največ pa — na očetove obroke.

V mehiški pokrajini Chiapas je leta 1946 Amerikanec Giles Healey odkril v templju Bonampak čudovite freske, ki so v 20. stoletju oživele pred svetom »ljudi planetov«, te vladarje civilizirane Amerike, o katerih obstoju se Krištofu Kolumbu niti zdaleč ni sanjalo

Skoraj pol tisočletja je že minilo, odkar je Krištof Kolumb odkril Ameriko. Toda Amerika še danes ni odkrita. — Ko je 12. oktobra 1492 Krištof Kolumb pristal s svojimi jadrnicami v Guanahani na San Salvadorju ni niti vedel, da je odkril nov kontinent, kaj šele, da so na tistem kontinentu velika mesta, ki spijo sredi deviških pragozdov kakor začarana že skoraj pol tisočletja. A ne čudimo se Krištofu Kolumbu! In niti ne Amerigo Vespucciju, ki je po njem »deviška« zemlja dobila svoje ime! Saj so morala miniti še skoraj 4 stoletja preden so odkrili prve ostanke civilizacije rodu Maya, ki ni bila nič manj bleščeča kakor civilizacija starega Egipta in stare Kitajske.

Začarana Mesta

Ob bregu jezera se je prikazal možak v kratki tuniki iz grobega domačega platna, s kožnato vrečo in lokom v roki. Rumenorjavi obraz z ozko začrtanimi očmi in štrlečo zgornjo ustnico je bil kot posnet s starinske lončene vaze. Da, bil je Indijanec Maya, potomec izumiteljev ničle, astronomov in graditeljev piramid, ki so vladali v Srednji Ameriki več tisočletij pred našim štetjem. V samotnih pragozdovih, na meji med Mehiko in Guatemalo, živi danes med jaguarji, kajmani in strupenimi kačami le še kakih 200 potomcev tega prastarega naroda.

Nihče ne ve, od kod je prišlo plemo majhnih, rjavih, golobradih ljudi (srednja mera je le 1,54 m), ki skoraj vsi škilijo. Prvi znanstveniki 19. stoletja so menili, da so pribelžali s kontinenta, ki je izginil v Atlantiku, drugi, da so potomci izgubljenih izraelskih plemen, tretji so videli v njih Kartazane, prebivalce Kambodže in nekateri celo Egipčane, zaradi njihove hieroglifске pisave in piramid. Današnji znanstveniki si ne drznejo izreči o tem nobenega mnenja več. Niti fizična konstitucija, niti jezik in niti kultura Maya ne spominjajo na druga plemena, ki so prišla v Ameriko preko Beringove ožine, nemara že pred 20.000 leti.

Toda najsi bodo od koder koli že. Ti Indijanci so takoj pokazali neizmerno ambicijo in moč. Edini na svetu so imeli pogum, da so zgradili svojo civilizacijo v kraju, ki je bil najmanj primeren za kaj takega: v pragozdu.

V večni vlagi, kjer je delo desetkrat težje, so zgradili palače, piramide in zvezdarne, izklesali ogromne stebre, rezali dragulje iz žada, delali kipe iz sadre in slikali freske, katerih ostanke lahko primerjamo z najvišjo evropsko umetnostjo. Zgradili so mesta Palenque, Uxmele, Quirigua, Tikal, Copan, Chichen Itza, ki so imela celo do 20 tisoč prebivalcev.

Maya niso poznali ne koles, ne konj in niti ne najbolj preprostih dvigalnih naprav. Vzvodi so prišli v Ameriko šele s Krištofom Kolumbom. Kako so torej gradili? Edina razlaga je, da jim bije srce približno 52-krat na minuto in ne 72-krat kakor nam. To pa pomeni, da lahko delajo z manjšim naporom in dalj časa.

Vse kaže, da Maya niso bili organizirani v državo, temveč v samostojna mesta, ki so se včasih združila v federacije. Delili so se v štiri razrede: duhovnike, plemenitaše, sužnje in kmete. Vladar se je imenoval »halach ouinik« in je vladal skupaj s svetom plemenitašev

in duhovnikov ter še s poveljnikom vojske v času vojn.

Njihova vera je zahtevala včasih tudi žive žrtve, a nikdar ni dosegla strahotnih števil, kakor jih poznamo pri Aztekih v dneh njihove slave. (Kronike govore, da so Azteki leta 1487 žrtvovali 20.000 mož, da so proslavili dozidavo templja Tenochtitlan v Mehiki. Kasneje so Cortezovi vojaki odkrili v nekem templju celo 36.000 človeških lobanj, ki so bile natanko zložene druga ob drugi.) Kadar so Maya žrtvovali živega človeka, mu je duhovnik na žrtveniku vrhu piramide živemu z nožem razparal prsa, iztrgal srce in ga žrtvoval bogovom. Truplo so vrgli s piramide in tisti, ki je žrtev žrtvoval, si je nadel njegovo kožo. V svetem mestu Chichen Itza so včasih žrtvovali dekleta. Vrgli so jih žive v »sveti vodnjak«. To je bila podzemska reka, ki je v kakih 50 m širokem prepadu pribučala na dan in je v tolnmu dosegla globino do 25 m. V ta »vodnjak« so metali device, da bi pomirile bogove.

Amerikanec Edvard-Herbert Tompson, ki je slišal to legendo, se je hotel o njej tudi prepričati. In prepričal se je seveda tako, kakor se prepriča Amerikanec. Hotel je videti na lastne oči. Leta 1905 se je spustil v prepad in to se mu je dobro poplačalo. Na dnu je našel pra-

vi zaklad zlata in srebra, ogrlic, obeskov, nožev, zapestnic in kakih 50 človeških lobanj.

V času, ko je civilizacija v Evropi le počasi napredovala, so Maya z vrha svojih zvezdarn opazovali poti planetov, ustvarjali koledarje, ki presenečajo s svojo natančnostjo in izumili matematično ničlo. Njihova velikanska koncepcija vesoljstva se je izražala v številkah: poleg leta so imeli še različne časovne dobe, od katerih je alautum pomenil 23 milijard 40 milijonov dni ali 64 milijonov let. A niso računali le zaradi čiste znanosti. Verjeli so namreč, da so nekatere zveze med zvezdami smrtno nevarne, posebno še vsakih 52 let, kolikor je trajalo njihovo stoletje. Edino tolažbo so našli v tem, da so v nočno nebo zidali neizmerno lestve števil. Imeli so dva koledarja: svetega z 260 dnevi in sončnega s 360. Toda sončnim letom so dodali še pet dni in dobili so 365,243.129 dni. Moderni astronomski računi pa pravijo, da je sončno leto dolgo 365,242198 dni! Opazovali so tudi pot Venere in izračunali njeno leto s 584 dnevi. Današnji račun znaša 583,92! Te majhne razlike nam kažejo njihovo pravo veličino. Brez slehernih naprav, samo z očesom in mislijo, so dosegli in razumeli nebes.

Prava skrivnost Maya pa se začne s »u ahu 8 cumhu«. Ta datum se večkrat ponavlja v napisih na razvalinah in pomeni začetek njihove zgodovine. To je bilo leto 3113 pred našim štetjem, doba prve kretske civilizacije in Hetitskega vdora na

Bližnji vzhod. Takrat se je zanje zgodilo nekaj tako velikega kakor za Zide odhod iz Egipta, za Rimljane ustanovitev Rima, za kristjane Jezusova smrt, za muslimane Mohamedov beg v Medino. Toda kaj se je zgodilo? Kakšen komet, kakšen čudež, kakšen udarec za to ljudstvo?!

V sredi 19. stoletja Amerika sploh ni vedela, da je imela tako mogočno civilizacijo. Newyorški starinarji so se vozili v Egipt ali Vera Cruz, kadar so bili željni starin. Šele leta 1837 je bivši Napoleonov vojak, neutrudni popotnik baron Waldeck, prvi opozoril na nenavadne spomenike v Yucatanu. Toda njegovo delo je izginilo brez sledu. Dve leti kasneje je ameriški diplomat John Lloyd Stephens v spremstvu angleškega grafika Catherwooda popotoval po Hondurasu. Kolikšno je bilo njegovo presenečenje, ko je v pragozdu odgrnil ližane in obstal pred štiri metre visokim stebrom, izklesanim s figurami. Stephens je za 50 dolarjev kupil vse ozemlje. Takole pravi: »Razrušeno mesto je stalo pred nama. Kakor nasleda ladja sredi morja. Njeni jambori so se izgubili, njeno ime je izginilo, njena posadka pomrla in nihče ne ve, od kod je prišla, čigava je, kako dolga je bila njena pot in kakšen je bil vzrok njenega brodoloma.« Ko se je vrnil v New York, mu tega ni hotel nihče verjeti in šele Caterwoodove risbe so prepričale znanstvenike. Začelo se je romanje v Srednjo Ameriko. Raziskovalci so drugo za drugo odkrivali stare metropole in jih trgali iz pragozda.

Leta 1946 je ameriški fotograf Giles Healey obiskal Lacandonce, kakor imenujejo poslednje Maya, in povabili so ga s seboj v pragozd. Nedaleč od reke Usumacinta so mu med drevjem pokazali zgradbo, dolgo 16 m in široko 4 m. Tri vrata so vodila v tri obokane dvorane, od stropa do tal poslikane s freskami. V vlažnem polmraku so se podobe lesketale v najbolj živih barvah. Pred začudenim Amerikancem so vstajali iz slavne preteklosti vladarji in duhovniki, plemenitaši in vojščaki, žene in otroci, ujetniki in služabniki — ob zvokih bojnih trobent, bobnov in mučilnega orodja. Ta tempelj se imenuje Bonampak. Kdo ve kaj je pomenil Indijancem? Vsekakor je moral biti nekaj nenavadnega, ker se ga še zadnji potomci Maya izogibajo in verjamejo, da leži na njem prekletstvo.

Leta 1952 so odkrili še večje čudo: piramido v Palenque. Palenque je mesto, ki najbolj podžiga našo domišljijo. V Chichen Itza in Uxmal se lahko danes pripeljete z avtomobilom po asfaltirani cesti, Palenque pa še leži v pragozdu. Pisani sveti piči preletavajo mesto, ki je zapuščeno že 50 rodov in ponoči prihajajo tja v zasedo jaguarji. Skoro nedotaknjene so palače, med katerimi se plazijo strupene kače. Najznamenitejši je tempelj napisov, zgrajen na vrhu najvišje piramide. Tri sto osemdest hieroglifov je zarisanih na njegovih stenah, a med njimi so učenjaki razbrali doslej le letnico 633 po našem štetju.

Ta tempelj je zbudil pozornost Alberta Ruza Lhuilliera, direktorja predzgodovinskega muzeja v Yucatanu. Sklenil ga je natanko preiskati. Med velikimi ploščami v tlaku je opazil štiri luknje, zabite s kamnitimi žebli in poleg njih glo-

boko jamo, v kateri je očitno nek lahkovonež iskal zaklad. Lhuillier je opazil, da sega zid svetišča globoko v notranjost. Dvignil je ploščo in zagledal obokano stopnišče, zasuto s kamenjem in ilovico. Očitno je bilo, da so stopnišče zasuli že graditelji. Lhuillier se je lotil odkopavanja. S šestimi pomočniki je kopal dolga tri leta in šele četrto leto, 1952, so se meksikanski delavci prikopali do dna. Pred njimi se je odprl hodnik, ki se je končal pred kamnitim zidom. Po dolgem iskanju so našli komaj vidno sled trikotnih vrat. Ob njih je stala kamnita skrinja in v njej okostje sedmih mladih ljudi.

To je bilo 13. junija 1953. Le počasi so z železnim drogrom odmaknili trikotna vrata. Lhuillier se je pritisnil k špranji in s svojo žepno svetilko posvetil v temo. Kričnil je od začudenja: »Videl sem veliko dvorano, kot izklesano iz ledu. Zidovi in stropi so bili izdelani do popolnosti: kupolo je krasil zastor stalaktitov, od tal pa so se dvigali debeli stalagmiti, kakor vosek, ki kaplja s prižganih sveč. Zidovi so se svetlikali v sneženih kristalih in po njih so korakale reliefne figure v naravni velikosti. Skoraj ves prostor je napolnjevala velikanska plošča v obliki oltarja. Na njej je bil izklesan relief mladega moža, zlek-njenega na glavi pošasti, ki naj bi predstavljala zemljo. Nad njim je ležal križ, ki je pomenil plemenu Maya življenje in božanski ptič letetal.«

Zdaj je bilo treba dvigniti ploščo in pogledati pod njo. Tehtala je skoraj 6 ton in delo ni bilo lahko. Vdolbina pod ploščo se je končavala v obliko ribjega repa in je bila pokrita s pokrovom enake oblike. Ko so dvignili tudi ta pokrov, so se znašli pred okostnjakom. Zaklad iz žada je pokrival njegove kosti: krona na glavi, okrasni v ušesih, ogrlice, prsni ščit, zapestnice, prstani za vseh deset prstov, v desnici je držal debelo kroglo, v levici kocko. Obraz je pokrivala maska iz žada.

Kdo je bil mogočnik? Nemara »halach ouinik«, politični in verski voditelj Maya? Nemara celo ustanovitelj mesta. Zanj so žrtvovali sedem mladih ljudi. Umrl je v starosti 40 do 50 let, visok pa je bil 1.73 m, kar je za rod Maya nenavadna velikost.

Zaradi neznanega, a vsekakor strahotne groznje so 200 ali 300 let kasneje duhovniki zasuli stopnišče, da bi zavarovali mrtvega. Nato so pobegnili. Kam? Zakaj? To je največja skrivnost. Zrasla je ovijalka za ovijalko, grm za grmom, drevo za drevesom in pragozd si je spet osvojil mesto. Zgodilo se je tako kakor z vsemi mesti Maya. Neizmerni duh civilizacije jih je priklical iz nič, med 8. in 10. stoletjem pa so izginili iz zgodovine. Toda ne počasi, temveč kar na mah, kakor bi se jih dotaknil čarovnik s čarobno palico in rekel: »Zaspite mesta!«

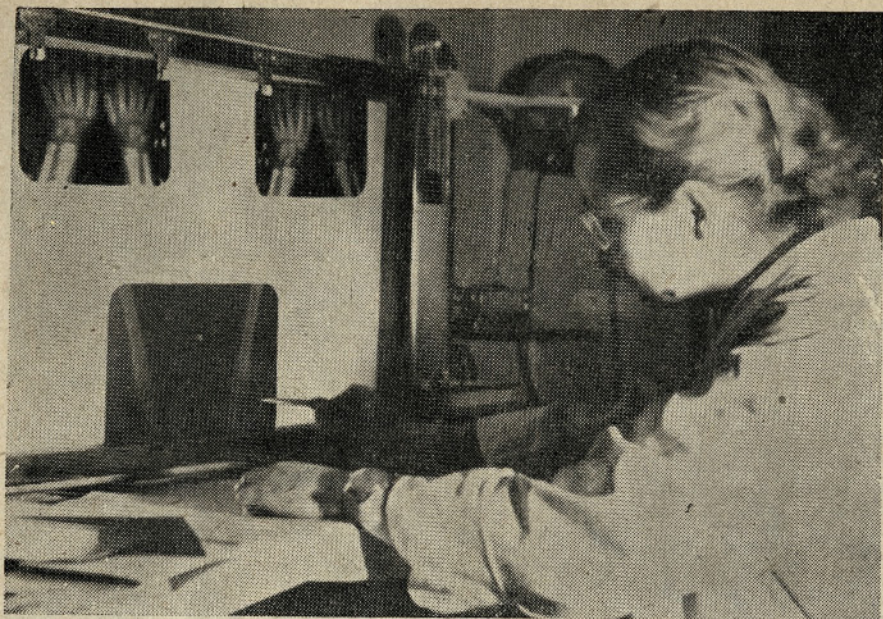
Tako nenadnega konca, take katastrofe, zgodovina ne pozna. Leta 800, ko so v Rimu okronali Karla Velikega, je mesto Copan zgradilo svoj zadnji spomenik, mesto Quiriga je ugasnilo leta 810, Tical 869, Uaxactun 889. Najnovejši datum, ki so ga odkrili, je 928. Ta uganka je med znanstvenim svetom rodila mnogo ugibanj. Krivdo so valili na vojne, vdor tujih ljudstev, potrese, spremembo klime, epidemije...

● Nadaljevanje na strani 1347

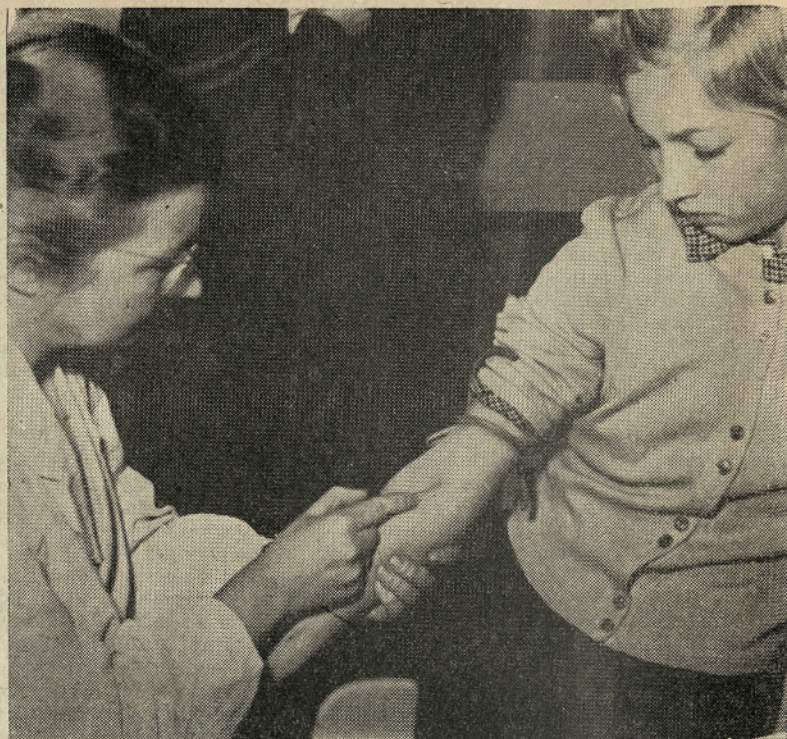

Vse do leta 1952 so znanstveniki trdili, da stara ljudstva v Ameriki niso pokopavala svojih mrtvih v piramidah. Odkritje piramide v Palenque pa je potrdilo prav nasprotno. V mogočnem svetišču na vrhu piramide (2) so vse stene popisane s hieroglifi. Vhod v podzemsko grobnico je pokrival tlak, ves hodnik (3) je bil zasut s kamenjem in skalami, a sredi stopnišča je bila odprtina za zračenje (4). Na koncu hodnika so trikotna vrata (5) zapirala vhod v grobnico. Še danes niso razvozljani napisi, ki bi odkrili, komu je pripadala veličastna grobnica in strašna čast, da so pred njenimi vrati žrtvovali šest mladeničev in mladenko. — Indijanci Maya so majhni rjavi ljudje, ki skoro vsi škilijo. Otrokom namreč že takoj po rojstvu obesijo pred oči ropotuljico, čelo pa jim polagoma sploščijo z desko.

Razvoj okostja za ugotavljanje pomanjkljivosti v prehrani je najlepše razviden na rentgenskih posnetkih zapestij in komolcev. Na sliki: dr. Zupančičeva primerja razviti in slabo razviti zapestji otrok iste starosti.

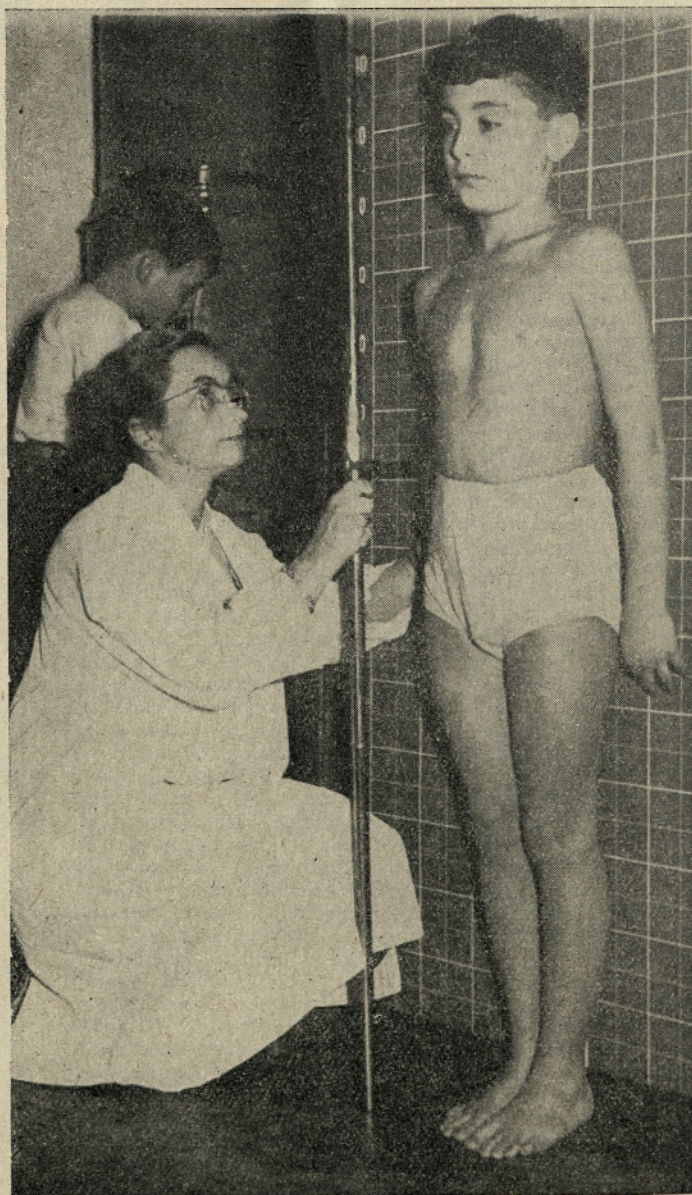

Vladka spremlja pot igle mirno in hladno, kot bi si vse hotela nekako zapomniti — morda pa želi pestati zdravnico?

... Srečko pa je menda eden tistih, ki dokazuje, da ženske bolečine bolje prenašajo od moških.

Andrejček poseka, kadar se tako napihne — kot vidimo na sliki — pri merjenju vitalnosti na spirometru vse svoje tovariše.

Otroci, ki slede pravi hišni mušici. Na sliki: Vladka (zgoraj), drugi (spodaj) in Srečko (v mikroskopu).

Sistematično delo operacije, ki jih namerava narediti na stroja. Na sliki: dr. Zupančičeva pri izračunavanju. Ob posebni podlozi. Na gornji sliki vidi posebno pripravo Srečku in obse...

Siroko razprte bolelo. Zato ne stveni posegi o posebno če...

Dolgoletno raziskovalno delo naj bi odkrilo vse škodljive vplive na otrokov telesni in duševni razvoj, da bi jih mogla družba postopoma odstraniti.

VISOKI CILJI

Prsti strahoma vrtijo gumbe radijskega sprejemnika. Okrog kolporterjev se gnetejo ljudje, oni pa naprej in naprej izklicujejo zadnje novice. V zgodnjem jutru, ko bi moral biti človek vesel novega dneva, sonca, ki kuka v sobo ali dežja, ki trka na okno ali snega, ki se beli, da kar ščemi v očeh. Dopoldne pri delu, ko bi moral biti zbran. Pri kosilu, ko bi hlastno použil topel obrok. Popoldne, ko bi peljal otroke na sprehod ali pa si z lepo knjigo pripel krila domišljije. Zvečer, ko je tako prijetno hoditi po ulicah proti domu in sveže sapice hlade razgreto in utrujeno glavo, da je slajši počitek.

Prsti strahoma vrtijo gumbe radijskega sprejemnika. Okrog kolporterjev se gnetejo ljudje, oni pa naprej in naprej izklicujejo zadnje novice.

Tisoče vprašanj vznemirja ljudi in vsake malenkosti so veseli, če kaže, da se v njej zrcali volja človeštva: živeti v miru, živeti drugače, lepše in bolje...

Kako čisto drugačen je videti svet že tedaj, kadar na primer noga prestopi prag majčkene sobe v osnovni šoli na Ledini, kjer si je oddelek za šolsko higieno pri Centralnem higienskem zavodu uredil svoj demonstracijski center.

NEPRIČAKOVANO PRESENEČENJE

Dvajset mladih ljubljanskih mamic je bilo pred dvema letoma najbrž močno začudenih, ko so jim njihovi sinovi in hčere, ki so tisto leto začeli hoditi v šolo, pripovedovali o nekakšnem posebnem zdravniškem pregledu, kot ga niso imeli drugi otroci. Poskušale so brčkone izvedeti čimveč. Toda otroška pamet in usteca! Kdo bi vse razumel in jim verjel!

Na sestanku roditeljev učencev tistega razreda, ki ga je oddelek za šolsko higieno Centralnega higienskega zavoda v sporazumu z osnovno šolo na Ledini izbral povsem poljubno, brez nekaj posebnih kriterijev, so potem mamicice in očetje zvedeli vse, kar so želeli: njihove otroke je

sklenil oddelek za šolsko higieno spremljati v njihovem telesnem in duševnem razvoju tja do vstopa v življenje. Vsak otrok iz izbranega razreda bo vse do osemnajstega ali dvajsetega leta podvržen rednim, natančnim pregledom, kot jih zmoreta sodobna zdravstvena znanost.

ZAČETEK VELIKEGA DELA

Odgovoriti je bilo treba kajpak še na vprašanje: »zakaj?«

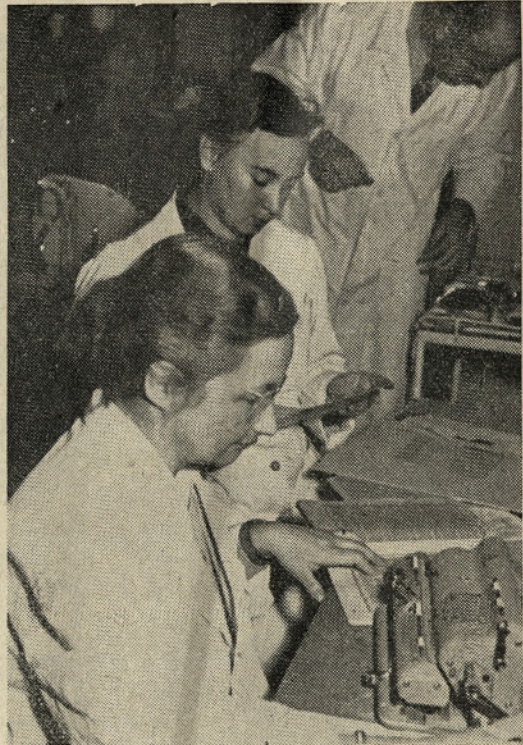
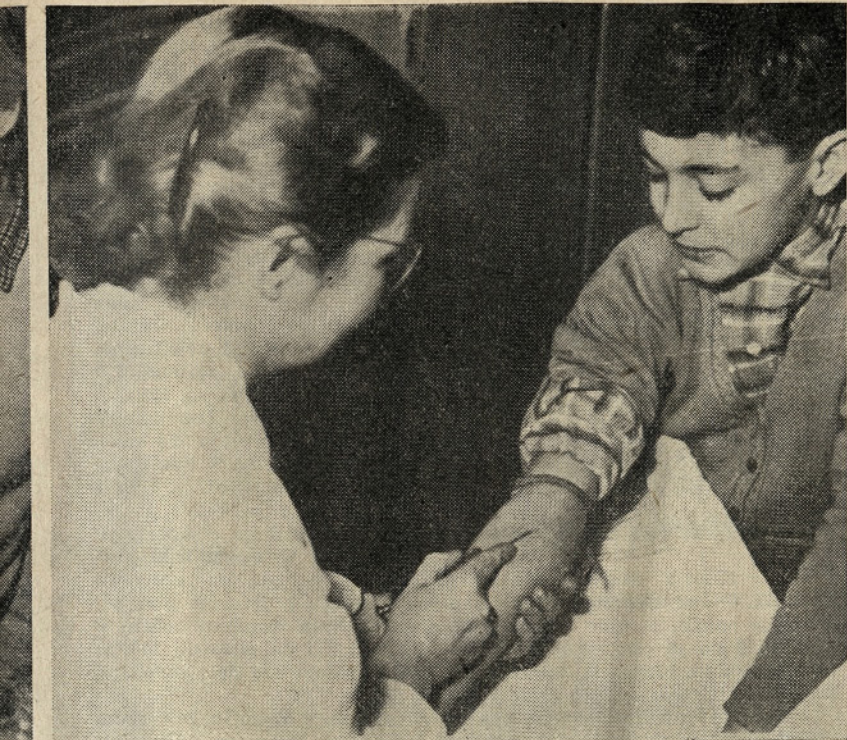
Takole so rekli staršem: »Potrebno je ugotoviti vse tisto, kar lahko otroku škodi in koristi. Samo vzgoja zdravstvenega in srednjemedicinskega kadra za šolsko zdravstveno zaščito otroka, ki se z njo ukvarja oddelek za šolsko higieno, še ne pomeni vsega. Potrebno je raziskovalno delo dolgoletno spremljanje otrokovega razvoja, vplivov domačih in šolskih razmer, študij o otrokovi prehrani, obremenjenosti pri učenju in drugem delu, ter proučevanje vseh drugih činiteljev, ki lahko kvarno vplivajo na otrokov razvoj.«

Nekateri roditelji se za stvar sprva niso ogreli. Najbrž niso doumeli pomena takega dela, katerega izsledki bodo zlasti v primerjavi z izsledki drugod, velikega pomena za vse naše otroke, za vse prihodnje rodove. Pozneje pa...

NEZNANO SE BO RAZKRILO

Kdor ima otroka, z zanimanjem sledi otrokovi teži in z zadovoljstvom in ponosom ugotavlja, »kako se je potegnil«. In ne le to: izdelali so obširni biometrični program, to je program najrazličnejših merjenj, ki z njimi sledi otrokovi rasti, teži in vitalni kapaciteti.

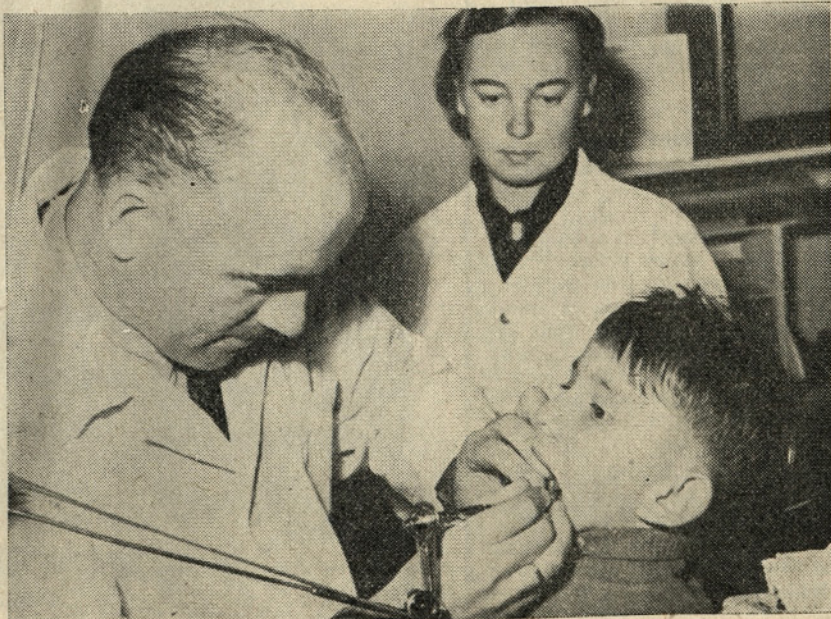
● konec na str. 1344

ihovemu razvoju, so postali v centru Vse bi radi vedeli, vse bi radi znali. si meri podkožno maščevje na bradi otroci pa najraje preštevajo pod kopom krvničke svoje krvi.

premljajo komplicirane računske nogoče opravljati brez računskega Jakobina Zupančičeva in sestra Ida pravljenih meritev (zgoraj desno) opravljajo najrazličnejša merjenja. mo, kako meri dr. Zupančičeva s podkožno maščevje navihanemu rsnega koša male Marije (levo).

ške so polne strahu: zdaj zdaj bo za- lidijo, da bodo pravočasni zobozdrav- anili njihovo zobovje še za dolgo let, do zavarovani s fluorjem (desno).

VISOKI CILJI

● nadaljevanje s str. 1343

Mislili so še na nekaj. Vsakdo je že opazil, da so kakšnega same kosti, drugi pa je mišičast in močan. Zakaj tako in kakšno je pravo razmerje med mehкими in trdimi tkivi, pa laik seveda ne pomisli.

Na Demonstracijskem centru upajo, da bodo z ustreznimi merjenji to razmerje vendarle ugotovili; k temu jih zlasti vzpodbuja to, da tega še niso uspeli izračunati nikjer.

ALI UŽIVAMO DOVOLJ MLEKA IN KALIJA

Z rentgenskimi posnetki zapestij in komolcev ugotavljajo, kako se razvija okostje pri današnji prehrani. Pri tem proučujejo kvarne vplive pomanjkanja kalcija in mleka v prehrani. Prav tako rentgenizirajo zobovje; s pomočjo klinike bodo napravili odlitke čeljusti, da bi lahko proučevali razvoj, odpravili deformacije in podobno. Z zobozdravstvenimi posegi pa hočejo točno ugotoviti, kako vplivajo pravočasna popravila zob na razvoj zobovja. Obetajo si, da bodo otroci spričo takojšnjih popravil zob vstopili v življenje z vsem zobovjem in tako dokazali, kako nujna bi bila v interesu posameznika in skupnosti taka splošna praksa.

BARVNA SLEPOTA — VELIKA NEZNANKA

Razvoj vida slede s posebnim aparatom, ki si ga morajo za sedaj še sposojati. Zanimajo se za moč globinskega plastičnega gledanja ter raziskujejo koliko barvne slepote je pri nas, kar po mnenju dr. Lunačkove, predstojnice oddelka za šolsko higieno pri CHZ, ki nam je ljubeznivo ustregla za vrsto omenjenih podatkov, pri nas še vse premalo poznamo.

Ob vsem tem ne smemo pozabiti še rednih rentgenskih slikanj pljuč, pregledov krvi, določanj krvnih grup in merjenj krvnega pritiska. S fotografiranjem pa spremljajo razvoj otrokove drža, ki je kot ugotavljajo na sploh precej slaba, z odtisi pa razvoj stopala.

POSTLASTICA ZA LJUBITELJE MATEMATIKE

Lahko si mislimo, da zahteva vse to vestno in natančno delo, saj bi bilo vse brez pomena. Ni pa si težko predstavljati, kaj tako delo pomeni. Vendar lahko naša predstava ostane le daleč od resnice, če ne vemo n. pr. kakšna so različna izračunavanja, ki smo jih omenjali prej. Ej, to je prava postlastica za ljubitelje računstva:

Naj vam povem le eno formulo (njen avtor je prof. dr. Božo Škerlj). Volumen telesa bi lahko navdušeni matematiki zračunali takole: obseg glave plus obseg telesa ulomljeno z dva; to vse na kvadrat, krat višina glave in vratu. Temu je potem treba prišteti volumen trupa. Tega pa lahko takole zračunate: obseg prsi plus obseg pasu plus obseg bokov ulomljeno s tri; vse skupaj na kvadrat, krat višina trupa. Zdaj je treba prišteti še obseg nadlehti na kvadrat, krat višina nadlehti. Rezultat je treba še pomnožiti z dve, ker imamo pač dve nadlehti. Na enak način izračunamo volumen

podlehti in potem ga prištejemo. Ostané še volumen stegen. Formula za izračunavanje pa se glasi: obseg stegna na kvadrat minus obseg kolena na kvadrat, krat višina. Potem prištejemo še ta rezultat in dobimo volumen telesa. Na podoben način izračunavajo površino telesa.

Brez računskega stroja si takega dela skoraj ni moč zamisliti. In vendar so ga dobili šele nedavno. Toda še sedaj traja izračunavanje za posameznika dobro uro.

ZAGOTOVITI VSESTRANSKO PODORO

Vse to delo pa bi bilo kajpak na moč enostransko, če ne bi proučevali razmer in okolja, ki v njih otrok živi. Tu je zlasti zaželeno pomoč staršev in pedagogov. Sodelovanje pedagogov je dobro, sodelovanje staršev pa bi bilo lahko nekoliko boljše. Anketa, ki so jo napravili n. pr. glede prehrane otrok, ni prinesla zaželenih podatkov, čeprav si ni težavno predstavljati, kaj ti podatki pri takem delu pomenijo. Pomoč so nudile tudi patronažne sestre, ki so obiskale domove otrok in prispevale nekaj dragocenih podatkov.

Ob vsem tem pa je zlasti še pomembno sodelovanje Psihološkega inštituta ljubljanske univerze. Brez tega Demonstracijski center ne bi mogel slediti duševnemu razvoju otroka.

DOSEDANJA OPAŽANJA

In kakšni so rezultati dosedanjega dela?

Nekakšne zaključene rezultate bi bilo seveda preuranjeno pričakovati. Vendar pa lahko posredujemo našim bralkam in bralcem nekaj zanimivih opažanj:

Doslej so opazili precejšnjo slabokrvnost otrok, ki se sicer giblje v spodnjih normalnih mejah, kakor tudi razmeroma slabo napetost mišičevja. Sicer pa ni bilo opaziti posebnih odklonov.

Vsi podatki bodo dobili pravo vrednost šele čez nekaj let. S primerjanjem izsledkov drugod po svetu bo potem mogoče razmišljati o najrazličnejših merah in ukrepih, kako vplivati na splošen, telesni in duševni razvoj otroka in otrokovo odpornost.

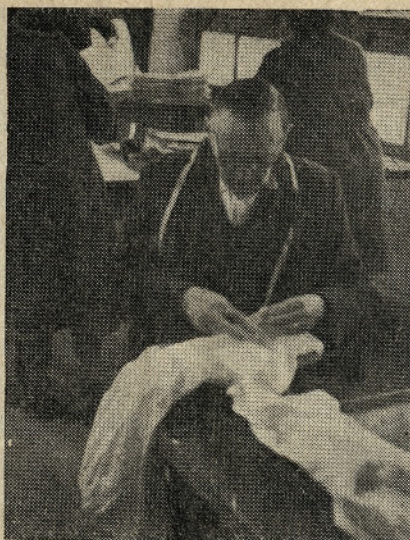
Marsikaj bodo tedaj gotovo pomenila proučevanja za izboljšanje higienskih razmer v šolah, primerne šolske prostore, pravilne klopi, svetloba v učilnicah in podobno s čimer se odderek za šolsko higieno ukvarja. Toda o tem kdaj prihodnjič.

VEDRE PERSPEKTIVE

Res škoda, da Demonstracijskega centra ne morete sami obiskati. Morda bi vam sprva šla stvar nekoliko na živce. Otroci, ki spremljajo njihov razvoj, so se namreč tako udomačili v tisti sobi, da ob vseh šolskih odmorih prihajajo na »klop«. Menda so redki med njimi, ki še ne poznajo inštrumentov in pripomočkov centra. In lahko si mislimo, kakšno lepo, posredno zdravstveno prosvetljevanje to pomeni.

x

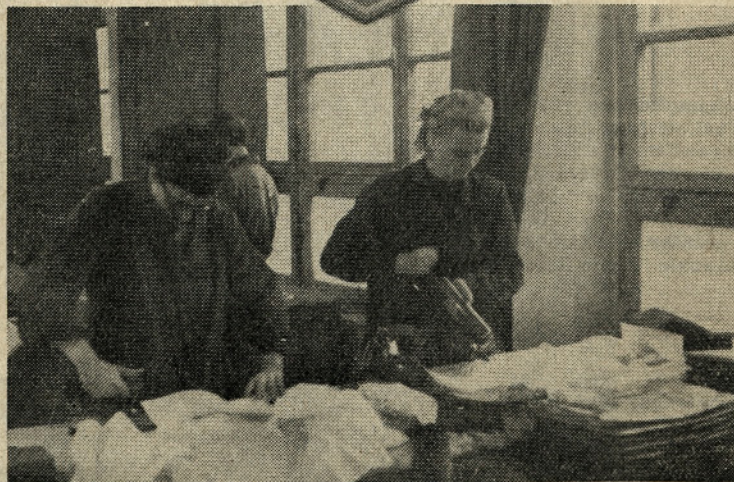
Človek tako odhaja z obiska v Demonstracijskem centru nekako pomirjen. Pred očmi se razgrinjajo vedre perspektive srečnejšega človeka, ki ga bo ustvarila socialistična družba.

Tovarna je bila ustanovljena lansko leto. Tovarniško poslopje je v glavnem gradil delovni kolektiv, in to kar v svojem prostem času. V tovarni izdelujejo moške srajce, perilo in delovne obleke, pred kratkim pa so se specializirali tudi za težko konfekcijo. Imajo 40 šivalnih strojev in eno specialko, ki naredi 4500 vbodov v minuti. V glavnem izdelujejo konfekcijo za domače tržišče, letos pa so prodrli že v tujino.

V tovarni je zaposlenih 120 delavcev. Večina so ženske, ki delajo v dveh izmenah. V eni izmeni izdelajo 750 srajc na specialki. To je nov električni šivalni stroj, ki šiva z dvema iglama. Blago za izdelavo konfekcije dobijo v glavnem iz slovenskih predilnic iz Kranja, Maribora in Novega mesta, deloma pa iz drugih republik. Poleg šivalnice, kjer imajo 40 električnih šivalnih strojev, imajo še rezalnico, kjer režejo kroje z električnim rezalnim nožem v debelini 8 do 10 centimetrov. V rezalnici naložijo na mizo do 1000 m raznobarnega blaga, iz katerega po kroju zrežejo vse dele določene konfekcije. Zrezano blago pride v šivalnico.

Delovni kolektiv tovarne konfekcije »Sava« v Zagorju želi vsem cenjenim odjemalcem in dobaviteljem ter vsemu delovnemu ljudstvu srečno in uspehov polno novo leto.

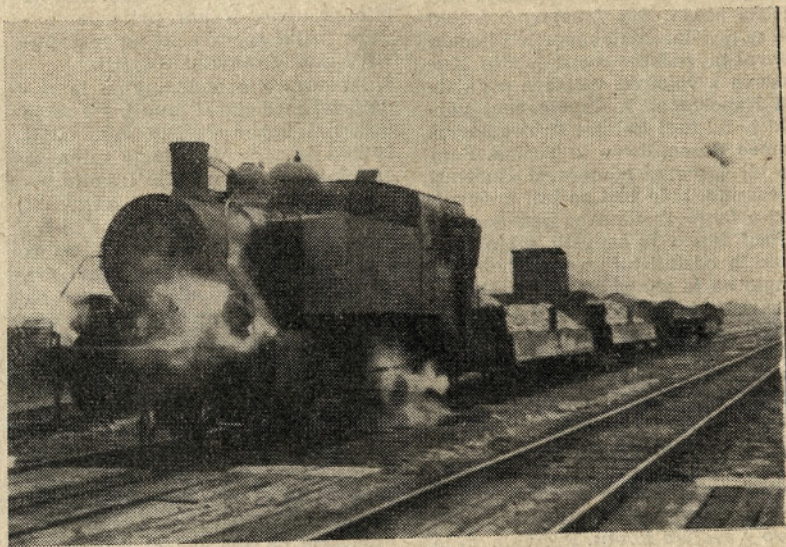
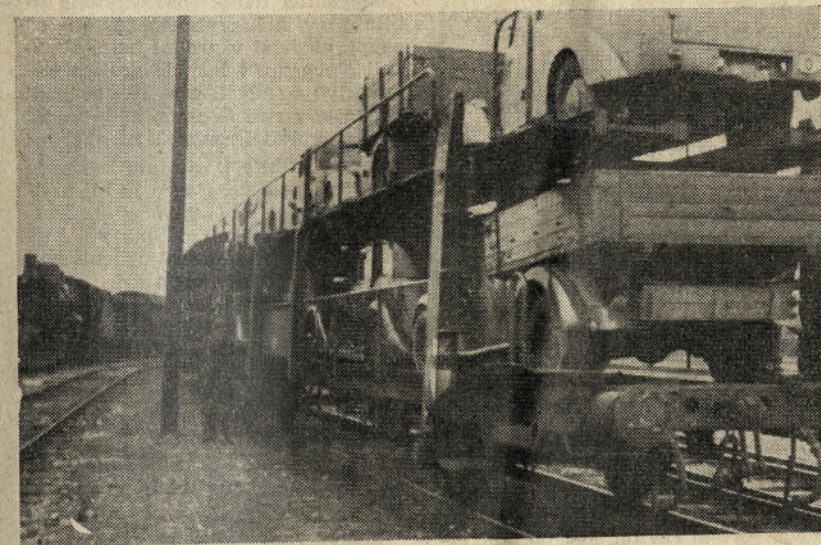

V L A K Š T. 856

P R I P R A V L J E N Z A O D H O D . . .

Pri železnici je težišče na tovornem prometu. Vsak dan je pri nas v prometu okoli sedem tisoč vagonov in dve sto lokomotiv, ki prevažajo tovor doma in v tujini. Vagoni za mednarodni promet morajo biti tehnično dobro opremljeni, zato dobijo oznako RIV. Letos je bil po vojni najbolj živahen tovorni promet. Razlika med mrtvo sezono in maksimalno je neopazna, tu se močno odraža razvoj naše industrializacije. Največji promet s tujino gre čez Jesenice, kjer izvažamo za vso srednjo in severno Evropo. Drugo leto, ko bo elektrificirana proga do Ješenic, se bo naš tovorni promet dvakratno zvečal.

Levo: Premikač pri delu. — Levo spodaj: Tovor je lahko kaj različen. To pot so naložili kamione. — Desno spodaj: V Zalogu, kjer je naša največja ranžirna postaja, pripravljajo kompozicijo za transport, priključujejo vagon. Preglednik pregleda vagona, če so sposobni za promet. Če ugotovi napako, pripne na vagon rdeč listek.

Pravkar je ura odbila polnoč. Od daleč slišimo odmevajoče korake. Težki in nekam počasni, utrujeni so. Skozi meglo se komajda razloči postava, zavita v bundo in s kovčkom v roki. Rataj Martin se vrača z dela. 24 ur je bil na stroju, prepeljal je vlak, poln tovara z Jesenic, zdaj pa se vrača domov k družini. Toda samo za 24 ur, kajti potem ga spet čaka trdo delo na stroju. Kam to pot Martin? Morda na Reko, Jesenice ali Zagreb...

gonov in okoli 200 lokomotiv. Rabili pa bi jih še najmanj enkrat toliko. Iz težav si pomagamo na razne načine, kakor moremo. Stremimo za tem, da natovorjene vagona čimprej razložimo in prazne naložimo, da vlak čim manj časa stoji, pa seveda tudi z delom ob nedeljah in praznikih. Za nas ni počitka, naše delo teče venomer naprej.

Poznate Zalog? Prav gotovo ste se že peljali kdaj mimo in opazili veliko število vlakov. Tu je naša največja ranžirna postaja, kjer

sortiramo vlake, jih pregledamo, če so uporabni za promet, popravimo manjše okvare, čistimo itd. V kratkem bomo ranžirno postajo v Zalogu še povečali. Načrti so že narejeni. Vprašanje je le denar. Tega pa povsod primanjkuje in železnica je tako draga reč, saj stane samo 1 kilometer železniškega tira 30 do 40 milijonov din.

Poleg Zaloga so večja vozlišča še na Reki in Jesenicah, ki sta važni obmejni postaji. Vsak dan gre čez mejo bodisi na Jesenicah ali

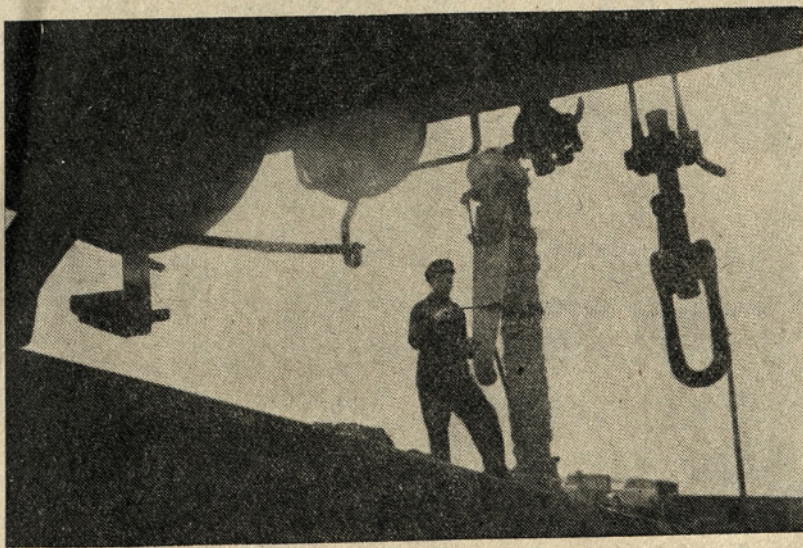
Mariboru, kjer je promet znatno manjši, okoli 500 vagonov v vsako smer. Naši železničarji pa potujejo samo do meje, kjer jih zamenjajo drugi.

Vsak voz mora biti za mednarodni promet posebej pregledan in tehnično dobro opremljen. Na njem je oznaka RIV.

Velikega pomena za naš tovorni promet bo drugo leto elektrificirana proga do Jesenic. Promet se bo tako dvakratno povečal, saj je najbolj izkoriščena železniška proga od Reke, Pivke, preko Ljubljane, do Jesenic, kjer izvažajo blago za vso Srednjo in Severno Evropo. In to največ kmetijske pridelke, meso, živino, sadje, rude in les, medtem ko je v vagonih, ki potujejo po Jugoslaviji naloženega največ lesa in premoga.

Letos je bil najbolj živahen tovorni promet po vojni. Razlika med mrtvo sezono pozimi in maksimalno, v poletnih mesecih in zgodnji jeseni skorajda ni opazna, tako, da danes ne moremo več govoriti o kaki mrtvi sezoni. Tu se najbolje pozna odraz naše industrializacije, saj še danes dnevno naložijo po 1500 vagonov. Mrtva sezona je bila včasih najbolj opazna meseca januarja, februarja in marca, medtem ko se je spomladi promet (kar naenkrat spet dvignil).

Martin se je kar preveč razgovoril. Prav celo knjigo bi lahko napisali o tovornem prometu, toliko zanimivega nam je povedal, žal pa je naša stran prekratka. Voščili smo mu srečno pot in mnogo sreče pri nadaljnjem delu...

Na ranžirni postaji v Zalogu čistijo vagona in popravljajo manjše napake. Vsak vagon pregledajo, če je sposoben za promet. Lokomotivam na kanalu očistijo kurišče in jih oskrbijo s premogom in vodo.

PREČUDNI SVET

Čarovnij

OSMO NADALJEVANJE

SLAVNI BOSCO

Še smo na začetku 19. stoletja. Doba napoleonskih vojn se pravkar bliža tragičnemu višku. Med Moskvo in Smolenskom stoji skromna, samotna vas, ena izmed mnogih v nepregledni ruski deželi. Nekega dne je to zavrženo vas obiskala mogočna usoda. Dne 7. septembra 1812 so se pri Borodinu spoprijeli kozaki slavnega ruskega vojskovođe Kutuzova z vojščaki velikega osvajačca Napoleona. V Napoleonovi vojski je bil tudi 19-letni strelec Bartolomeo **Bosco**, doma iz Turina. Fant je bil spočetka nameraval študirati medicino, toda časi so bili nemirni, kri v fantovih žilah pa pustolovska. Mladi **Bosco** je zapustil svojo kajbico in odrinil na vojsko. Čudovito naglo se je znašel v novem življenju. Bil je igrivo duhovit in veseljaški fant, ki je znal imenitno čarati z vsakovrstnimi predmeti. Še malo ni pomislil, da bo nekoč očaral ves svet. Zadovoljen je bil, da je svojim tovarišem v vojaški suknji preganjal dolgčas.

Bitka pri Borodinu... Sredi divjega vrveža, ko je šlo na nož, je **Bosco** nenadoma začutil hladno železo v svojem životu. Prevzela ga je prečudna omedlevica. Zgrudil se je kakor vreča in obležal. Kozak ga je bil podrl s sulico v prsi, za las mimo srca! **Bosco** bolečin skoraj ni čutil. Negiben kakor mrlič je ležal na bojni planjavi... Medtem je pristopil kozakov sinko in začel obračati **Boscove** žepce. **Bosco**, ki se je predramil iz omedlevice, se ni ganil. Pridržal je dih. Ko je začutil nad svojim obličjem dih ruskega vojaka, je bliskovito preudarjal. S priprtimi očmi je opazil v kozakovem žepu nabito polno možnjo zlata... **Bosco** so prsti kar zaigrali. Tako blizu je tista možnja. En sam previden prijem... pa bo opravljeno... Počasi je iztezal roko. Genialna roka, **Boscova** roka! Kakor da bi imel tipalke. Niti pol minute ni minilo in **Bosco** je že imel možnjo z zlatom. Plenilec je bil oplenjen. Kozakov sin se je malo razočaran odpravil, kajti pri **Bosco** ni kaj prida našel. **Bosca** pa so šele po dolgih urah našli ruski bolničarji, ga pobrali in odnesli v ujetništvo. Izgubil je mnogo krvi, toda ostal je živ. Kmalu je okreval, nakar so ujetnika prepeljali z drugimi ujetniki v Sibirijo. Dvajset mesecev je preživel v taborišču blizu Tobolska.

Ampak **Bosco** ni kdorsibodi med tisočnimi drugimi. S svojimi sposobnostmi je kmalu zaslovel in se vsem prikupil. Razveseljeval je sotrpine s humorjem, temperamentom in ročno spretnostjo. Kadar se je smehljaj in čaral, je bilo širno nebo nad Sibirijo pomladno sinje in sonce je svetilo prijazneje kot kdajkoli. Najvišji uradniki Tobol-

ska so vabili **Bosca** k sebi. In **Bosco** je čaral, mnogo zaslužil in je razdeljeval denar in darila med tovariše. »Kje je **Bosco**?...« Godilo se mu je kakor Seviljskemu brivcu: **Bosco** sem, **Bosco** tja...

Njegovega ujetništva je bilo kmalu konec in slovo od Tobolska je bilo pristrčno. Kakor prijazna mavrica je bil spomin, ki ga je zapustil **Bosco** v samotni Sibiriji.

S povrnitvijo v domovino je nadaljeval medicinski študij. Pa se je ustavljal kakor štatljiv konj. Bolj in bolj je sprevidel, da je rojen za čarovnika. In je preudaril: boljje biti dober čarovnik kakor zdravnik srednje sorte. In res, česar ne bi bil nikoli dosegel kot zdravnik, je dosegel kot čarovnik. Bil je pravi genij na svojem področju. Pota so ga vodila v vse evropske dežele. Povsod je žel zmagoslavje in bogastvo. Ruski car se je dolgo zabaval z njim in ga bogato obdaroval. Ime **Bosco** je slovelo od Sibirije do Atlantskega oceana. **Bosco** je razpolagal z vsem, česar je treba umetniku zabavne magije. Bil je negovan, prikupen možak, duhovit, čudovito iznajdljiv, izredno spreten, predvsem pa dobrega okusa. Nenačuden možak, krepka osebnost, odličen poznavalec ljudi. Naglo in zanesljivo je uganil, kaj se dogaja v sobesedniku in je znal prav tako spretno in taktčno uveljavljati svojo voljo. Nastopal je vedno prikupno, nevsiljivo, pa vendar tako prepričevalno, da se ni mogel nihče otrestiti njegovega vpliva. Le malokrat

se je zadovoljil s tem, da je gledalce samo »blufiral«. Tega mu umetniško častihlepje ni dopustilo. Zato se ni obdajal z bleščečimi aparati. Ni nastopal v žametju in svili, ne v oblakih kakor Schropfer. Človeka je postavil v ospredje — vsakdo naj sam vidi in spozna, kaj zmore **Bosco**. Zato je prva leta nastopal v obleki brez rokavov. Smehljaj se je in čaral, to je bila tudi vsa njegova skrivnost.

Pri neki svoji predstavi na Dunaju je zagledal mlado lepo gospo. Vsak večer je sedela v isti loži in pozorno zasledovala njegovo čaranje. **Bosco** je poizvedoval za njo in zvedel, da je grofica S. Ko je dognal, da se pelje vsakikrat po kosilu na sprehod, je šel na stanovanje, da bi se dogovoril z njeno spletično. Ta ni hotela izpočetka nič slišati, toda **Bosco** bi bil slab čarovnik, če mu ne bi uspelo pregnati vse pomisleke. Dopovedal je spletični, da gre samo za ljubko, nedolžno šalo. In že je pridobil deklico — s tremi zlatniki. Za ta »honorar« ji ni bilo treba storiti nič drugega kakor da je vtaknila neko igralno karto med podplat groficičnega levega čevlja. Rečeno, storjeno — in **Bosco** je zadovoljen odšel na svoje stanovanje.

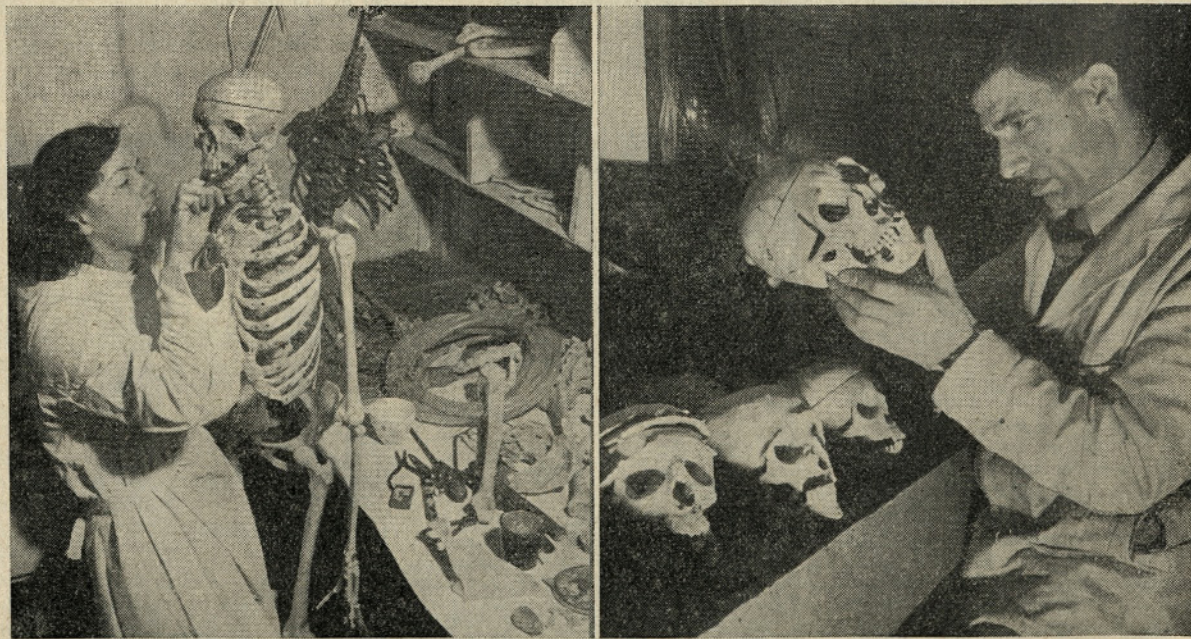
Pri večerni predstavi je bil **Bosco** sijajno »v formi«. Grofica je spet sedela v svoji loži. Ko je **Bosco** pokazal nekatere čudovito zanimive umetniže, je stopil pred groficično ložo in dal iz šopa kart potegniti eno samo karto, ki je vpriču gledal-

cev takoj izginila iz **Boscovih** rok. Nato se je **Bosco** ljubeznivo priklonil grofici in rekel smehljaje: »Dovolite, ali bi bili morda tako dobri, pa bi pogledali v svoj levi čevlj. Karta, ki je izginila, je pod podplatom vašega levega čevlja!«

Elegantna dama pa dividno ni bila prav nič presenečena. Ko so osupli gledalci v grobni tišini obračali glave proti loži, je grofica odgovorila: »Zmotili ste se, gospod! Karta je v ruti dekleta, ki se tamle gori na galeriji naslanja na ograjo.«

In res je bila karta tam kakor je povedala grofica. **Bosco** je bil malce v zadregi, občinstvo se je krohotalo. Dekle je bilo tako pošteno, da kljub zlatnikom in ljubeznivemu prigravarjanju ni moglo držati jezika. **Bosco**, veliki **Bosco** je bil blamiran... Dovtipna grofica je sama položila karto svoji spletični v ruto. Nu, predstava je kljub temu uspela. Drugi dan je dobil **Bosco** vrnjeno prosto vstopnico, ki jo je bil dal spletični, in še dva zlatnika, pa dober svet: »V prihodnje nikar ne jemljite kakšne spletične za svojo pomočnico!«

Kakor vsak veliki mojster, je bil tudi **Bosco** vedno pri svojem poklicu. In je čaral povsod, kjer je prišel v stike z ljudmi: v gostilni, v poštni kočiji, na sprehodu. Tako vse do zadnjih dni. Umril je 2. marca 1863 v Gruni pri Dresdenu, kjer je po svoji nemški ženi našel drugo domovino. Dolga desetletja se nihče ni zmenil za njegov grob.

V srednjem veku ni bilo varno imeti opravka z ok ostnjaki in s posameznimi človeškimi kostmi, najmanj pa z mrtvaško lobanjo. Za vsako malenkost so te lahko osumili coprnije in zveze z hudičem. Še na univerzah je bilo seciranje prepovedano. Dandanes pa je razvita posebna industrija, ki množično izdeluje okostnjake in posamezne dele, da bi lahko tudi poslednja šola spoznavala čudoviti stroj človeškega telesa.

Prišel je čarovnik na sejem in začel razkazovati kmetom in meščanom svoje umetnije. V srednjem veku je bila to nevarna igra. Nemški pridigar Jernej Anhorn je razločeval dvoje vrst čarovnije: naravno in hudičevu. Sam ni vedel, kje bi potegnil mejo, tega tudi stroga oblastva niso vedela. Zato je bilo življenje marsikaterega »hudičevega« zaveznika na nitki. So pa tudi bili med popotnimi čarodeji tipi, ki se jih je ljudstvo po pravici balo. Naša slika prikazuje zanimiv prizor iz srednjega veka. Povzet je iz listovnika (zbirke lesorezov) z naslovom »Vplivi planetov« iz leta 1470.

Prišel pa je slavni Houdini — s katerim smo pričeli pričujoče zgodbe o prečudnem svetu čarovnij. Houdini je leta 1903 poiskal Boscov grob, ga odkupil in podaril Združenju ameriških čarovnikov. Na grobu so poleg glavnih podatkov vklesana čarovniška znamenja (kozarec, žoga in čarobna palica), obdana z lovorjevimi vencem.

Boscova slava je pridobila mnogo naslednikov za zabavno umetnost. Med drugimi se je Boscov sin izuril za »človeško muho« in dražil živce svojih gledalcev. Kakšen je ta trik? Pod stropom dvorane visi velika deska. In po tej deski se spreha Boscov sin — z glavo navzdol. Zato so mu rekli »človeška muha«. Gledalci so pridrževali sapo. Kdo pa je vedel, da ima ta možak, ki postavlja svoje življenje na kocko, na nogah prečudne čevlje, ki se prisesejo na desko, ko se po nji spreha? Pri vsakem koraku se čevlji

loči od deske, ker človeška muha sproti v taktu odpira poseben ventil. Vse te predstave so bile tako presenetljive, da so se ljudje prijemali za glavo. Nikakor niso bile brez nevarnosti. Toda s čarovnijo, s pravo zabavno čarovnijo niso imele kaj skupnega.

Med mojstri čarovnije, ki so po Boscu do nedavnih let pobirali lovorike po vsem svetu in obogateli, bi lahko naštel dolgo vrsto znamenitih imen. Tu je bil predvsem slavni Döbler, po katerem se še danes imenuje neka ulica na Dunaju. Döblerja je občudoval sam Goethe, ki je nato rekel Eckermannu: »Čarovništvo je zlasti pred majhnim številom občinstva sijajno sredstvo, da se uriš v prostem govoru in da dosežeš precejšnjo telesno in duhovno spretnost.«

Prav tako zabaven kakor Döbler, toda dosti pomembnejši kot izumitelj, je bil Francoz Jean Eugène Ro-

bert Houdin, po katerem je pozneje slavni Houdini povzel svoje umetniško ime. Najslavnejši nemški čarovnik minulega stoletja je bil Heimbürger, imenovan kratko Aleksander. Poslednji mojster »stare šole« je bil Alfredo Uferini. Z novim stoletjem in z razvojem tehnike se je čarovništvo moderniziralo in doseglo svoj vrh v Houdiniju.

V splošnem so bili in so čarodeji poštenjaki, a med zrnjem se seveda najde tudi plevel. Tu je kronika zlasti črno zapisala ime Magico, kakor se je predstavljal ameriški čarovnik Tomton. Ta je šele v oporoki izpovedal, da je izvršil vrsto zločinov, ki jih ne bi bila policija nikoli pojasnila, če ne bi bil Magico sam priznal, da je »iz strasti« spravljal ljudi s sveta. V ta namen je uporabljal plin in rastlinski strup. Ponoči se je vtihotapljal v stanovanja, odprl plin in prepustil nič hudega sluteče prebivalce večnemu spanju. Ali pa je v restavraciji na skrivaj vsul neznanemu gostu rastlinski strup v pijačo. Nemaleokrat je javnost stremela in si ni mogla razložiti, kako da so veseli in zdravi ljudje nenadoma umrli. Nekoč je Magico pahnil neko staro iz vlaka. Policija je po naknadnih preiskavah dognala, da so Magicove predsmrtne navedbe resnične in da je njegov testament pravi roman groze.

Toda poslovimo se od čarovnikov in njihovih nastopov. Prikazati smo hoteli zablude v prejšnjih časih, ki so zahtevale toliko žrtve, in pravo zabavno magijo, ki nam lahko pripravi mnogo prijetnega razvedrila. Kaj pravite, ali bi bilo napak, če bi tudi pri nas imeli kak zabavni krožek ljudi, ki jih zanima prečudni svet čarovnij? Pri tem ne mislimo na stari latinski rek: »Mundus vult decipi, ergo decipiatur!« Po naše: svet hoče biti varan, zato ga varajmo. Ne! Prava moderna magija hoče služiti samo prijetnemu presenečenju in zabavi. To je prav in tega potrebujemo.

— KONEC —

● Nadaljevanje s strani 1341

Nobena teh domnev pa ne odgovarja dejstvom in nekateri znanstveniki, med njimi J. Eric S. Thompson, so že mnenja, da je v mestih izbruhnila državljanska vojna. Kmetje so se uprli duhovnikom, ki so jih vodili, ter zahtevali od njih ne samo poljskih pridelkov, temveč tudi njihove roke za gradnjo templjev. Duhovniki, ki so se popolnoma predali ekonomskim spekulacijam in večno gledali zvezdnato nebo, so izgubili z vida splošno ekonomijo dežele. Vsakdanje življenje ljudstva jih ni zanimalo. In materija se je maščevala nad duhom. Začeli so se prepri, drugo za drugim so padala mesta, ljudstvo pa, čeprav je še spoštovalo templje in molilo, se ni več

menilo za njih vzdrževanje. Prerastla jih je trava.

Ko je Fernand Cortez prišel s svojimi Španci, ni bilo več ne moči, ne duha Maya. Da bi uničil in zbrisal z zemlje vse, kar je še spominjalo nanje, je požgal in rušil. Samo Diego de Landa, španski škof v Yucatanu (1549—1579), je uničil »5 tisoč idolov, 15 velikih kamnitih oltarjev, 22 manjših oltarjev različnih oblik, 27 rokopisov na jelenji koži in 197 rokopisov različnih načinov in velikosti«. Ta ikonoklastični bes je zelo dobro dosegel svoj cilj. Edino kar je ostalo od tisočletne kulture, so trije rokopisi, ki jih hranijo

muzeji v Dresdenu, Parizu in Madridu. S temi tremi dokumenti in skulpturami na mrtvih mestih se učenjaki trudijo že sto let. Doslej so rešili približno 10% njihovih znakov.

Poslednji ostanki rodu Maya so izgubili pisavo, znanje o astronomiji, umetnost gradnje spomenikov in klesanje v kamen, ohranili pa so svojo neodvisnost in svojo zvestobo bogovom mrtvih mest. Pred nekaj leti je prišel v Naha ameriški pastir Philip Baer, da bi spreobrnil zadnje potomce velikega naroda. Lacadonci so sicer sprejeli strojček za rezanje zelenjave, a ne evangelija.

Toda to ljudstvo je zapisano smrti še pred koncem tega stoletja. Živi v tihem pozabljenju. Rodi se le malo otrok in še ti težko preživijo otroško dobo. Mehika, ki ima dovolj opravka z množicami primitivnega indijskega prebivalstva, je potegnila čeznje križ. Premalo jih je in predaleč so. Skrbijo le še za to, da jim prebivalstvo bližnjih krajev ne vali alkohola v sodih.

ZAČARANA MESTA

OD AMAZONKE DO TIHEGA OCEANA

vas bodo privedle zgodbe iz Peruja, ki jih je napisal Ventura A. Calderon, prevedel pa dr. Karel Dobida. Objavljati jih bomo začeli v prvi številki »Tovariša« v novem letu.

Nadalje opozarjamo bralce, da bomo začeli v novem letu priobčevati novo serijo člankov, ki bodo opisovali strahotne posledice uživanja mamil. Vse te prispevke bomo opremili z izbranimi podobami.

»TOVARIŠ«

FRANCOZI so — prav tako kakor Nemci, Svcarji in Angliži — za časa sueške krize vneto nakupovali živila. In tako je mnogim zmanjkalo denarja za božična darila. Pa se je domislila veletrgovina »Magmod« v Strassbourgu in objavila oglas: »Ali imate preveč sladkorja? Vso zalogo vam spet odkupimo. Nikar ne shranjujte nepotrebnih zalog! Zamenjajte jih za bon, ki velja v vseh naših oddelkih. Sprejemamo tudi olje in podobno. Tajnost zajamčena!«

FERGUSON, 45-letni angleški brigadni general, je odstavljen kot vodja »psihološkega vojskovanja« zoper Egipt. Vzrok: ko se je pričel anglo-francoski napad na Egipt, ni znal »po angleško« vplivati na egiptovsko prebivalstvo. Očitajo mu, da je skušal pripraviti Egipčane k pameti — z grožnjami, ki jih je širil po radiu in z letaki. Vse je bilo bob ob steno. Bernard Edvard Ferguson je zdaj med najmlajšimi upokojenci, zato bo lahko dolgo premišljeval, kako minljiva je slava.

JUNAKINJA našega časa, da ji ni para... Založba Carl Schüneman iz Bremena je zadnje čase objavljala v časopisju Zahodne Nemčije oglase za nov roman in je takole slavila glavno junakinjo... rodila se je v jetnišnici... 12 let je bila vlačuga... petkrat se je omožila, med drugim s svojim bratom, 12 let je kradla, osem let je bila zločinka, naposled pa je obogatela, živela je pošteno in je skesano umrla... Literati, pozor! S takimi junakinjami prihaja zlati vek evropskim muzam.

»OBISKI STANEJO!« pravita složno MacMillan in Schäffer, ministra za finance. Zato je pred novim letom odpotoval šef bonnskega protokola Mohr v London, da se je pametno pogovoril, kako bi omejili prepogoste uradne obiske med Anglijo in Nemčijo. Prirščnim stikom vsa čast! Toda očitvidno so tudi v Nemčiji in Angliji zvedeli za stari srbski pregovor: »Svakog gosta — za tri dana dosta...«

PREKLICANI BENCIN! Ko prebiraš liste zahodnih držav, ne veš prav, kje bolj jadikujejo in kje se bolj hvalijo z zalogami bencina. Tako so se n. pr. listi Zahodne Nemčije še nedavno šopirili: »Oskrba z bencinom v Zahodni Nemčiji je dobra. Z zalogami olja in bencina je Zahodna Nemčija na boljem kakor njene evropske sosedice.« Prav tiste dni pa je »Schweizer Wochenzeitung« objavila karikaturu, ki kaže, da ne samo Italija in Francija, marveč tudi Nemčija izsesava bencin iz Svice. Kdo še komu verjame? Odgovor: vsi vsem. Kajti zaloge bencina izginjajo v Evropi kakor sneg na pomladnem soncu.

Njen še stičut

»Ljubi prijatelj,« mi je nedavno pisala moja stara prijateljica Anella: »Že nekaj let se nisva videla. Prebivam v Rimu, slikam baročno kupolo St. Andrea della Vale in oddajam sobe. Obišči me. Salve!«

Goreče sem želel zopet enkrat videti Italijo. Še gorečnejše pa, da bi zopet enkrat gledal v Anelline globoke, skrivnostne oči.

Takoj sem odpotoval.

Po 24 urah, proti polnoči, sem prispel na rimsko postajo Termini. Anelle seveda ni bilo na peronu. Ali mojega obvestila ni prejela? Preneumno, povrh se nisem mogel domisliti njenega naslova. Zagrenjen sem taval po zaspanem mestu. Menda sem imel že dva izmed sedmoro rimskih gričev za seboj, ko sem nenadoma zaslišal pred seboj dve mladi dami govoriti v moji materinščini. Da, lastnim očem nisi verjel: manjša je bila po postavi in kretnjah popolna Anella.

»Anellina!« sem vzkliknil, kolikor sem mogel glasno, »saj si ti, ali ne?« In zdaj si predstavljajte: ko sta se obe damici začudeno ozrli, ni bila nobena izmed njiju Anella. In mene je tako rekoč oplazila strela z jasnega.

Prede pa sem se mogel opravičiti, se je tik nad menoj v prvem nadstropju odprlo okno in dobro znan glas je zažvrgolel: »Ali si ti? ... Že pridem!«

Bums, se je okno spet zaprlo.

In trenutek nato so me nežno objele Anelline mehke roke.

x

V Rimu sem preživel res prijetne dni. Anella je bila najela večje stanovanje in se je prebivala skozi življenje s pomočjo »mebliranih gospodov« in se hkrati izpopolnjevala v svoji upodablja-joči umetnosti. Iznemada pa je prišel dan, ko se je harmonija najinega sožitja vendarle le zamajala. Anella je na lepem pogrešila neko svojo dragotino — »dragoce- no zaponko iz slonovine«, kakor mi je povedala. »Ko sem šla sinoči ven, mi jo je nekdo ukradel iz moje sobe,« je razburjeno vzdihovala. »Grozno je, če veš, da prebiva tat v tvojem stanovanju, pa ga ne moreš razkrinkati.«

»Pomiri se, Anella,« sem odgovoril. »Predvsem natančno preišči vse kote, preden osumiš svoje stanovalec.«

»To sem že storila,« je odgovorila s povzdignjenim glasom. »Zanesljivo vem, da je bila zaponka še sinoči na omarici in tudi vem, kdo jo je vzela. Samo eden pride v poštev, piše se Sanfillipo in stanuje šele kratak čas pri meni. Nikoli mi ni bil simpatičen, redkokdaj si umije vrat in ima nestalen pogled.«

»Ampak, ljubo dete, to še vedno niso nikakršni dokazi za tatvino. Res se lahko sramuješ, Anella.«

»Prosim, dovoli, da izgovorim,« se je razvnela. »Sanfillipo se ves dan ni pokazal in tudi poslednjo noč je bil zdoma. Njegova postelja je nedotaknjena.«

Anelle nisem mogel odvrniti od njenega suma. Ker Sanfillipo tudi drugo noč ni prišel spat, je kljub mojemu nasprotovanju pohitela na policijo in ga ovadila zaradi tatvine.

To pa mi je bilo vendarle preveč. Ko se je vrnila s policije, me je našla pri vnetem proučevanju voznega reda. Brez besed je sedla za svoje platno in začela slikati. Drug za drugega se nisva zme- nila.

Popoldne je nekdo divje zvonil.

Stekla sva k vratom.

Pred nama je stal karabinjer in ponosno javil, da so Sanfillipa že prijeli. Z ostro nabito pištolo v žepu je sledil kurirju Italijanske banke, ki je nesel denar, tik za petami. Samo ker ga je Anella prijavila, so ga lahko še pravčasno prijeli. Tako je priznal, da

»Slišal sem, da vsi ljudje vse vedo,« je rekel modri Martin Krpan pred cesarjem Janezom. Mi bi pristavili, da vsi ljudje na svetu tudi vse znajo. Posameznim ljudem so prirojene izredne sposobnosti. In če te svoje sposobnosti navežejo še na dolgoletno tradicijo, so njihovi uspehi tem presenetljivejši. Ali se spominjate, kako je izbrana družba kitajskih artistov v minulem letu očarala Ljubljano in nato še evropski metropoli Pariz in London? Izredna spretnost kitajskih artistov ima svoj vzor v davnih obredjih in igrah. Deduje se iz roda v rod. Kakor prihaja »luč iz Orienta«, tako so prišle tudi mnogotere umske in telesne zmožnosti iz velikanske zakladnice, iz Azije. Če si ogledate tole briljantno angleško akrobatsko skupino (11-letnega ekvilibrista Georgeja s sestrama Anne in Betty), boste priznali, da ne zaostajajo za najboljšimi kitajskimi akrobati. In to je mnogo!

je nameraval izvesti roparski napad. Pač pa zaenkrat še taji, da bi bil ukradel slonokoščeno zaponko.

»Si videl,« je zmagoslavila Anella, »moj čut me ni varal!«

Sproščeno sem si oddahnil in zabrisal vozni red v steno.

Od te ure dalje se Anella ni pogovarjala o ničemer drugem, kakor o svojem nezmojljivem poznanju ljudi in o svojem šestem čutu.

Tri dni tako. Potem nič več.

Kajti četrti dan je našla sobarica pri temeljitem čiščenju za zadnjo ного omare v pajčevini in prahu — Anellino dragoceno zaponko.

x

Za moj rojstni dan so pričakovali na Dunaju, da se vrnem. Moj bog, kako naglo teče čas v Rimu!

Ko sem hotel na postaji kupiti vozni listek, sem odločil svoj čisto novi površnik, ki sem si ga bil dal še brž ukrojiti pri Goldiniju, na ograjo pri blagajni. Anella je stala zraven. Ko sem se po dveh minutah ozri, sem segel v prazno. Površnika ni bilo več. Izginil je brez sledu.

»Zakon serije,« je mirno zamomljala Anella, čeprav je tudi ona bila nekoliko osupla. »Tvoje- ga površnika sploh nisem videla.«

Razburjen sem prijavil tatvino pri postajni policiji, površnik sem natanko opisal in poudaril zlasti značilne gumbce iz pletenega rumenega usnja.

S teatralično gesto so mi zagotovili, da bodo površnik s tatom

vred slej ko prej našli. In to je bilo vse.

Z dvojno težkim srcem sem se poslovil od Anelline.

»Ne jezi se,« me je potolažila, ko me je za slovo poljubila, in njene skrivnostne oči so preroško sijale v daljavo. »Kdo ve, kje je tvoj površnik... ti ga boš spet dobil!«

x

A kdo bi opisal moje presenečenje, ko sem na svoj rojstni dan srečal na Mariahilferici nekega gospoda, ki je nosil na las takšen površnik, kakršen je bil moj, enak po barvi, blagu in kroju. Da, celo gumbi so bili iz pletenega usnja. Potemtakem se nisem mogel motiti. In sem tujca ogovoril: »Ne zamerite, gospod. Vaš površnik se vam res čudovito prilega. Ali mi ne bi hoteli povedati, kje ste ga dali krojiti?«

Nagovorjeni gospod je zardel kakor rak.

»Oh... prego, prego,« se je v zadregi smehljaj, »ampak on prebiva zelo daleč — jaz sem viaggiatore in prihajam iz Milana.« In soglasnik r mu je zdrsnil z jezika prav po italijansko.

»Morda pa prebiva v Rimu in se imenuje Goldini!« mi je zrasel greben, saj zame ni bilo nobenega dvoma več, na čigavi koži je zrasel ta površnik.

Tedaj pa je postal gospod zelo temperamenten, roteče je dvignil roke proti nebu in na policijo se mu je še bolj mučilo kakor meni. Ampak samo spočetka. Nato je stopal vedno počasneje in se venomer oziral, kakor da išče priložnost, da bi izginil. Toda ljudje so bili vedno v bližini.

Pravkar sva zavila v neko ulico, ko je naproti privozil pismo- noša na kolesu. »Saperlot,« me je spoznal, »ali ste se res že vrnili iz Italije...? Brzjojavko imam za vas. Iz Rima.«

»Brzjojavko iz Rima?«

Res. Anella mi je brzjojavila.

Hlastno sem odprl brzjojavko, ne da bi pustil tatu iz oči. Ampak, ko sem brzjojavko prebral, so mi zadržetala kolena: »Površnik najden. Vse najboljše k rojstnemu dnevu!« je brzjojavila ljubezniva Anella.

Tresel sem se po vsem životu.

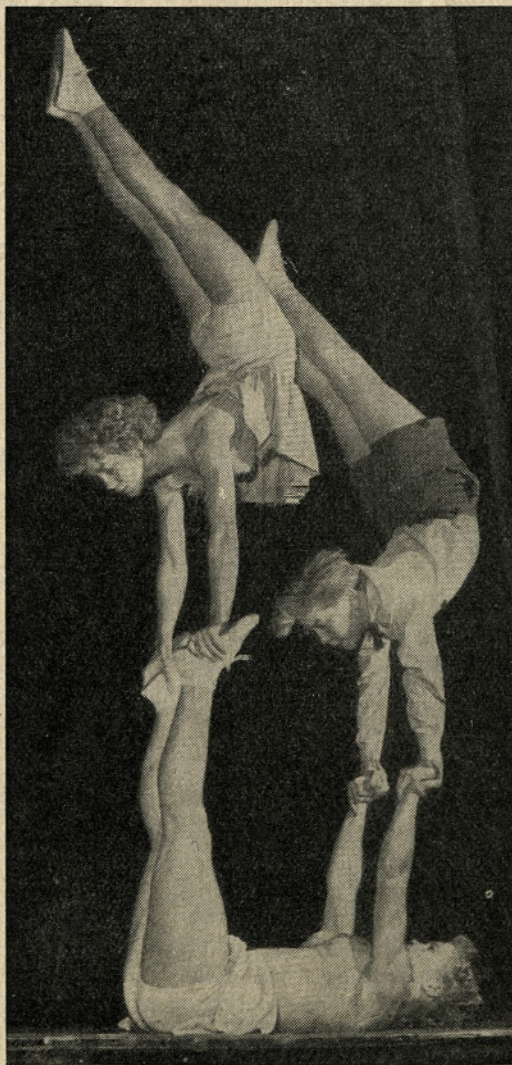
»Nikar ne zamerite, signore,« sem jecjal v strašanski zadregi. »Res sem vam storil neznanško krivico.« In sem mu pokazal brzjojavko. »Ampak moj površnik je bil vašemu na las podoben.« Viaggiatore je brzjojavko prebral, prebledel kakor zid — in mi zabrisal brzjojavko v obraz.

V mojih prsih je gorela želja, da bi se v tla pogreznil. Pa sem rekel sam pri sebi: »Jeza in hudič zajemata iz iste skleda, fant, ti nisi več vreden častiljivega imena svojih staršev. Če bi Anella to vedela...« in sem si z obema rokama obrisal pot sramu s čela.

x

Osem dni pozneje sem prejel dolgo pismo iz Rima. Vse mogoče mi je sporočila. In čisto spodaj je pripisala: »Ne bodi hud name, ker sem te zaradi površnika nalagala. Ampak nisem hotela, da bi bil jezen na svoj rojstni dan. Anella.«

W. Auffermann

Blodna pota ameriške mladine

ULICA EDINI DOM ● SPOPADI MED TOLPAMI ● MLADOLETNIKI IN AMERIŠKI KRIMINAL ● BEDA V ČETRTI EAST SIDE NA MANHATTANU ● KJE JE REŠITEV?

Izpod čevljev pešev, ki korakajo po tlaku 164. newyorške Avenije, se dvigajo v težki pripeki julijskega sonca rahli oblaki prahu. Vročina je tako silna, da lega s svojo težo vsem na pljuča in vsakomur se zdi, da se bo zdaj zdaj v omedleveci zgrudil na tla. V tem težkem vzdušju so edini izraz živega gibanja otroci, ki posedajo po stopnicah ali se naslanjajo na pročelja hiš ob cesti. Kaj delajo? Stikajo za vodovodnimi cevmi in vratci, do katerih ima ključ vsak gasilec in policist za primer, da bi se kje pojavil požar. Zdad se je nekemu posrečilo takšno odkritje. Z glasnim vzkrikom da duška svojemu veselju, odpre pipo in takoj zatem brizgne iz odprte pipe močan curek vode v zrak. Splošna veselost. Toda stvar je že opazil bližnji policist, ki je dal znak za alarm. Čez nekaj minut pridrdra policijski avtomobil. Ko se ustavi, pa so poredni mladoletni nagajivci že izginili. Razkropili so se na vse strani, poskrili v veže hiš, odkoder zdaj zvedavo škilijo po policistih. Ti stopijo z voza, preiskujejo okolico in ko nikogar ne najdejo, zasedejo spet svoja mesta, zaprejo vratca požarnega vodovoda in se odpeljejo domov. Mladina se jame tedaj spet pojavljati na ulici, zadovoljna, da je tako prepetnajstila varuhe reda in discipline.

To je samo eden izmed prizorov, ki se odigravajo dan za dnevom na newyorških ulicah, kjer ne manjka mladoletnih nagajivcev ob vsaki uri in vsakem letnem času. Posebno pogosti pa so takšni pojavi v četrti Lowre East Side, ki tvori približno eno šestino Manhattanskega polotoka. Ta četrt New Yorka je v pravcatem nasprotju z razkošjem, ki vlada v drugih mestnih predelih. Saj se tukaj stiskajo v kletnih in podstrešnih stanovanjih tisoči in desetisoči, ki si ne morejo privoščiti boljšega pristrojstva zaradi siromašnih razmer, v katere jih je pahnila beda izseljenstva in vseh njegovih pospremnih pojavov. Tukaj ni ne plavalnih bazenov ne športnih igrišč, še manj kakšnih zavetišč za mladoletne, ki se potikajo čez dan okoli, ker se nihče ne briga zanje. Črnci životarijo v Harlemu, emigranti iz Portorica in od drugod pa se stiskajo tu, v sobicah brez prostora in zraka. Kadar starši zapuste dom in odidejo na delo, da bi si z njim zagotovili sredstva za življenje, poženejo otroke na cesto in zaklenejo hišne dveri za seboj, da ne more nihče v stanovanje v njihovi odsotnosti. S tem je mladina prepuščena ulici in počenja stvari, ki jih glede na skupnost ne bi smela podvzemati. Vendar se za vse to nihče ne zmeni. Otroci ubijajo čas na vse mogoče načine in si izmišljajo reči, iz katerih poganjajo kali bodočega kriminala.

Okrog sedmih zvečer se starši vrnejo z dela in tedaj bi imeli mladostniki priložnost, da stopijo v hišo, se ocedijo ter postanejo pravi otroci. Vendar zaradi razmer, ki jih

narekuje življenje v Ameriki, se to ne zgodi. Nasprotno, radio in televizija v stisnjem domačem kotičku nikogar več ne zanima. Ker so bili ves dan izven doma, jih noč vabi v še večjo svobodo, tembolj mikavno, ker je zdaj hladneje in tudi temneje! Zadovoljila bi jih kvečjemu osvežilna kopel — če bi jo imeli. Toda nimajo je doma in zato se usmerijo proti Hudsonu, reki z umazano vodo in mastnimi plastmi nafte na obrobni površini. Tam se nudi priložnost za kopanje. In kakor je potekalo skupinsko pohajkovanje čez dan, kliče zdaj skupinsko kopanje v okrilju noči. Zbere se ducat, včasih tudi dva ali trije ducati mladincev in mladink, pa hajdi k vodi! Reka pa ni vsem

enako blizu. Včasih je treba hoditi do pripravnega mesta pol ure ali delj. Na tej poti je treba čisto prečkati revirje drugih tolpa, ki prav tako »hrepentijo« po vodi kakor njihovi tovariši iz drugega okraja. In dogaja se, da se prav tukaj začno križati interesi obeh skupin. Vsak bi bil rad prvi, morda tudi edini, brez tekmecev! Nasprotja postanejo torej neogibna tudi če se prej niso poznali med sabo. Vse to narekuje previdnostne ukrepe. Mladinci, ki korakajo skozi tuji revir, se ne upajo nastopati strnjeno, temveč se razdelijo na manjše skupinice, ki štejejo po tri do štiri člane. Tako bodo lažje in bolj neopaženo prišli na cilj.

Denimo, da spotoma niso naleteli straže in se začno slačiti, da bi šli v vodo. Nevarnost spopada pa s tem ni odstranjena, nasprotno, povečala se je. In primeri se, da se v tem položaju zaleti v kopalce druga skupina, ki se je prav tako kakor oni, prišla hladit v umazano vodo. Spopadu se skoraj ni mogoče ogniti. Tisti, ki so bili prej na mestu, pa se ne dajo omajati in nočejo odstopiti prvenstva zamudnikom. V

takšnem položaju se konflikt reši zelo hitro. Toda tisti, ki so se morali umakniti, so užaljeni, in prav v tem tiči kal novega spopada, ki grozi če ne prej, ob povratku proti domu. Zmagovalci v kopalšču bodo morali morda korakati skozi revir premaganih, ki se jim bodo skušali osvetiti. Tisti, ki se čutijo močnejše si seveda, čim zlezejo iz vode, dajejo pogum in govore o tem, kako se bodo branili, če bodo napadeni. Da bi dvignili svojo moralo, počenajo spotoma vsakovrstne nagajivosti, razgrajajo in vpijejo, kličejo »na korajžo«, zažigajo časopisni papir, ki ga pobirajo po ulicah, napihujejo papirnate vrečke in pokajo z njimi in podobno.

Če se je takšen pohod srečno iz-

Levo: Pri obračunu med mladoletnimi nasprotniki »street gangsov«, kakor imenujejo Američani takšne pobaline od dvanajstih do šestnajstih let (med njimi so često tudi dekleta), sta pripadnika tolpe, oborožena z gorjačami ali palicami, pobila svojega tekmeča brezobzirno na tla. Zdad ga ogledujeta, da bi mu dala še poslovilno brco. — Desno: Vsakdanji prizor iz sveta pohajkujočih otrok brez nadzorstva staršev iz manhattanske četrti Lower East Side v New Yorku.

plače ter ga potolažiš z ustreznim obrokom do prihodnjega termina. Takšno je resnično življenje priseljencev v Ameriki, a tudi življenje samih Američanov, ki žive le od dela lastnih rok. In ti krediti so navadno krivi, da starši porabijo ves denar za domače potrebe in da za otroke ne ostane nič. Otroci pa, sinovi in hčere ulice, potrebujejo marsikaj, če se hočejo ustanoviti v družbi, kateri pripadajo. Najbolj zaželen predmet takšnih mladincev je lovski nož, ki se zapira. Takšen nož dobre kakovosti stane v Ameriki petindvajset dolarjev. In še za to ali ono je potreben denar. Kako priti do njega? Tudi v tem so ameriški mladinci zelo iznajdljivi. Na vogalu že omenjene 164. Avenije, kjer se ulica stika z drugo cesto, se tolpa razdeli na dvoje skupin: na godce in plesalce. Prvi so si preskrbeli tolkala, zavržene pločevinaste krožnike, stare lonce in kozice. To so tisti, ki imajo posluh. Drugi, ki so okretnih in urnih nog ter imajo dober ritmični čut, pa začnajo uprizarjati razne plasne gibe in slednjic se izcimi iz tega nekakšne vrste peklensko plesno vrtenje — »roock and roll« ga imenujejo Američani. Plesalci plešejo navadno čez vso ulico, da ne more nihče mimo njih. Izvajanje takšne točke traja kakšnih deset do petnajst minut, potem se od skupine odtrga trojica, fant in dve dekleti, ter začnajo nadlegovati gledalce z beračenjem. Hočeš-nočeš, moraš dati svoj prispevek, drugače te ne pustijo naprej. Tako polnijo ti mladoletni izprijenci svoje blagajne.

● nadaljevanje na strani 1352

Cvetje

za Venezuelo

Da, šele nekaj mesecev je tega, ko smo tudi v »Tovarišu« poročali o procesu proti bratoma Messina. To sta dva Maltežana po rodu s Sicilije, ki sta pridobila angleško državljanstvo, križarila pa sta po svetu s potnim listom iz Kube. Čeprav ju mednarodni urad za pobijanje kriminala — Interpol — že nekaj let dobro pozna in ju ima stalno v svoji razvidnici, sta brata Messina nemoteno potovala po evropskih državah. Zlasti sta bila pogosto na poti med Parizom, Brusljem in Londonom. Tod sta razpredla svojo mrežo, v katero sta izvabljala same izbrane lepoticke, jim obetala lahke službe in jih odpravljala v London. Neznansko sta obogatela. Vozarila sta se vsak v svojem razkošnem cadillacu. Bila sta seveda jako ugledna gosta v londonskih in pariških zabaviščih. Naposled ju je mednarodna policija vendarle zasačila na delu. Glavna razprava je bila v Belgiji. Kot priče so nastopile razne lepoticke, ki so si šele pred sodiščem upale izpovedati, kako sta ju brata Messina zvabljal v svoje mreže, in kako se je nekaterim šele v poslednjem trenutku posrečilo ogniti se »transportu« v London. Razprava proti bratoma Messina je več dni držala v napetosti javnost v Belgiji, Franciji in Angliji, saj je odkrila strahovito prepredene, nečloveške metode zločinskih bratov, ki imata na vesti več sto mladih, lepih žena. In konec? Občinstvo ni bilo tolikanj presenečeno, ker sta prevzeli obrambo obeh zločinskih bratov dve mladi advokatinji. Pač pa je vsa javnost ostrmela in je bila ogorčena, ker je bilo sodišče nasproti obema gangsterjema preveč prizanesljivo.

Marsejski policijski komisar Pierre Doubied pravi:

— Razkrinkavanje mreže nas bolj silni k razmišljanju, kako bi najuspešneje zatirali to neznansko zlo. Dejstvo, da izginja v Franciji vsako leto okoli 4000 deklet in mladih žena, nareka nujne ukrepe. Sodimo, da je treba temeljite, vzgojne propagande. Vsem naivnim ali nepredvidnim dekletom in mladim ženam je treba odpirati oči, da ne bodo slepo nasedale raznim vabljivim ponudbam. Naj se policija še tako trudi, gangsterji so vedno bolj prekanjeni in jim je res težko priti na sled. Te tolpe so izredno dobro organizirane. To so tipi, ki jim na zunaj nikakor ne bi prisodil, kako kosmato vest imajo in kako trgujejo z najdražjim »artiklom«, s cvetjem človeštva. Mnogi izmed njih normalno opravljajo svoje državljanske dolžnosti, so morda celo v dobrih službah. Toda pohlep po lahkem zaslužku jih drži v stikih z gangsterji, s podzemljem. V teh tolpah pa imajo stroge »zakone«. Izdajalce likvidirajo s strelom v glavo. Nema lokrat najdemo kakšno žensko žrtev s kroglo v glavi. Tak je konec tistih, ki »preveč vedo« pa pobegnejo in ogrožajo varnost podzemlja in gangstersko mrežo, razpeljano daleč po svetu.

Ko smo zaključevali poglavja o trgovini z belimi sužnjami, je prišla iz Pariza novica o udarcu, ki ga je zadal podzemski svet francoski policiji. Komisar v pariški prefekturi je nedavno jutro dobil poročilo, da je izginila žena industrijca Casalsa. Zamislil se je in nato jezno vzkliknil:

»Doklej?!«

Da, doklej? Tako se vprašuje tudi vsa francoska javnost. Po večmesečni preiskavi v Parizu, Marseillu in drugih francoskih mestih, koder so razpletene mreže trgovcev z belimi sužnjami, po vsestranskem iskanju in razkrinkavanju mednarodnih agentov, ko je že kazalo, da bo francoski policiji in Interpolu uspelo zatreti poglavitna gnezda pretkanih tolp, je prišel nov udarec v obraz. Seveda so v Parizu zagnali še tem večji hrup, ker je izginila lepa in mlada žena premožnega industrijca.

Policijska prefektura je zaostriala preiskavo. Pariz slovi danes kot eno najnevarnejših mest, kjer so zlasti mlade žene in dekleta venomer ogrožene. Policijska prefektura je znova objavila podatke, ki povedo, da je samo v letu 1954 izginilo v Parizu 19.493 ljudi, našli pa so jih komaj 7.303. V lanskem letu je izginilo 20.407, domov pa se jih je vrnilo ali so jih našli samo 8.141. Francoska policija sodi, da je v lanskem letu izginilo v vsej Franciji 52.000 ljudi, od tega zvečine ženske in dekleta v starosti od 15. do 35. leta. Vsako leto ulove trgovci z belimi sužnjami povprečno po 30.000 žena in deklet samo iz Francije v svoje mreže.

Gospo Casalsovo so poslednjič videli 21. novembra zvečer, okoli 18.45. Poslednji jo je spremlil do lifta krojač, pri katerem je poizku-

šala novi kostim. Za 19. uro je bila dogovorjena z možem. Toda industrijec Jean Casals je ure in ure zaman čakal na dogovorjenem kraju. Žene ni bilo in po tisti noči je ni videl nihče več.

In spet se vprašujeta pariška policija in pariška javnost: zakaj in kako je izginila mlada gospa? Kaj se je z njo zgodilo? Na to vprašanje iščejo odgovora najbolj izkušeni francoski policijski strokovnjaki. Gospa Casalsova se je seveda rada vozila z avtom, toda prav tisti dan se je hotela sprehoditi po Parizu. Kratek čas se je pomudila v neki kavarni, nato pa je odšla dalje po svojih poteh. Proti večeru se je zglasila pri krojaču. Obležena je bila promenadno, imela pa je s seboj precej dragotin: briljantni prstan (7 karatov) in še dva manjša diamantna prstana, zlato zapestnico, v denarnici pa 70 tisoč frankov. Vsega je imela s seboj v vrednosti 15 milijonov frankov. Ali je prežeče zločince zamamil denar ali samo njena lepota, ali oboje? V Parizu ubijajo žrtve tudi za manjše zneske. Samo star potni list je še imela v torbici — morda bo ta pomagal odkriti sledove?

Ob tem zagonetnem in tragičnem dogodku so se zvrstili zadnji čas še nekateri primeri, ki dopolnjujejo pariško kroniko. Tako je Madlena M. prijavila pred dvema mesecema pariški policiji, da je izginila njena 14-letna sestra, šivilja, za katero še danes ni sledu. Sestri sta se vračali iz službe domov. Iznenada se je pojavila pred njima sključena starka in prosila Madlenino sestro, da bi ji ponesla neki zavoj v bližnjo ulico. Starka je trudna, zavoj pa je treba čimprej dostaviti. Dekle je rado ustreglo in steklo na pot. Starka se je zahvalila in vzdihovaje izginila. Madlena je čakala

Med najbolj zloglasnimi trgovci z belimi sužnjami, ki jih je v minulnem letu razkrinkala mednarodna policija, sta bila brata Evgen in Karmelo Messina. Avgusta so pred sodiščem v Tournaiu v Belgiji reševali njune grehe. Iz Francije, Belgije in drugih držav sta dobavljala dekleta za londonska zabavišča in za zasebne »koristnike«. Evgen Messina (na sliki) je bil obsojen na 7 let, njegovega brata pa so za enkrat še oprostili

na sestro 5, 10, 30 minut. Nato je začela vpiti sredi ulice, hitela je tja, kamor je starka napotila njeno sestro, pa je našla stanovanje zapечатeno in na njem zapis: »Desinsekcija«. Razbijala je po vseh vratih, zaman. Štirinajstletne sestre ni več.

Prav tako pretresljiva je zadeva z Joano S. Joana je sedela doma pri svoji stari teti, medtem ko je bila mati v službi, v pisarni. Na vratih je nekdo pozvonil. Kakor da se mu strašno mudi. Dekle je šlo odpret in je zagledalo na pragu objokano nuno, usmiljenko, ki je spregovorila: »Dete moje, bodi pogumna! Tvojo mater je povozil avto. Pojdi z menoj na kliniko, kamor so jo prepejlali. Zdravniki upajo, da jo bodo ohranili pri življenju.«

Odšli sta z roko v roki. Spodaj na ulici ju je čakal avto, ki je nato z obema izginil jadno, kakor bi ga podil hudič. In nihče več ni videl ne objokane nune ne 16-letne mladenke.

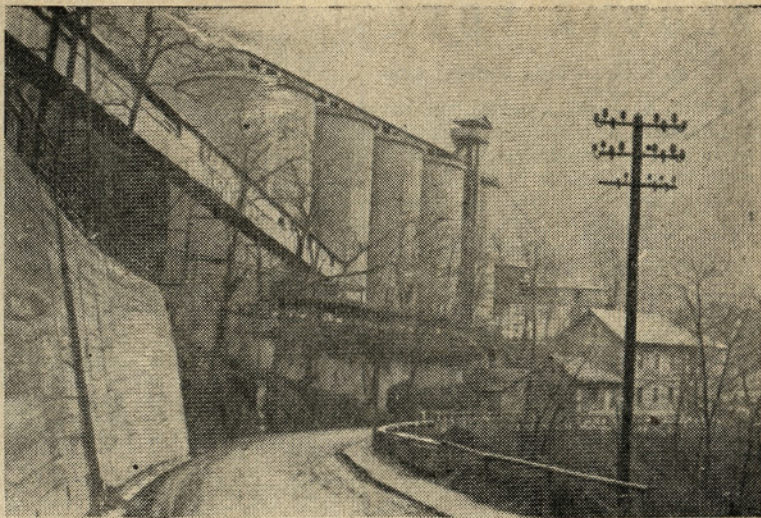
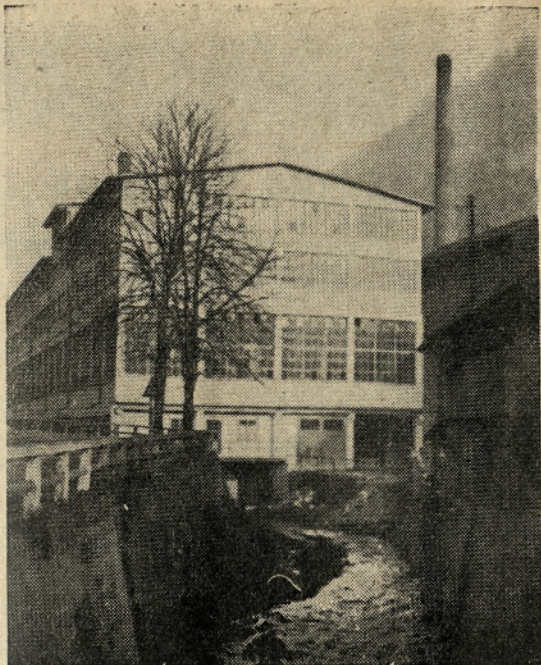
Tako se vrsti zgodba za zgodbo, vse so si podobne, a vsaka je drugačna. Izginjajo dekleta, izginjajo mlade žne. Požira jih Marseille, mnogo jih pogoltne Severna Afrika, največ pa jih izgine v Južno Ameriko. Izbrano cvetje je namenjeno v Venezuelo.

Interpol in francoska policija sta povsod na preži. Toda bolj kakor uspehov pričakuje javnost venomer v strahu in zgražanju novih poročil. Kdaj in kje in kako bo izginila nova žrtev.

Konec

Raznovrstni umetniški poklici so danes krinka za izkoriščanje deklet, ki so padle v mreže agentov. Zlasti v Venezueli in drugih deželah Južne Amerike nastopajo mnoge kot plesalke v barih, kot statiske v filmskih ateljejih in gledališčih, kot fotografski modeli za naslovne strani »magazinov«. Pod pajčolanom »artizma« pa se skriva prostitucija, ki spravlja dekleta v pogubo, njihovim izkoriščevalcem in celim mednarodnim tolpom agentov pa prinaša velikanske dohodke. Ravno zaradi zakrknosti ima npravnstvena policija marsikod precej težavno nalogo

Če se le za hip ustavite v Trbovljah, boste ob postaji prav gotovo opazili veliko poslopje cementarne in silosov, ki so podnevi in ponoči zaviti v gosto meglo prahu. Tu stoji in dela cementarna že nad osemdeset let

80 let dela in uspehov

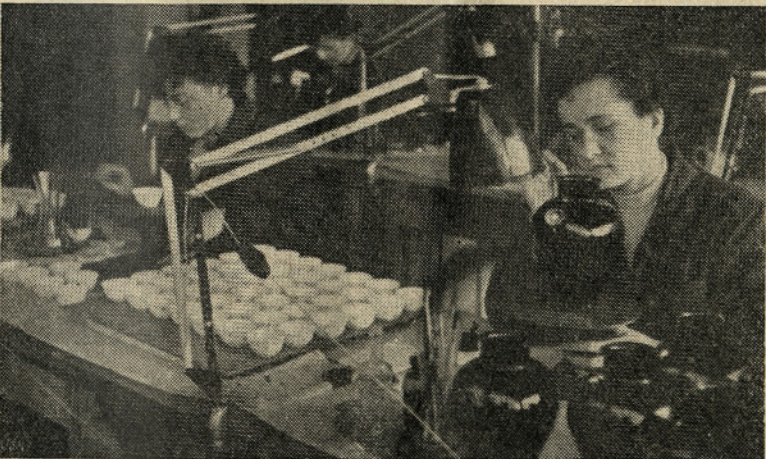
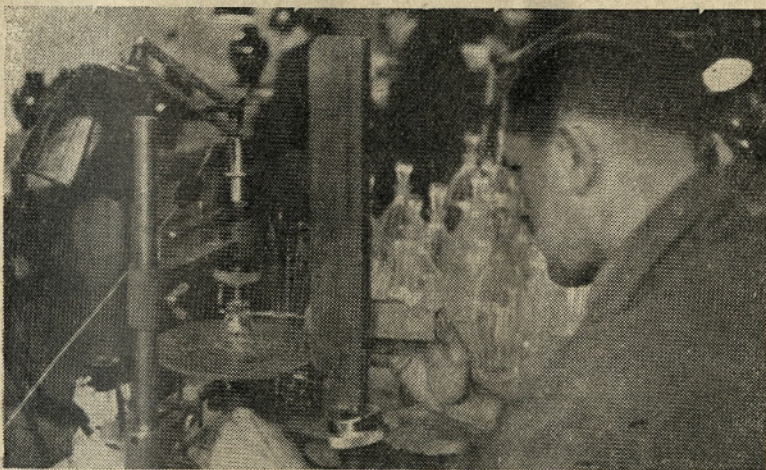
80 let je že minilo, odkar je v Trbovljah začel obratovati majhen cementarski oddelek. Za gorivo so uporabljali kar odpadli premog. Imeli so samo štiri jaškaste peči, kjer so v 24 urah proizvajali le 30 ton cementa, apnenec in lapor pa so vozili iz dnevnega kopa v Dobrni in ga doma ročno tehtali, da so ugotovili odstotek apnenca.

Prvi uspeh v tem majem cementarskem obratu je bil leta 1905, ko so postavili prve rotirne peči, leta 1939 pa jaškaste peči na moker postopek. Proizvodnja takrat že odličnega Portland-cementa je narasla na 360 ton dnevno.

Vsa leta so bili delavci tesno povezani v svojih organizacijah in leta 1907 so organizirali veliko stavko.

Po osvoboditvi pa so v tovarni povečali proizvodnjo, saj se je vsakdo zavedal, da dela to pot zase. Letos je minilo že šest let, odkar so delavci prevzeli tovarno v svoje roke. Danes si je Portland-cement utrl pot že tudi v tujino. Trboveljska cementarna ima pred seboj še lep kos poti, saj ima zalog še za 300 let.

Stanovanjske stiske delavci Cementarne ne poznajo, saj so jim po vojni zgradili že nad 100 lepih, modernih, sončnih stanovanj.

STEKLARNA HRASTNIK

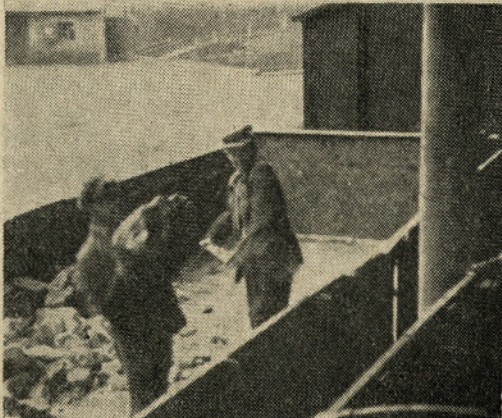
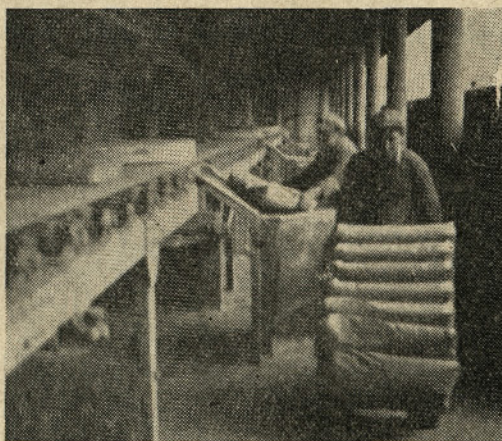
V zeleno dolino ob Savi so se že pred stoletji naselili prvi potujoči steklarji. Tako je v Hrastniku zrastel rod steklarjev-umetnikov, ki iz steklene mase spihajo kaj najrazličnejše predmete.

Letos so odprli v hrastniški steklarni nov, slikarski oddelek. V tem oddelku slikajo na steklo v glavnem vzorce po lastni zamisli ali po naročilu. Steklo poslikajo v najrazličnejših barvah pa tudi zlatijo z barvo, ki jo dobijo iz tovarne Degussa. Poslikane steklene izdelke najprej posušijo, nato jih žgo v posebnih električnih pečeh, pri 800° C. Ta proces traja približno šest ur. Zgane izdelke pregledajo, izločijo neuporabne, uporabne pa pakirajo za transport.

Poleg ročnega slikanja si danes pomagajo tudi z različnimi pripomočki, kjer slikajo po principu ciklostila.

Danes v Hrastniku izdelujejo že nad 3000 najrazličnejših izdelkov, ki zahtevajo mnogo truda, znanja in volje. Ti izdelki so si utrlji pot tudi že v tujino, saj jih prodajajo v Švico, Anglijo in dežele Bližnjega Vzhoda.

Na naših slikah vidite nekaj prizorov iz novega steklarskega oddelka v hrastniški steklarni.

V osemdesetih letih dela so v trboveljski cementarni dosegli odlično kvaliteto Portland-cementa. Med vojno je proizvodnja precej padla. Naši ljudje so se upirali, da bi delali za okupatorja. Množično so odhajali v partizane. Zato pa je bilo treba po osvoboditvi krepko prijeti za delo. Toliko je bilo treba zgraditi novega in obnoviti porušene. Povpraševanje po trboveljskem cementu je bilo vedno večje. Po osvoboditvi so ga uporabljali za progo Šamac-Sarajevo, zgradili z njim avtostrado, Litostroj, hidrocentralo na Savi, Drini in Donavi, tekstilno tovarno v Makedoniji itd. Pa še danes čakajo tisoči naročnikov na trboveljski cement, zato polna vreča ne ostane dolgo v skladišču pa tudi silosi so zato le redkokdaj polni

BLODNA POTA

● nadaljevanje s strani 1349

S tem, da je skupina nabrala nekaj denarja, je spet postala privlačnejša za svoje nasprotnike s sosednega terena. Olajšali bi jih radi za priberačeni denar. Nove možnosti, novi konflikti! A denar je treba čuvati. Zato ima vsak pri sebi lovski nož, krivec, če ne pa vsaj močnejši ključ, s katerim lahko sune svojega nasprotnika v hrbet ali pod rebra. Dogodki kažejo, da imajo v takšnih spopadih glavno besedo dolgi, ostri lovski noži, ki so že marsikateremu bojevitemu mladincu ukrčili pot na drugi svet.

Američani, ki jih te stvari že prav resno vznemirjajo, si ne zatiskajo oči pred nevarnostmi, ki grozijo njihovim deželam od takšne pokvarjene mladine. Da bi svojim rojakom prikazali razmere, v katerih žive številni mladostniki, so celo izdelali dva filma. Eden se imenuje »Valovi nasilja«, drugi »Sla po življenju«. Oba prikazujeta milje današnje ameriške mladine v precej realistični podobi. Torej ni dvoma, da Američani dobro čutijo, da tem mladim ljudem nekaj manjka. A kaj so podvzeli proti temu? Doslej ničesar. Sestavili so komaj statistiko, ki pravi, da je l. 1954 klicala policija na odgovor nad milijon mladoletnikov zaradi oškodovanja posameznikov in skupnosti. In to so bili takšni, ki še niso dosegli 20. leta starosti! Leta 1951 je bilo zaradi podobnih stvari klicanih pred sodišče 350 tisoč mladoletnih fantov in deklet. Vsak četrti krivec je bil namreč ženskega spola. V istem letu so tudi dognali, da odpadejo 3 odstotki umorov in 7 odstotkov drugih kriminalnih dejanj na mladoletnike. To so stvari, ki dajo misliti. Leta 1953 pa so ugotovili, da je 150 tisoč mladoletnikov ukradlo za sto milijonov dolarjev avtomobilov.

Vse to je napotilo ameriške oblasti, da so se zganile. Začele so študirati mladinski kriminal in njegove vzroke. Predvsem jih zanima, čemu nastajajo takšne stvari? Res — čemu? V Ameriki je prepovedano človeku prijeti za delo, če ni dovršil 17 let. Do te starosti ga ne sme nihče zaposliti. Lotiti se ne sme tudi nobene druge dejavnosti, lahko pa pohajkuje. In prav v tem razdobju nastajajo ugodni pogoji za kriminal. Posebno ostro se kažejo te stvari v tistih družinah, kjer sta oba roditelja čez dan zaposlena, otroci pa so prepuščeni samim sebi. Vzgaja jih ulica, ki jih oblikuje posebno od 9. leta dalje.

Američani se torej zamišljajo nad tem zlom, toda doslej niso podvzeli nikakih učinkovitih ukrepov. Nekateri menijo, da bi morali začeti z moralno predvzgojo mladine. Tu se vmešuje zlasti cerkev, ki bi rada napeljala vodo na svoj mlin. Resnejši je drugi požuk, ki se mu je postavila na čelo Ellen Hall. To gibanje zahteva, da se mladini odvzame možnost pohajkovanja po ulicah. Treba bi jo bilo zaposliti v obliki športnega udejstvovanja. Ideja ni slaba. Mogoče bo rodila uspeh, zlasti še, ker se propagatorji te misli naslanjajo na dve mogočni denarni ustanovi — na Fordovo in Rockefellerjevo fundacijo. Toda s tako pomočjo bi se dalo ameriški mladini le delno pokazati pot iz sedanje kriminalne pogube,

Večerno razvedrilo

Pri tako zvani »italijanski križanki« mora razporediti črna polja reševalec sam. Pri opisih besed je na koncu vsake vodoravne in navpične vrste navedeno, koliko črnih polj je v tisti vrsti. Črna polja so razvrščena nesimetrično in tudi ob robu križanke, kjer so v navadnih križankah narisana običajno kot vdolbine.

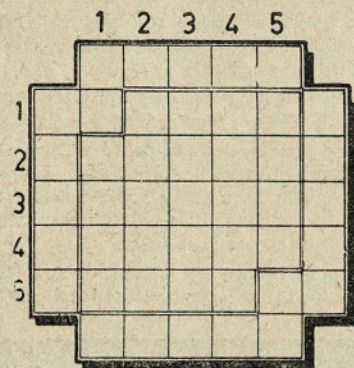
VODORAVNO:

- 1 naše voščilo vsem reševalcem »Večernega razvedrila« — (0)
- 2 gobavost (bolezen) — nenraven, brez čuta za poštenje — (1)
- 3 pristanišče v Izraelu (Akka) — kem. znak za aktinij — začetnici primorskega humorista (»Pol litra vipavca«) — angleško svetlo pivo — (3)
- 4 dodatki manjkajočega, dovršitve — mutast — (1)
- 5 sežigališča mrličev — domača žival (srbohrv.) — (1)
- 6 odmev — največja afriška reka — zvišanje — (2)
- 7 pripadnik starega germanskega plemena — sporočilo, obvestilo — (2)
- 8 začetnici največjega mesta v Vojvodini — ime grafika Justina — vodnik, voditelj — (3)
- 9 veliko časovno razdobje — gora pri Ljubljani — glavni števnik — (2)
- 10 števnik — prometno sredstvo — zgoden — (2)

Vložena magična lika

Vodoravno in navpično v notranjem liku:

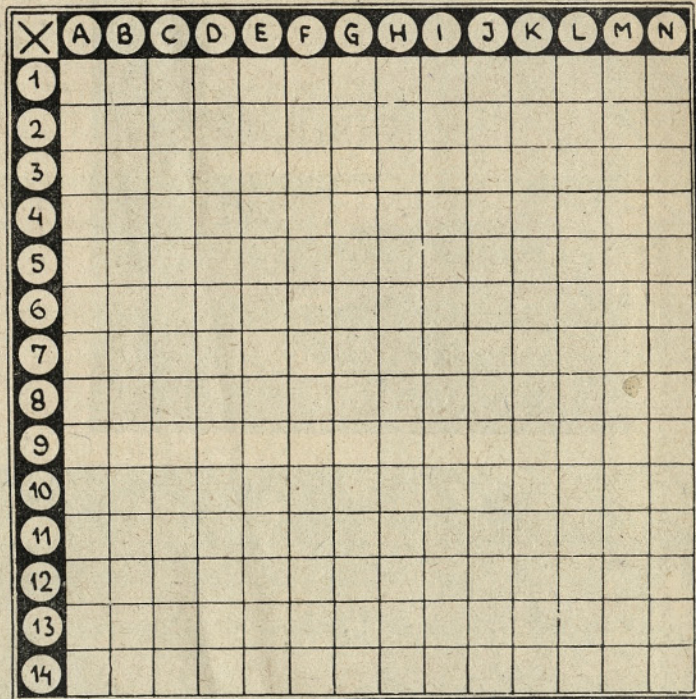
1. del pohištva, 2. čeri, 3. težka kovina bele barve, 4. sad južnega drevesa, 5. žensko ime.

V zunanjem liku:

1. star španski zlat denar, 2. kdor skuša kaj najti, 3. naša sosedna država, 4. južnoameriški borec za osvoboditev izpod španske oblasti (Simon), 5. meketati.

ITALIJANSKA KRIŽANKA

- 11 osnutki, začetki — najmanjši dobiček pri tomboli — (3)
- 12 premikam se po zraku — ladja na parni pogon — (2)
- 13 član velike narodnostne skupine — pripadnice najštevilnejšega naroda na svetu — (1)
- 14 utežna mera — ton. zvok — okrajšano angleško žensko ime (Theresa) — (2)

NAVPIČNO:

- A želja po dobrih, sladkih stvareh — (0)
- B najvišji uspeh, prvenstvo — nočna ptica — španski spolnik — (2)
- C velika pesnitev o junaških dejanjih — opora, naslonilo — (1)
- D mesto v Belkrajini — reka, ki teče skozi Leningrad — (2)
- E predlog — angleško: jezero (v zemljepisnih imenih) — delež, znesek — (3)
- F ime za starega Slovana — član prve frankovske vladarske dinastije — (2)
- G pretirana ljubezen do svojega naroda — (1)

- H znamka italijanskih težkih avtomobilov — tročleni matematični izrazi — srbohrv. predlog — (3)
- I veseloigra z vložnimi šaljivimi kupleti — medicinski »kamen« za izžiganje — (3)
- J starogrški mitološki pevec, mož Evridike — samodejni aparat — (2)
- K nota iz solmizacije — rojstna vas izumitelja Mihajla Pupina v Banatu — sorodnik — (3)
- L delovni polet — pregled, izdaja vizuma — (1)
- M električni prenos slik na daljavo — grška črka — (1)
- N prepreden, izjalovljen — obžalovanje — (1)

REŠITEV KRIŽANKE IZ 50. ŠTEVILKE

- Vodoravno: 1. subjekt, 7. lazaret, 13. Erie, 14. ropar, 16. Jure, 17. litri, 19. teran, 21. Sir, -e, 22. ingver, 24. kemiki, 26. km, 28. Eremitaža, 30. at, 31. Celjan, 33. geneza, -o, 35. Ina, 36. Metod, 38. napor, 40. Jalu, 42. Renan, 44. tiči, 45. amoniak, 46. Jenisej.

Strojna tovarna

TRBOVLJE

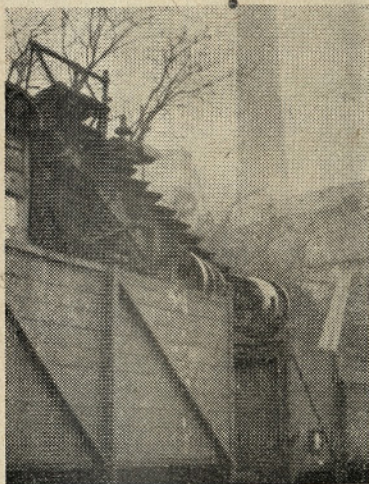
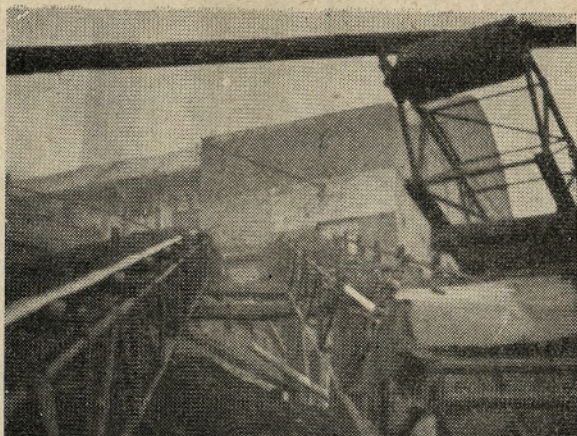
TOVARNA RUDARSKIH STROJEV IN TRANSPORTNIH NAPRAV

projektiramo, izdelujemo, montiramo:

- kompletne strojne opreme za rudnike,
- kompletne separacije za suho in mokro klasiranje premoga in ostalih rud,
- stroje za opremo gradbenih in metalurških podjetij ter cementne in kemične industrije,
- vršimo mehanizacijo transporta v vseh panogah težke in lahke industrije.

Zahtevajte naše prospekte in ponudbe!

ELEKTRO TRBOVLJE

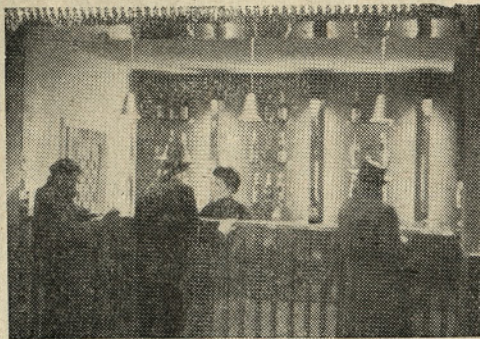

V letošnjem letu je ustvarila Elektrarna Trbovlje 220 milijonov kilovatnih ur, to je več, kot jih je dosegla elektrarna Fala v najboljšem letu. Lani so ustvarili okoli 140 kilovatnih ur, letos pa že tak napredek!

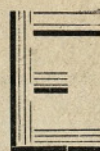
Na sliki vidite razkladalni stroj, ki ga elektrarna uporablja za razkladanje vagonov premogovega prahu. Od tam ga prenese v skladišče transporter. Trboveljska elektrarna potrebuje v času največjih obtežb dva tisoč ton premogovega prahu dnevno. Za uspešno obratovanje bi morali imeti na zalogi 60 do 80 tisoč ton premogovega prahu, posebno še sedaj, ko so elektrarno povečali in bo v kratkem še povečala svojo storilnost.

Gostinsko podjetje **TURIST** Trbovlje

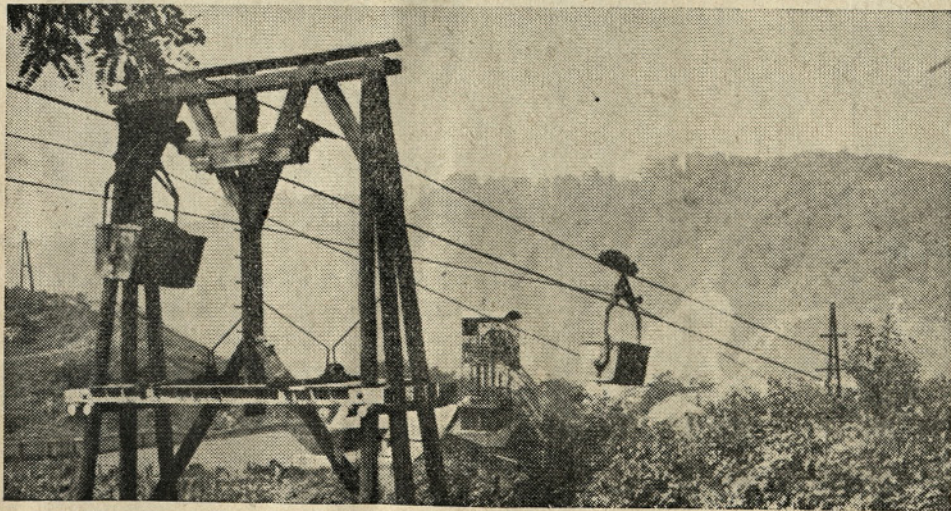
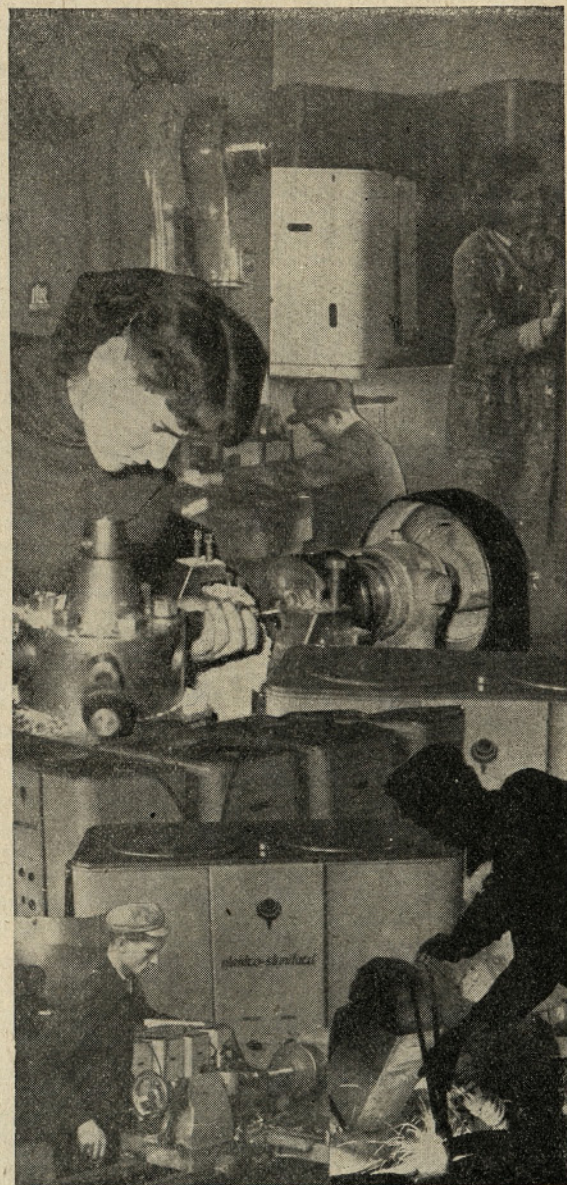
Gostinsko podjetje Turist Trbovlje se priporoča cenjenim gostom. Letos so na novo preuredili restavracijo. Pri njih se boste vedno dobro počutili, saj vam vedno postrežejo z najbolj okusno pripravljenimi jedili in izbrano pijačo. Ob novem letu želi delovni kolektiv podjetja vsem svojim cenjenim gostom in vsem delovnim ljudem v državi mnogo sreče in uspehov v novem letu.

standard

LEKTRO

ELEKTRO STANDARD TRBOVLJE ŽELI VSEM CENJENIM ODJEMALCEM IN DOBAVITELJEM TER VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM V DRŽAVI USPEHA POLNO NOVO LETO 1957.

Delovni kolektiv

RUDNIKA RJAVEGA PREMOGA

Trbovlje

želi vsem svojim cenjenim odjemalcem in dobaviteljem ter vsemu delovnemu ljudstvu Jugoslavije obilo uspehov v novem letu 1957!

Obisk v Poljanski dolini

Ste se že kdaj na popotovanju po Poljanski dolini ustavili v Gorenji vasi in njeni najbližji okolici? Prav gotovo ste bili navdušeni nad prelepo pokrajino ob Sori, obdano od neštetihi gričkov. Prelepa je Poljanska dolina s svojimi naravnimi lepotami, zato jo tudi tako radi obiskujejo domači in celo tuji turisti, ki so se jim naravne lepote naše domovine tako priljubile, da se venomer vračajo nazaj k nam.

Gorenja vas ima danes že 6633 prebivalcev. Létos so obnovili avtobusno progo, ki pelje iz Gorenje vasi preko Lučen do Ljubljane. Tako je danes ta del Poljanske doline vsak dan redno povezan s slovensko metropolo.

Na to, kar so v občini Gorenja vas zgradili po osvoboditvi, so prebivalci lahko upravičeno ponosni. Tu stojita nova zadružna domova v Gorenji vasi in Hotovljah, kulturno prosvetni dom v Poljanah, most čez Soro v Gorenji vasi, ki je stal okoli 17 milijonov din, cesto od Gorenje vasi do Poljan, dolgo 3 km, hlev v Gorjanah za 60 glav goveje živine itd.

Organizacija ZB bo v kratkem postavila v Poljanah spomenik padlim borcem. Po vojni so že postavili nekaj spomenikov na mestih, kjer so med NOB padli naši najboljši borci ali bili ustreljeni talci. 19. december, dan ko so se prebivalci poljanske doline uprli okupatorju, praznujejo danes za svoj občinski praznik.

V občini Gorenja vas pa je precej razvita tudi gospodarska dejavnost. Eno največjih podjetij je Marmor, kjer je stalno zaposlenih 63 delavcev in pet vajencev. Marmor prodajajo potom Tehnoimpeksa največ v Avstrijo, Nemčijo in Italijo, le 20% ga ostane doma. Odkop marmorja je še mlad, zato morajo kopati kar 4 metre globoko, da pridejo do marmorne žile. Imajo dve žagi za rezanje marmorja in eno stensko za rezanje blokov. Poleg podjetja Marmor pa najdemo tu še 7 manjših občinskih in 10 zadružnih obratov in podjetij. Narodni dohodek na prebivalca znaša letno 45 tisoč din.

Precej razgibano je tudi kulturno-prosvetno življenje. Imajo sedem kulturno-prosvetnih društev, ki so se s svojim delom že nekajkrat uveljavila. Najboljša društva so v Gorenji vasi, Trebijah, Savodnjah in Poljanah. Po osvoboditvi so v občini dobili tri nove kino dvorane.

Razvita je tudi fizikalna dejavnost v okviru TVD Partizana, ki pa žal deluje pretežno le v Gorenji vasi. Najbolj je v občini razvito strelstvo, ki ima kar šest sekcij.

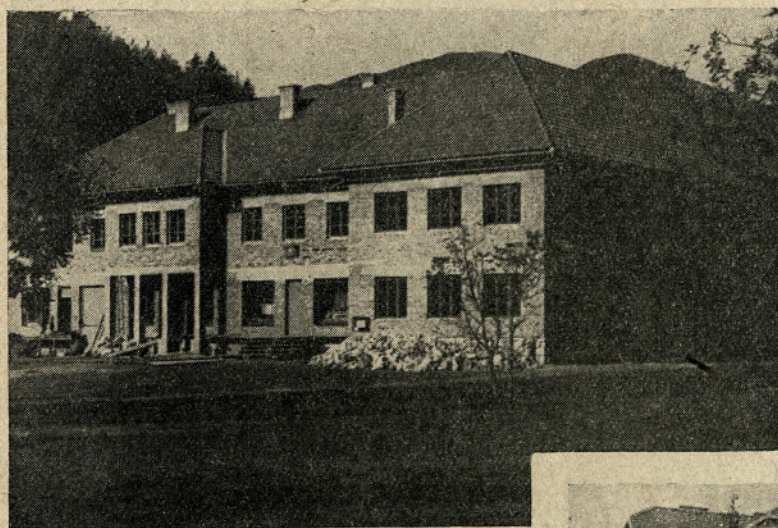
Pa tudi na najmlajše niso pozabili. Po vojni so jim zgradili šolo v Leskovcu in Javorjah, drugo leto pa bodo zgradili še šolo na Malenskem vrhu. Klekljanja pa se uči nad 400 šoloobveznih otrok v okviru rednega pouka.

Občina je dokončala letos moderno zgrajen most čez Soro pri Gorenji vasi. Vanj je bilo investiranih nad 17 milijonov din iz republiškega sklada. Most je grajen iz železobetonske konstrukcije, preko katere vodi asfaltirana cesta. S tem je občina v Gorenji vasi mnogo pridobila, kajti stari most, ki je bil speljan nekoliko višje, je bil lesen in v zelo slabem stanju ter tako ni prenesel prevelike obremenitve.

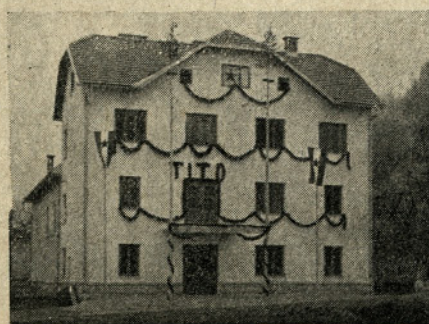

Po osvoboditvi so v občini Gorenja vas zgradili že mnogo novega. Na to so tudi občani lahko upravičeno ponosni. Tu se dohodi novo poslopje zadružnega doma v Gorenji vasi. V njem je poleg upravnih prostora še zadružna trgovina in gostilna. Stavba je enonadstropna in znotraj lepo urejena, nova pridobitev za ta konec Poljanske doline.

Zadružni dom v Hotovljah je eden med prvimi, zgrajenimi po vojni. V stavbi je poleg upravnih prostorov urejena še trgovina in gostilna. Na zunanji dom sicer še ni ometan, vendar so vsi notranji prostori okusno urejeni in že služijo svojemu namenu.

Na sliki desno vidite nov kulturno-prosvetni dom v Poljanah. Slika je od otvoritve lani. Stavba je dvonadstropna in primerno urejena za kulturno življenje občanov.

Eno največjih podjetij v Gorenji vasi je »Marmor«, za pridobivanje marmorja, ki ga Tehnoimpeks izvaža v tujino. Letno ga izvozijo okoli 80%, le 20% ga ostane doma. V podjetju je redno zaposlenih 63 delavcev in pet vajencev, ki morajo kopati kar štiri metre globoko, da pridejo do glavne marmorne žile, kajti odkop marmorja je tu še zelo mlad.

KJE in KOD?

Po zaslugi

Odkar se je razvil avtomobilski promet, se je udomačila v vsem civiliziranem svetu lepa navada, da razne ustanove, predvsem pa združenja avtomobilistov obdarujejo tiste, ki leto in dan skrbe za red v cestnem prometu in preprečujejo nesreče. In vsem tem se je tudi letos zahvalil Dedek Mraz s prikupnimi darili, ki so jih prispevale ustanove.

Tragedija na otroški kliniki v Skoplju

Tragedija na otroški kliniki v Skoplju, kjer je do trenutka, ko to poročamo, umrlo 25 otrok, je pretresla vso Jugoslavijo. Posebna komisija je več dni raziskovala stanje v otroški kliniki. Ugotovitve so porazne. Nadzorstvo nad strokovnim delom na kliniki je bilo skrajno pomanjkljivo. Sam

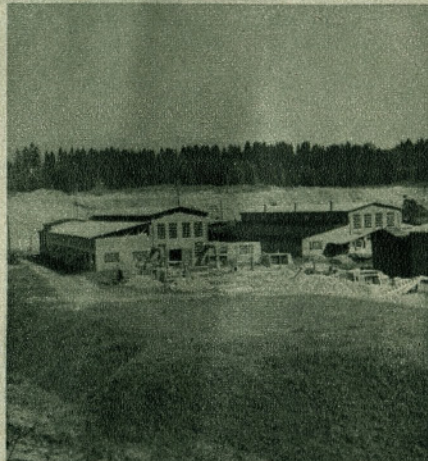
šef ni imel dovolj vpogleda v delovanje oddelkov, kakor ga tudi zdravniki niso imeli. Delovna disciplina na otroški kliniki je bila malomarna. Zadnji čas sploh niso imeli rednih kliničnih, strokovnih in delovnih konferenc. Primanjkovalo je predvsem specialistov, negovalke pa niso kvalificirane.

Pletejo ...

Zimski čas je prava sezona pletarstva. Iz domače obrti so se razvila podjetja, ki razpošiljajo pletene izdelke daleč v svet, tudi v Ameriko. Zlasti slepi so v

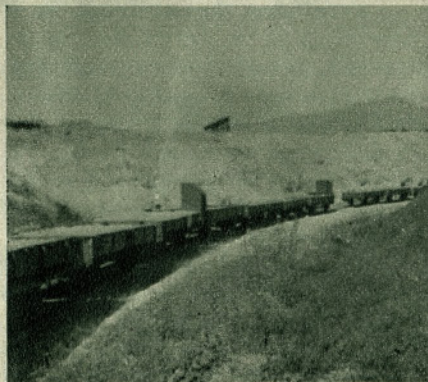

pletarstvu našli široko tržišče dela. Zal ni vselej dovolj bele vrbe na razpolago. O tem smo nedavno brali v dnevnem časopisju. Poslej bo potrebna skrb posvečena tudi tej pomembni panogi.

Pesek ...

Na Policah pri Kranju je velika gramozna jama. Dan na dan odvažajo ogromno peska. Izkopavajo ga v hrbtu, ki se vleče od Okroglega proti Policam in loči Nakeljsko kotlino od Strževskega polja. Tod je nekoč tekla Tržiška Bistrica. Kako je naredila to pregrado, ki je razmeroma še mlada, še niso natanko dognali. Gramozna jama se naglo širi. Poleg mnogih delavcev venomer obratujeta dva buldožerja in dva bagra, ki nakladata pesek na vagone. Svoj čas je bila jama last železnice. Zgradili so tovarno montažnih izdelkov, ki pa je kmalu zaspala. V eno stavbo se je nedavno uselilo mizarstvo podjetje Roleta iz Kranja, druga pa razpada

Pobič sem star šele ...

Tale dva nimata samo osemnajst let, marveč že eno čez. Vicko Manjaka iz Sinja je visok samo 90 cm. Pravijo, da je najmanjši ženin v Jugoslaviji. O tem ne boste podvomili, če ga primerjate z njegovim vrstnikom, ki sicer tudi ni velikan, pač pa, kakor bi rekli po starem, fant od fare.

Šesto nadstropje v Kopru

Gledališče Slovenskega Primorja v Kopru se je v novembru predstavilo s svojo drugo premiero, z Gehrigevo igro »Šesto nadstropje«. Slika kaže poslednji prizor uspele komedije na koprskem odru.

VSEPOVSOD!

Na potok

Ko v naših planinskih krajih zamrznejo studenci in potoki, je težava z napajanjem živine. Če mraz le preveč ne pritiska in če se ne udara pregloboki sneg, še ni prehudo, saj je prav, če se živina sprehodi na svežem zimskem zraku. Toda včasih je pa le prehuda stiska. Ko je nedavno zapadel gost sneg v planinah, se je zlasti mlada živina začudena znašla v pobeljeni prirodi. Posnetek je iz krajev nad Frankolovim.

Dedek Mraz

s košem

Tetka Burja je tenko, kakor mačka, zavijala okrog voglov in snežinke so narahlo naletavale, kot majčkene beli metulji. V kuhinji je bilo nekam praznično in otroci mirnejši, manj razigrani. Pričakovali so Dedka Mraza.

Z večerom, kot običajno, se je vrnil tudi očka. Komaj je odložil plašč in čevlje, že mu je najstarejši, komaj triletni Janezek, pomolil pod nos stare razglednice z zimskimi slikami. Te razglednice z zimskimi slikami, zlasti tista, ki kaže, kako peljejo otroci Dedka Mraza na saneh od hiše do hiše po vasi, je dala otrokom mnogo misliti. In Janez ni prosil, kot vselej: »Očka, povej mi pravljico o miški, ki je v luknjico skočila in o cicibanu, ki mu je ptička pela cicifuj, fej in fuj, ker je imel umazane rokce.«

Ta večer je prišel Janezek s povsem novo prošnjo: »Očka, povej mi pravljico o Dedku Mrazu!« Verjetno mu je bila Dedka Mraza omenila že mamica, kadar ni ubogal in, kadar je mlajšemu bratcu pobral vse igračke.

»Aha, o Dedku Mrazu!« se je očka popraskal za ušesom, kakor v nevidnih kleščah. Zakaj zdaj se je bilo treba izkazati z novo pravljico. Pa se je domislil:

»Dedek Mraz pride v deželo vsako leto s starko Zimo; med letom pa je v gorah, kjer je večni sneg. Dedek Mraz prebiva v lepi hiški, zloženi iz smrekovih vejic. Na mizi ima veliko knjigo, kamor zapisuje imena vseh otrok, zraven pa še opombe, če so bili med letom pridni ali poredni. Dedek Mraz namreč vse ve, zakaj ptički vsak dan prisluškujejo po drevju, na strehah hiš in na oknih, če so otroci pridni — potem pa: frk! — k Dedku Mrazu in mu vse izčivkajo, kar so slišali grdega in lepega o otrocih. Dedek Mraz pa medtem pripravlja darove v velik koš. To so smučke in sanke, slikanice in pisanice, lešniki in orehi, piškoti, čokolada in bomboni, avtomobili in letala, ladje in čolni, pa vlak in še kaj.

V času pred novim letom se začne okrog hiške Dedka Mraza velik direndaj. Prišli so namreč zajčki in ježki, srne in veveričke, medvedki in lisičke, pa še ptički so prileteli in snežinke priplavale iz oblakov budit Dedka Mraza: češ, čas je, da se odpraviš na dolgo pot, zakaj po vsej deželi te pričakujejo otroci z radostnim srcem.

In Dedek Mraz si pogladi dolgo belo brado, obleče si kožuh, natakne kučmo in oprta koš, pa hajd! — čez drn in strn, čez planjave in dobrave, čez hribe in doline k otrokom z navrhanim košem darov...«

